

AYVALIK TARİHİ ÇEVRE DOKUSU İÇİNDEKİ MANASTIRLARIN İNCELENMESİ

Dokuz Eylül Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi

Mimarlık Bölümü, Restorasyon Anabilim Dalı

516 516

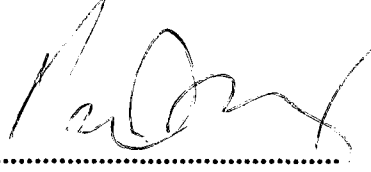
İC. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMENTASYON MERKEZİ

Aslı NİĞDELİOĞLU

Temmuz, 2000
İZMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU

Aslı Niğdelioğlu tarafından, Prof. Dr. Recep Meriç yönetiminde hazırlanan "Ayvalık Tarihi Çevre Dokusu İçindeki Manastırların İncelenmesi" başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

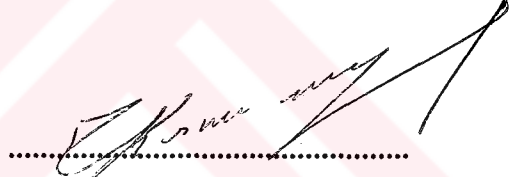
Prof. Dr. Recep MERİÇ

Yönetici

Yav. Doç. Dr. Emel Kaya

Jüri Üyesi

YAV. DOÇ. DR. M. TÜREV KIRMIZI

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Cahit Helvacı

Müdür

Fen Bilimleri Enstitüsü

TEŞEKKÜR

“ Ayvalık Tarihi Çevre Dokusu İçindeki Manastırların İncelenmesi” konulu tez çalışmasında Ayvalık ve adalarında bulunan oniki manastır yapısı incelenmiştir.

Gerek yüksek lisans eğitimim, gerekse tez çalışmam sırasında beni destekleyen ve bu konuda çalışmaya teşvik eden tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Recep Meriç’e minnet ve teşekkürlerimi arz ederim.

Tez çalışmam süresince her zaman ve her konuda yardımlarını benden esirgemeyen, elindeki tüm döküman ve belgelerden yararlanmama izin veren Sayın Ali Onay’a çok teşekkür ederim.

Restorasyon Projesi dersi kapsamında hazırlanan Ai Dimitri Ta Selina Manastırını röleve projelerinden yararlanmama izin veren Sayın Öğr. Gör. Yüksel Üstünel ve bu projeleri hazırlayan Cenk Öztibet ve Güzide Budun’a teşekkürü borç bilirim.

Bana sürekli destek olan, ayrıca tez çalışmam süresince de her zaman yanımda bulunan babama çok teşekkür ederim.

ÖZET

Ayvalık Tarihi Çevre Dokusu İçindeki Manastırların İncelenmesi konulu çalışmanın kapsamı, Ayvalık ve adalarında bulunan oniki manastırın incelenerek hâlihazır durumlarının tespiti, belgelenmesi ve yapılardaki tahribatların belirlenmesidir.

Çalışmanın ilk bölümünde giriş, çalışmanın amacı ve yöntemi ele alınmıştır. İkinci bölümde manastırlar hakkında genel bilgi verilmiş, manastırların dünyada nasıl ortaya çıktıkları, keşiş yaşıntısının dünyaya yayılması, ve manastır yapılarının genel özellikleri ele alınarak, manastır yapılarına bir örnek ile pekiştirilmiştir. Ayvalık'ın coğrafi konumu, ulaşım durumu, genel coğrafi yapısı, Ayvalık tarihi gibi genel bilgiler ve manastırların Ayvalık Tarihi içindeki yeri ve önemi üçüncü bölümde belirtilmiştir. Dördüncü bölümde Ayvalık ve adalarında bulunan oniki manastır tek tek tarihleri, plan şemaları, fotoğrafları ve yapı malzemeleri de dahil olmak üzere incelenmiştir. Beşinci bölümde Ayvalık'taki bu oniki manastır kompleksi genel olarak, ayrıca kiliseleri, sarnıçları plan ve mekan anlayışı bağlamında karşılaştırılmış, yapıların cephe düzenleri, strüktürel elemanları, yapılarda görülen süslemeler, kullanılan malzeme ve teknik ve manastırlarda görülen yapısal bozulmalar ve deformasyonlar genel olarak değerlendirilmiştir. Ayvalık'taki manastırlar için koruma önerileri altıncı bölümde getirilmiştir. Ayrıca Panagias Tis Lekai Manastırı röleve ve restorasyon projeleri ve Ai Dimitri Ta Selina Manastırı röleve projeleri, ekler başlığı altında yer almaktadır.

Bu çalışma sonucunda Ayvalık'taki manastırların gerek insan eliyle gerekse doğal etkiler sonucu çok tahrip olduğu tespit edilmiştir. Kısa bir sürede yapıların korunması için bir çalışma yapılmazsa gelecek yirmi yıl içinde manastırların izleri bile kalmayacaktır.

ABSTRACT

The content of the thesis entitled “The Investigation Of Monasteries In Hystorical Environmental Settlement Of Ayvalık” is determination and documantation of the states of monasteries in Ayvalık and in its islands at present determining of building’s destructions by investigation.

In first part of the study; entry, the purpose and the way of the study is considered. In the second part; general information is given about the monasteries appeared around the world, spread of the monks life to all over the world, and the general characteristiccs of monastery buildings is shiffened with a model to monastery buildings. General informations like the geographic location of Ayvalık, the state of arrival, general geographic characteristics, the history of Ayvalık and the position and importance of monasteries in the history of Ayvalık is considered in the third part. In the fourth part; each of the twelve monasteries in Ayvalık and its islands are discussed with histories, plans, photographs and equipments of structures. The complex of these twelve monasteries in Ayvalık compared in general with also their churches ,cisterns, plan and place perspectives, side of the buildings, structurel elements, ornaments seen in the buildings, equipment and techniques that is used and deformations in monastery buildings are exemined generally in detail. The advices for keeping monasteries in Ayvalık is given in the sixth part. Statistical study of Panagias Tis Lekai Monastery and statistical study of Ai Dimitri Ta Selina Monastery exist in the title of addings.

In the result of this study we realised that the monasteries in Ayvalık are destructed by either human or natural effects. Unless doing any study about keeping the buildings as soon as possible, there won’t be any ruins about monasteries in the next twenty year.

İÇİNDEKİLER

Teşekkür.....	I
Özet.....	II
Abstract.....	III
İçindekiler.....	IV
Şekil listesi.....	VII

I.BÖLÜM

GİRİŞ

1.1 Çalışmanın amacı.....	2
1.2 Çalışmanın yöntemi.....	3

II.BÖLÜM

MANASTIRLAR HAKKINDA GENEL BİLGİ

2.1 Manastır ne demektir? Nasıl ortaya çıkmıştır?.....	4
2.2 Keşiş yaşantısının dünyaya yayılması.....	5
2.3 Manastır yapılarının genel özellikleri.....	7
2.4 Manastır planına bir örnek.....	10

III.BÖLÜM

AYVALIK İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

3.1 Ayvalık'ın coğrafi konumu.....	14
3.1.1 Ulaşım durumu.....	14
3.2 Ayvalık'ın genel coğrafi yapısı.....	17
3.3 Ayvalık Tarihi.....	17

3.4 Manastırların Ayvalık tarihi içindeki yeri ve önemi.....	20
--	----

IV.BÖLÜM

AYVALIK'TAKİ MANASTIRLAR

4.1 Profit İlias Manastırı.....	24
4.2 Aya Nikola Manastırı.....	26
4.3 Aya Paraskevi Manastırı.....	29
4.4 Ai Dimitri Ta Selina Manastırı.....	35
4.5 Taksiyarhis Manastırı.....	64
4.6 Ai Yorgi Manastırı.....	72
4.7 Ayiu İoanu Tu Podromu Manastırı.....	106
4.8 Evangelistria Manastırı.....	119
4.9 Panagias Tis Lekai Manastırı.....	125
4.9.1 Restorasyon öncesi yapının durumu.....	126
4.9.2 Yapıdaki restorasyon çalışmaları.....	127
4.10 Ai Dimitri Manastırı.....	134
4.11 Profiti İlia Manastırı.....	145
4.12 Ayion Apostolon Manastırı.....	147

V.BÖLÜM

AYVALIK'TAKİ MANASTIRLARIN KARŞILAŞTIRILMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

5.1 Plan ve mekan anlayışı.....	148
5.1.1 Manastır komplekslerinde.....	148
5.1.2 Kiliselerde.....	151
5.1.3 Sarnıçlarda.....	152
5.2 Yapı elemanları.....	152
5.2.1 Cephe düzenleri.....	152
5.2.2 Strüktürel elemanlar.....	154
5.2.3 Süsleme.....	155

5.3 Malzeme ve teknik.....	155
5.4 Manastırlarda görülen yapısal bozulmalar.....	157
5.4.1 Temel sorunlar.....	157
5.4.2 Taşıyıcı sistem sorunları.....	158
5.4.3 Kaplama ve örtü malzemesine ait sorunlar.....	158
5.4.4 İnsan eliyle meydana getirilen tahribat.....	158
5.4.5 Malzeme sorunları.....	158

VI.BÖLÜM

AYVALIK'TAKİ MANASTIRLAR İÇİN KORUMA ÖNERİLERİ

SONUÇ	163
KAYNAKLAR	164
EKLER	167

ŞEKİL LİSTESİ

- Şekil 2.1 Agnountos Manastırı zemin kat planı
- Şekil 2.2 Agnountos Manastırı 1. Kat planı
- Şekil 2.3 Agnountos Manastırı kilisesi
- Şekil 2.4 Agnountos Manastırı kilisesi içinden freskler
- Şekil 2.5 Agnountos Manastırı restorasyon öncesi
- Şekil 3.1 Ayvalık yerleşiminin Ege'deki konumu
- Şekil 3.2 Ayvalık'ın ulaşım haritası.
- Şekil 4.1 Ayvalık'taki manastırların harita üzerinde gösterimi
- Şekil 4.2 Kurufitilya tepesinin mevcut durumu
- Şekil 4.3 Profit İlias Manastırı
- Şekil 4.4 Profit İlias Manastırı
- Şekil 4.5 Aya Nikola Manastırı ölçeksiz krokisi
- Şekil 4.6 Aya Nikola Manastırı
- Şekil 4.7 Aya Nikola Manastırı
- Şekil 4.8 Aya Nikola Manastırı
- Şekil 4.9 Aya Paraskevi (eski hali)
- Şekil 4.10 Aya Paraskevi Manastırı eski fotoğrafı
- Şekil 4.11 Aya Paraskevi mevcut durumu
- Şekil 4.12 Aya Paraskevi mevcut durumu (kayalıkların yanındaki kilise)
- Şekil 4.13 Aya Paraskevi Manastırı kilisesinin girişi
- Şekil 4.14 Kilisenin penceresi ve kapısı
- Şekil 4.15 Kilisenin içinden bir görünüm
- Şekil 4.16 Kilisenin üst örtü sistemi
- Şekil 4.17 Kilisenin pencereleri
- Şekil 4.18 Kilisenin apsis tarafından bir görünüm
- Şekil 4.19 Ai Dimitri Ta Selina Manastırı
- Şekil 4.20 Ai Dimitri Ta Selina Manastırı'nın eski bir fotoğrafı
-

Şekil 4.21 Manastırın on yıl önceki hali

Şekil 4.22 Manastırın yıllar önceki fotoğrafı

Şekil 4.23 Manastırın vaziyet planı

Şekil 4.24 Manastırın batı cephesi

Şekil 4.25 Manastırın kuzey cephesi

Şekil 4.26 Avludaki çakıl taşları

Şekil 4.27 Manastırın avlusundan bir görünüm

Şekil 4.28 Dairesel planlı merdiven

Şekil 4.29 Çakıllı girişten geniş hücrelerinin koridoruna çıkan merdiven

Şekil 4.30 Yalaklar

Şekil 4.31 Yalakların olduğu kot

Şekil 4.32 Kuzey beden duvarına bitişik iki katlı yapının kalıntıları

Şekil 4.33 Geniş hücrelerinin bulunduğu üç katlı yapının doğu duvar kalıntısı

Şekil 4.34 Manastırın kilisesinin giriş cephesi

Şekil 4.35 Manastırın kilisesi

Şekil 4.36 Kilisenin girişi (içten)

Şekil 4.37 Kilisenin bema bölümüne açılan kapı

Şekil 4.38 Kilisenin kubbesi

Şekil 4.39 Kilisenin kubbesi

Şekil 4.40 Kilisenin duvar köşelerinde kullanılan sarımsak taşları

Şekil 4.41 Kilise içindeki kemer ve kubbe kasnağındaki silmeler

Şekil 4.42 Ana girişin hemen solundaki yapı

Şekil 4.43 Yapının zemin kat planı

Şekil 4.44 Yapının üst kat planı

Şekil 4.45 Girişin hemen solundaki ve onun önündeki yapının kesiti

Şekil 4.46 Yapıya sonradan eklenmiş ahşap merdiven

Şekil 4.47 Yapının alt katındaki fırınlar ve pencere

Şekil 4.48 Yapıya bitişik ön mekana geçiş kapısını gösteren fotoğraf

Şekil 4.49 Merdivenden çıkınca karşılaşılan fırın

Şekil 4.50 Çökmüş tavan kaplaması

Şekil 4.51 Yapının ahşap çatı elemanları

Şekil 4.52 Manastırın batı cephesi, ana girişin yanındaki ve onun önündeki yapı

Şekil 4.53 Manastırın kuzey cephesi, yapının ön cephedeki görünüşü

Şekil 4.54 Yapının ayakta kalan bölümü

Şekil 4.55 Ahşap karkas bölme duvarının içten görünüşü

Şekil 4.56 Yapının üst kattaki küçük tuvaleti

Şekil 4.57 Yapının alt katındaki tuğladan örülmüş kemer

Şekil 4.58 Yapının ayakta kalan bölümü

Şekil 4.59 Yapının zemin kat planı

Şekil 4.60 Yapının alt katındaki istinat duvarı

Şekil 4.61 Manastırın duvar örgüsü

Şekil 4.62 Taksiarhis Manastırı plan şeması

Şekil 4.63 Taksiarhis Manastırı doğu cephesi

Şekil 4.64 Taksiarhis Manastırı batı cephesi

Şekil 4.65 Taksiarhis Manastırı doğu cephesi (giriş kapısı)

Şekil 4.66 Manastırın kilisesi

Şekil 4.67 Manastırın kilisesi batı cephesi

Şekil 4.68 Kilisenin güney cephesindeki payandalar

Şekil 4.69 Kilisenin kuzey cephesindeki payandaların yandan görünüşü

Şekil 4.70 Kilisenin apsisinin içten görünüşü

Şekil 4.71 Güvercin adası ölçekli krokisi

Şekil 4.72 Adanın uzaktan çekilmiş fotoğrafı

Şekil 4.73 Adanın daha yakından görünüşü

Şekil 4.74 Manastırın havadan çekilmiş bir fotoğrafı

Şekil 4.75 Ai Yorgi Manastırı plan şeması

Şekil 4.76 Kilisenin güneydoğusundaki sütun

Şekil 4.77 Ai Yorgi Manastırı güney cephesi

Şekil 4.78 Ai Yorgi Manastırı güneybatı cephesi

Şekil 4.79 Ai Yorgi Manastırı batı cephesi

Şekil 4.80 Ai Yorgi Manastırı güneydoğu cephesi

Şekil 4.81 Ai Yorgi Manastırı doğu cephesi

Şekil 4.82 Ai Yorgi Manastırı kuzey cephesi

Şekil 4.83 Manastıra giriş kapısı

Şekil 4.84 Giriş kapısı üzerindeki mazgal deliği

- Şekil 4.85 Kilisenin batı cephesi
- Şekil 4.86 Kilisenin kuzey cephesi
- Şekil 4.87 Kilisenin güney cephesi
- Şekil 4.88 Kilisenin doğu cephesi
- Şekil 4.89 Kilisenin girişinden ikinci mekanın kapısına bakış
- Şekil 4.90 Kilisenin ikinci mekanına giriş kapısı
- Şekil 4.91 Kilisenin ikinci mekanından girişe bakış
- Şekil 4.92 Kilisenin apsis yönüne içten bakış
- Şekil 4.93 Apsisin yanındaki küçük nişler
- Şekil 4.94 Kilisenin apsisi
- Şekil 4.95 Apsisin üst örtüsü
- Şekil 4.96 İkonostatis'in eskiden bulunduğu kısım
- Şekil 4.97 Kilisenin tavan süslemesi
- Şekil 4.98 Kilise duvarındaki fresk korniş izleri
- Şekil 4.99 Kuzey avlu duvarı içten görünüşü
- Şekil 4.100 Tamamlanamayan üç bina için bırakılan pencere ve bağlantı taşları
- Şekil 4.101 Kuzey duvarına bitişik iki binada bırakılan bağlantı taşları
- Şekil 4.102 Kuzey avlu duvarına bitişik batı yöndeki iki katlı yapı
- Şekil 4.103 Yapının güney cephesi
- Şekil 4.104 Yapının kuzey avlu duvarı üzerindeki pencereleri
- Şekil 4.105 Yapının doğu duvarı üzerindeki fırını
- Şekil 4.106 Kuzey avlu duvarına bitişik doğu yöndeki iki katlı yapı
- Şekil 4.107 Yapının kuzey avlu duvarı üzerindeki pencereleri
- Şekil 4.108 Yapının batı duvarındaki fırını
- Şekil 4.109 Kule ev
- Şekil 4.110 Kapının üzerindeki mazgal deliği
- Şekil 4.111 Kule ev kuzeybatı cephesi
- Şekil 4.112 Kule ev kuzeydoğu cephesi
- Şekil 4.113 Kule ev güneybatı cephesi
- Şekil 4.114 Kule ev güneydoğu cephesi
- Şekil 4.115 Kule evin zemin katında görülen sarnıç kapağı
- Şekil 4.116 Yapının duvarlarında görülen kat döşeme izleri
-

- Şekil 4.117 Yapının kat döşemelerini taşıyan ahşap hatıl
- Şekil 4.118 Güneydoğu duvarındaki fırın
- Şekil 4.119 Duvardaki ahşap merdiven izleri
- Şekil 4.120 Merdivenin ikinci katında görülen küçük ikon nişi
- Şekil 4.121 Avlu içindeki sarnıçlardan birinin kapağı
- Şekil 4.122 Kilisenin güneyindeki tonoz örtülü sarnıç
- Şekil 4.123 Ayiu İoanu Tu Podromu Manastırı plan şeması
- Şekil 4.124 Ayiu İoanu Tu Podromu Manastırı'nın eski fotoğrafı
- Şekil 4.125 Tavuk Adası'nın uzaktan görünümü
- Şekil 4.126 Adanın daha yakından görünüşü
- Şekil 4.127 Adada görülen manastır kalıntıları
- Şekil 4.128 Giriş kapısının yanındaki yapının ve kilisenin kalıntıları
- Şekil 4.129 Giriş kapısının yanındaki yapının kalıntıları
- Şekil 4.130 Manastırın kuzey yönündeki köşe yapının kalıntıları
- Şekil 4.131 Manastırın kilisesinin ayakta kalan kısmı
- Şekil 4.132 Kilise kalıntıları
- Şekil 4.133 Kilisenin güney cephesi
- Şekil 4.134 Kilisenin kuzey cephesi
- Şekil 4.135 Kilisenin kuzey cephesindeki pencere
- Şekil 4.136 Kilisenin doğu cephesi
- Şekil 4.137 Kilisenin doğu duvarının içten görünüşü
- Şekil 4.138 Apsisin üst örtüsü
- Şekil 4.139 Kilise duvar örgüsünde kullanılan sarımsak taşları
- Şekil 4.140 Kilise duvar örgüsünde kullanılan Pateriça tepelerinden getirilen tüfler
- Şekil 4.141 Kilisenin duvar örgüsü
- Şekil 4.142 Evangelistria Manastırı plan şeması
- Şekil 4.143 Evangelistria Manastırı yıkılmadan önceki hali
- Şekil 4.144 Manastırın eskiden bulunduğu arazi
- Şekil 4.145 Manastırın yıkık halini gösteren eski bir fotoğraf
- Şekil 4.146 Panagias Tis Lekai Manastırı'nın restorasyon öncesi plan şeması
- Şekil 4.147 Restorasyon öncesi manastırın avlu duvarları
- Şekil 4.148 Restorasyon öncesi manastırın kilisesi ve sarnıcı

- Şekil 4.149 Restorasyon öncesi beş konutluk blokun güney cephesi
- Şekil 4.150 Restorasyon öncesi beş konutluk blok
- Şekil 4.151 Restorasyon çalışmaları sırasında
- Şekil 4.152 Restorasyon çalışmaları sırasında
- Şekil 4.153 Restorasyon sonucunda beş konutluk blok
- Şekil 4.154 Restorasyon sonrası manastırın genel görünümü
- Şekil 4.155 Ai Dimitri Manastırı plan şeması
- Şekil 4.156 Ai Dimitri Manastırı kilisesi
- Şekil 4.157 Kilisenin batı cephesi
- Şekil 4.158 Kilisenin kuzey cephesi
- Şekil 4.159 Kilisenin kuzey ve batı cephesi
- Şekil 4.160 Kilisenin doğu cephesi
- Şekil 4.161 Kilisenin içi
- Şekil 4.162 Kilisenin tavanındaki fresk korniş izleri
- Şekil 4.163 Alt avludaki iki mekanlı kare planlı yapı
- Şekil 4.164 Manastırın avlu duvarı kalıntıları
- Şekil 4.165 Avlu duvarındaki ahşap hatıl
- Şekil 4.166 Sarnıcın yanındaki su terazisi
- Şekil 4.167 Avlu duvarlarının Nasos kalıntılarından getirilmiş köşe taşları
- Şekil 4.168 Avlu duvarında kullanılan köşe taşları
- Şekil 4.169 Kilisenin doğusunda yığın halindeki granit yapı taşları
- Şekil 4.170 Profiti İlia Manastırı'nın eskiden üzerinde olduğu arazi.

I.BÖLÜM

GİRİŞ

Ayvalık gerek konut mimarisi, gerekse kilise ve manastırlarıyla 17. ve 18. yy'la ait oldukça çok tarihi yapıyı bünyesinde barındıran eski bir Rum yerleşimidir.

Beldeye 18. yy'da kendi içinde özerk bir yerleşim olması için hak sağlandığından, yöre halkı kısa sürede çok zenginleşmiştir. Dolayısıyla buradaki yapılar, gerek konutlar gerekse kilise ve manastırlar çok seçkin yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özellikle kilise ve manastırların bu yörede ihtiyaçtan çok sayıda olduğu göze çarpmaktadır. Bunun nedeni ise Ortodoks Rum halkın buradaki siyasi mevcudiyetlerini göstermek istemesidir.

Ayvalık yöresindeki manastır sayısı oniki'dir. Bu kadar küçük bir yerleşimde bu kadar çok manastırın bulunması bile siyasi amacın doğruluğunu destekleyen bir unsurdur.

Manastırlar din adamlarının inzivaya çekildikleri, sosyal yaşamdan uzak yaşayıp kendilerini ibadete verdikleri yapılar olduğundan, Ayvalık'taki manastırlar da dolayısıyla kent yerleşiminden uzak tepelerde veya adalarda inşa edilmişlerdir.

Kent yerleşiminden bu kadar uzakta kurulmalarına rağmen yapılar insan eliyle yapılmış birçok tahribata maruz kalmışlardır. Doğal etkenler de bunun üzerine eklenince yapılar iyice tahrip olmuşlar, çoğunun çok az kalıntısına rastlanabilirken çok azının da tüm bu etkenlere direnerek ayakta kalmaya çalıştığı görülmektedir.

Ayvalık'ın tarihi dokusu içinde önemli bir yere sahip olan ve zaten çok az kalıntısı bulunan manastır yapılarını yaşatmak ve özgün nitelikleri ile gelecek nesillere aktarmak en önemli sorunlardan biridir. Amaç yapıların olduğundan daha fazla bozulmasını önlemek, sağlıklı bir durumda bizden sonraki nesillere aktarılmasını sağlamaktır.

Bu tez çalışması kapsamında, Ayvalık Tarihi Dokusu içindeki manastırlar incelenmiş ve altı bölümde ele alınmıştır.

Birinci bölümde çalışmanın amacı ve yöntemi belirtilmiş, ikinci bölümde manastırların dünyadaki genel gelişimi ve özellikleri ele alınmış, üçüncü bölümde Ayvalık ile ilgili genel bilgiler verilmiştir. Dördüncü bölümde Ayvalık'taki manastırlar plan şemaları ve fotoğraflarıyla ele alınmıştır. Ayvalıktaki manastırların karşılaştırılması ve değerlendirilmesi beşinci bölümde ele alınmıştır. Altıncı bölümde yapıların korunmasına ilişkin öneriler getirilmiştir.

1.1 Çalışmanın amacı

Ayvalık daha önce de belirttiğim gibi gerek konut dokusu gerekse kilise ve manastırları ile seçkin bir mimariye sahip tarihi çevre dokusu oluşturmaktadır.

Ayvalık'taki kilise ve konutlar hakkında daha önce çalışmalar yapılmasına karşın Ayvalık'taki manastırlar hakkında yapılmış ve yayınlanmış herhangi bir çalışma mevcut değildir.

Yaptığım bu çalışmanın amacı; günümüze zaten çok azı gelebilmiş Ayvalık manastırlarından ayakta kalabilenlerin ve yıkık olanların da kalıntılarından, ayrıca bu manastırların eski hallerini bilen kişilerden alınan bilgilerle yapıların varlıklarını, özelliklerini ve eski hallerini belgelemektir.

Her geçen gün yok olma yolunda biraz daha tahrip olan manastır yapılarından kısa bir süre sonra nlem alınmazsa hiçbir iz kalmayacaktır. Ve elimizde tek kalan Ayvalık Manastırları hakkında yapılan bu çalışma olacaktır.

Bir toplumun kültür mirasının bu şekilde yok olup gitmesine seyirci kalmak çok acıdır. Bu çalışmanın günümüze gelebilen Ayvalık'taki manastır yapılarının korunması bağlamında ilk adım olmasını temenni ediyorum.

1.2 Çalışmanın yöntemi

Çalışmaya başlamadan önce Ayvalık'taki manastırların Ortodoks Rumlar tarafından yapıldığı göz önüne alınarak, ve halihazırda kullanılmakta olan manastır komplekslerinin mimarilerinin ve yaşam şekillerinin incelenmesi için Yunanistan'da altı manastır yapısı gezilerek, Rum manastır yapılarının genel özellikleri hakkında bilgi sahibi olunmuştur.

Manastırlar hakkında elde edilebilen kaynaklar incelenerek, manastır yapılarının dünyadaki genel gelişimi ve genel özellikleri hakkında da bilgi sahibi olunmuştur. Buna ek olarak Ayvalık tarihi hakkındaki kaynaklar da incelenerek, manastırların Ayvalık Tarihi içindeki yeri irdelenmeye çalışılmıştır.

Ayvalık'taki manastırlar tek tek yerlerinde incelenerek plan şemaları çıkarılmış, ayakta kalabilen yapılar, kalıntılar ve yapılardaki bozulmalar tespit edilip fotoğraflanarak belgelenmiştir. alışmalar yapılırken elde edilebilen eski fotoğraflardan ve röleve projelerinden, Ayvalık Tarihi hakkında yazılmış Yunanca kitapların içindeki manastırlarla ilgili bölümlerden, 1924 mübadelesi ile Ayvalık'a gelenlerden ve hemen hemen tüm manastırların eski hallerini bilen Ali Onay'ın sahip olduğu bilgilerden ve belgelerden de büyük ölçüde yararlanılmıştır.

II.BÖLÜM

MANASTIRLAR HAKKINDA GENEL BİLGİ

2.1 Manastır ne demektir? Nasıl ortaya çıkmıştır?

Manastır; kendi kendine yeterli bir dinsel topluluğun (keşişler ya da rahibeler) gereksinimlerine hizmet eden yapılar topluluğudur.

Manastır sisteminin ortaya çıkışı Roma İmparatorluğu'nda Hristiyanlığın yayılmasıyla yakından ilişkilidir. İlk keşişler Hristiyanlara yönelik zulmün son evrelerini içeren 3. Yy sonlarında ortaya çıkmıştır. Sonraki yüzyılda İmparator Constantinus'un Hristiyanlığı kabul etmesinden hemen önceki evredir bu.

“Manastır” sözcüğü yunanca $\mu\omicron\nu\nu\alpha\zeta\omega$ (tek başına yaşamak) fiilinden türemiştir. İlk keşişler tek başlarına yaşayan birer münzevi idiler. Dini bütün Hristiyanlar baskı ve zulümlerden kurtulmak için çöle sığınır orada rahatsız edilmeden ibadetlerini gerçekleştirebilecek çilekeş bir hayat sürebilirlerdi. Buradaki temel tavır; gereksinim duygularının mutlak köreltilmesi, servetten, cinsellikten kesin feragat, kişisel ihtiras ve yarışma duygularının yok edilmesidir.

Hristiyanlığın ilk başta yadırganmasından kaynaklanan manastır yaşamının, Hristiyanlığın hoş görülmeğe başladığı dönemde çöküşe geçmesi beklenebilirdi. Fakat Hristiyanlığın hoş görülmesi keşişlerin sayısını daha da arttırmıştır. Bir çok Hristiyan inançlarının yeterince sınanmadığı hissine kapılarak kendi çetin sınavını yaratmak üzere çöle çekilmeye başlamışlardır.

4. yy'da Ortadoğu çöllerinde gelişen keşişlik manastırların oluşmasına ve yaygınlaşmasına ön ayak olmuştur. İsa'nın sözlerine uygun biçimde, birlikte üretip , birlikte tüketirler, eşitliği, kardeşliği ve ilahi bir hayatı sürerler.

2.2 Keşiş yaşantısının dünyaya yayılması

İlk Hristiyan keşiş toplulukları Mısır çölerinde kuruldu. Mısır'lı Aziz Antonios (y.250-356) 4.yy başlarında müritlerini, ilkel keşiş ve rahibe topluluklarını bir araya getirdi. Bu topluluklar aile bağlarını, cinsel ilişkiyi ve her türlü mülkiyeti yadsıyarak sürekli ibadetle aşırı çileci bir yaşam sürdürdüler. Çileci yaşam biçiminin amacı, günahın kışkırtmalarına karşı sürekli tinsel bir savaş vererek kişisel kurtuluşa, ya da Tanrı'ya ulaşmaktı.

Hristiyanlığın ilk dönemindeki keşişlik geleneğinin kaynaklarından Aziz Büyük Basileios (y. 329-379), ablası Genç Makrina'yla (327-379) birlikte , ailesinin Kapadokia'daki topraklarında biri erkekler diğeri kadınlar için iki manastır kurdu. Münzevilik yerine yaşam ortaklığını (koinobion) ve manastır düzenini benimseyen Basileios'un, Aziz Pakhomios'tan (y.290-346) esinlenerek düzenlediği kurallar; çöl keşişliği kadar katı olmasa da bir baş keşiş ya da baş rahibe yönetiminde kesin kurallara bağlı çileci bir yaşam biçimini öngörüyordu. Toplumdan tümüyle uzaklaşmak yerine, topluma hizmet etmeyi amaçlayan ve kol emeğine ağırlık veren manastır düzeni Nursia'lı Aziz Benedictus (y.480-576) tarafından batıya aktarıldı ve Benediktan tarikatının temelini oluşturdu.

4.-7. Yüzyıllar arasında keşişlik hareketi Bizans İmparatorluğu'nun her köşesine hızla yayıldı. 1050'de Kiev'de 1354'e değin de Moskova'da kurumlaştı. Toplu manastır örgütlenmesi 5.yy'da batıya ulaştı. Ama Hippo'lu Aziz Agustinus ve başka din adamlarının yorumuyla biçim değiştirerek piskoposluğa bağlı rahiplerle, bakire toplulukları için özel bir yaşam biçimine dönüştü.

Mısır'a özgü münzevi keşişlik disiplini ise Galya'da çok sayıda çileci ve keşiş tarafından izlendi. Tours piskoposu Aziz Martin (y. 316-397) Galya'daki bu akıma önderlik etti. Martin'in Marmoutier'deki büyük manastır topluluğunda yetişen Hristiyan misyonerler bütün Avrupa'ya dağıldılar. Özellikle İrlanda'da kök salan Gal keşişliği geleneği burada yüksek bir yazınsal kültür geliştirdi. Batıdaki adalar ile kuzey ve güney Britanya'nın Kelt adalarında koloniler oluşturuldu.

Latin dünyasında manastır kurallarının babası sayılan Aziz Benedictus'un İtalya'da Monte Cassino'daki keşişleri için Benediktan tüzüğü geçmiş örneklerden esinlenmekle birlikte toplu manastır düzeninin üstünlüğünü, baş keşişin yetkilerini, çileciliğin ılımlı yorumunu ve zorunlu dua saatlerinin önemini vurgulayan bir başyapıt niteliğindeydi. Benediktan keşiş ve rahibeleri manastıra girerken üç yemin ediyorlardı. İtaatkarlık, manastır içindeki düzeni koruma ve kendini değiştirme (conversio). Yoksulluk ve iffet yeminleri geleneksel olarak kendini değiştirmenin parçası sayılıyordu. Bu tüzük Avrupa koşullarına uyarlanabilir olduğu için, çoğu zaman başka tüzüklerle de birleşerek adım adım yaygınlık kazandı. Ve sonunda tek kurallar bütünü durumuna geldi. Çöl keşişliği gibi Benediktan manastır hareketi de üyelerine kişisel kurtuluş ya da tanrıya ulaşma yolunu sunuyordu. Zamanla Benediktenler başkalarının özellikle de tek tek manastırlara yardım eden hayırseverlerin kurtuluşu için dua etmeyi üstlendiler.

Ortaçağ boyunca keşişlik akımının toplumda yerine getirdiği öteki yaşamsal işlevler şunlardı; Hristiyanlığın yayılması, papalığın otoritesinin güçlenmesi, bilgi birikiminin korunması ve çoğaltılması. En gelişkin aşamasında keşişlik ekonomik ve kültürel bakımdan da önemli bir güç oldu.

Hristiyanlık'ta pek çok oluşum gibi, keşişlik kurumu da sık sık reform gereksinmesiyle karşılaştı. 8.yy başlarında Aniane'lı Benoît 10.yy'da Cluny ve başka yerlerdeki Benedikten toplulukları, 12.yy'da Cistercium tarikatı en önemli reform hareketlerini gerçekleştirdiler.

13.yy'da Aziz Domingo de Guzman ile Assisi'li Aziz Francesco'nun iki büyük gezici keşişler tarikatını (Dominikenler ve Fransiskenler) kurması ve üniversitelerin gelişmesi, geleneksel manastır düzeninin kültürel önemini yitirmesine yol açtı. Yoksulluk yemini ederek yalnızca emeğinin karşılığıyla ve hayırseverlerin sadakalarıyla geçinen keşiş ve rahibelerin oluşturduğu iki tarikat kısa sürede Avrupa ve Asya'da onbinlerce üye kazandı. Batı Avrupa'nın bütün büyük kentlerinde frer ocakları kuruldu. Üniversitelerdeki ilahiyat kürsülerine

Dominikenler ve Fransiskanlar yerleşti. 13. Yy sonlarına doğru Karmelitler, Agustinus'çu keşişler ve Servitler (Meryem Ana'nın hizmetkarları) gibi yeni gezici tarikatlar kuruldu. Hemen bütün frerlerin zamanla kilise hiyerarşisinde görev alması ve tarikatların büyümesi, keşiş yaşamında kol emeği ile çalışmanın yerini zamanla bağışların almasına yol açtı. Aziz Domingo ile Aziz Francesco'nun mutlak mülksüzlük ilkesi de hemen hemen bütün tarikatlarda çiğnendi. Ancak Fransiskan'ların bir kolu olan Kapuçin'ler arasında bu ülkü günümüze değin korunabildi.

16.yy'dan sonra keşişlik kurumu, toplumdaki eski egemenliğine olmasa da başlangıçtaki ülkülerine yeniden yaklaştı.

17.yy'da yeni atılımlar yapabilen monastik gruplar, toplum için daha çok hizmet etmeye ve öğretim alanında da katkılarıyla söz sahibi oldular. Tıp alanında araştırma ve diğer bilimlerde de etkin olmuşlardır.

18.yy'ın ikinci yarısının Aydınlanma Döneminde başlayan kilise karşıtı tavır manastır dünyasını da karşısına almış, Fransız devrimi ile güçlenen bu hareket sonucu manastır kurumu Avrupa'da ağır darbe yemiştir.

19.yy'ın ortalarında manastır kurumu tekrar kendini toparlamaya başladığında çağın gereklerine ayak uydurmaya çalışmıştır. Bunun sonucu olarak yeni akımlar oluşmuştur. Hepsinin ortak yönü ise; Tanrı yolunda kişisel kusursuzluğa ulaşma çabası ,servetten uzak durmanın erdemine bağlılık, kardeş insanın ruhsal bunalımına yardım, toplum yararına eğitim öğretim, muhtaç olanlara ilgi gibi manastır kurumunun temel ilkelerinin izlenmesidir.

2.3 Manastır yapılarının genel özellikleri (Yunanistan, Bizans ve Avrupa'da). Manastır yapısında bulunan bölümler.

Manastırlar Ortadoğu ve Yunanistan'daki keşiş kulubelerinden oluşmuştur. Bir yolun iki yanı boyunca dizilen bu kulubelerin çevresine zamanla savunma

amacıyla duvarlar yapılmıştır. Daha sonra da duvarların içinde hücreler oluşturuldu. Böylece ortada kilise , çeşme ve yemekhane için yer kalıyordu. Bu tür doğu tipi manastırların iyi bir örneği Yunanistan'da Aynaroz (Athos) Dağında bulunmaktadır.

Bizans'a baktığımızda manastır kompleksi içinde kilise ve şapeller vazgeçilmez yapı birimleridir. Dış dünya ile kilise ilişkisi zayıftır. Kilise, rahipler tarafından gün ve gece boyunca ayin ve dua törenleri için kullanılmaktaydı. Yatma yerleri genellikle koğuş biçiminde düzenlenmişti ama küçük hücreli de olabilmekteydi. Ortak yemek salonu (trapeza), idari işlevler için özel mekanlar, muhasebeci odası, para ve değerli eşya odası, mutafak, kiler, fırın, elbise deposu, buraya bağlı bir şaraphane, dikiş odası, kitaplık, hasta bakım odası(rahiplere özel), misafirhane de manastır içinde bulunan mekanlardı. Yıkanma kurallara bağlanmıştır ve yıkanma odaları manastır içinde düzenlenmiştir.

Bütün temel gereksinimlerin rahiplerin bizzat çalışmaları ve el emeği ile sağlanması, doğu ve batı manastır kurallarının ana ilkelerindendir. Kırsal alandaki bütün kuruluşlar tarımsal çalışmalara ağırlık vermiştir. Bizans'ta Theodoros kuralları yüzünden hayvan besiciliği gelişmemiş ancak bahçecilik, zeytincilik ve bağcılık gibi alanlara eğilinmiştir. Kent içi manastırlarında da zanaat ve el işine önem verilmiştir.

Yunanistan'ın bugün etkinliğini sürdüren öteki manastırlarında, özellikle Aynaroz'da arazinin elverdiği durumlarda kompleksin ortasında manastırın önemli mekan gruplarıyla çevrelenmiş bir iç avlu yer almaktadır. Avlunun orta boşluğu kompleksin büyük kilisesi tarafından doldurulmaktadır. Yemekhane (trapeza) ortak yaşantının simgesi durumundadır. Erken dönem manastırlarında, yemekhane planı antik tricliumları (ziyafet salonu) anımsatmaktadır. İki uzun duvardaki yan yana nişler içinde yer alan masalar, yunan manastır yemekhanelerinde sıkça görülmektedir. Ortak yatakhaneler veya hücreler, avluyu çevreleyen yapı kolları üzerindedir. Bu bölümler öbür mekan gruplarına arkadlarla bağlanmıştır. Yunan manastırları başka işlevler açısından yapının

büyüklüğüne ve manastırın iç kurallarına göre yukarıda özetlenen Bizans kuruluşlarının mekan kataloğunu bir ölçüde izlemektedir.

Anadolu'da Bizans'ın Ortodoks manastır kurumu günümüzde yaşamamaktadır. Kaynaklar bu coğrafi alanın yoğun manastır yapılarıyla kaplandığını belirlemektedir. Siyasal ve ekonomik nedenlerle ortaçağdan sonra Anadolu monastizmi canlılığını kaybetmiştir. Kuruluşların büyük çoğunluğu, Batı manastırlarının temel ilkelerinden stabilitas loci'nin (keşişlerin mekansal olarak tek bir manastıra bağlı bulunmaları ve yer değiştirmemeleri) Bizans'ta kökleşmemesi yüzünden sürekli olamamış, çabuk terk edilmiş, her terk edilişte yapılar da kaçınılmaz biçimde bozulmuştur. Manastır yapılarının aşırı mütevazî, inşaata ve niteliksiz yapıım tekniğine sahip oluşu bozulmalara hız kazandırmıştır. Bu nedenle mimari kalıntılar, Anadolu'daki Bizans manastırlarının mekan işlevi ve programı konusunda aydınlatıcı nitelik taşımamaktadır. Trabzon gibi Ortodoks Hristiyanlığı'nın yakın zamana kadar canlı olduğu bir bölgede bile manastır kültürünün örnekleri günümüze çok az sayıda gelebilmiştir. Verdikleri izlenim, mimarilerinin yöredeki yapı sanatının paralelinde geliştiğidir.

Avrupa'da ise ilk manastırı 529'da Nursia'lı Aziz Benedictus İtalya'da Monte Cassino'da kurdu. Benedictus'un ideal manastır şeması 9.yy başlarında Avrupa'da bütün tarikatler arasında yayıldı ve daha sonraki yüzyıllarda da manastırlar genellikle bu şemaya uygun inşa edildi.

Manastırın en önemli bölümlerini birbirine bağlayan arkadlı avlu aynı zamanda keşişlere de bir meditasyon mekanı sağlıyordu. Bu avlunun tabanı çimen ekili ya da taş döşeli olur, bazen ortasında bir de çeşme bulunurdu. Avlunun kiliseye bitişik olan arkadlı kenarında kitap presleri dururdu; burası da bir yanıla ortadaki avluya açık olmakla birlikte üzeri örtülü korunaklı bir kitaplık oluştururdu. Yatakhane genellikle yemekhanenin üstünde arkadlı avlunun doğu kenarına inşa edilirdi. Bir "gündüz merdiveni" burasını arkadlı avluya, bir "gece merdiveni" ise doğrudan kiliseye bağlardı. Bazen bu ikinci geçidin bir kenarında keşişlerin gece ayini için soğuk kiliseye giderken oturup

ısınabilecekleri bir ‘‘ısınma odası’’ yapıldı. Papazlar meclisinin toplantı odası, genellikle avlunun doğu kenarına yakın, kilisenin koro yerine bitişik olurdu. Arkadlı avlunun batı tarafı dış dünyayla ilişkili işlerin yapıldığı yerdı. Burada örneğin yoksullara para ya da yiyecek verilen yardım odası, konuk odaları, keşiş olmayan tarikat üyelerinin bölmeleri, kiler ve ahırlar yer alırdı. Baş keşişin dairesi dış avluya açılan tek kapının yakınında olurdu. Dış avlu dışarıdan manastıra gelenlerin ayak basmasına izin verilen son yerdı. Keşişlerin yağmurlu havalarda ya da yazın çok sıcakta ayından önce toplanması için genellikle kilisenin batı ucunda kemerli bir sundurma bulunurdu. Arkadlı avlunun güney kenarı boyunca da manastırın çeşitli gereksinimlerinin karşılandığı demir, bakır, ayakkabı ve deri atölyeleriyle genel mutfak ve bira imalathanesi sıralanırdı. Manastırın en önemli bölümlerinden biri de keşiş adaylarıyla revire ayrılan yapıydı. Revirin kendi ayrı şapeli , hamamı, yemekhanesi, mutfağı ve bahçesi bulunurdu. Doktorun odası, ilaç yapmakta kullanılan bitkilerin yetiştirildiğı bahçe, ve hasta hücreleri de bunun yakınında düzenlenirdi. Birçok tarikatın manastırında tarım en başta gelen etkinlikler arasında yer alırdı. Tarım işleri için gerekli çeşitli yapılar, öbür manastır yapılarının daha güneyine yerleştirilirdi.

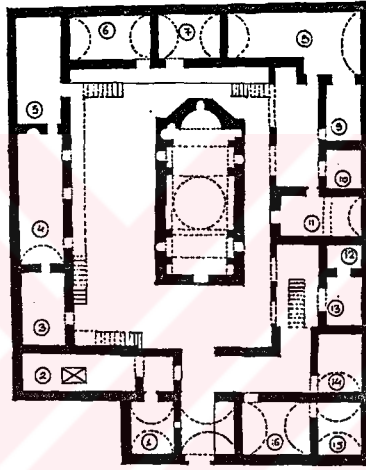
Hangi dönemde olursa olsun görülen işlevsel ve dönemin ya da yörenin mimari tarzına ait farklılıklar dışında, manastırların genel bir plan şeması vardır. Bu da ortasında kilisenin bulunduğu bir avlu ve bu avluyu çevreleyen beden duvarlarına bitişik, ihtiyaca göre oluşan ve şekillenen mekanlardır.

2.4 Manastır planına bir örnek (Agnountos Manastırı)

Örnek olarak ele aldığımız yapı 11.yy’la ait bir yapıdır. Plan özelliklerine baktığımızda en basit şekliyle bir manastırın genel mekanlarını görebiliyoruz bu yapıda. Agnountos Manastırı Yunanistan’da Korint ve Epidavria sınırına az bir uzaklıkta güzel bir tepenin yamacında inşa edilmiştir.

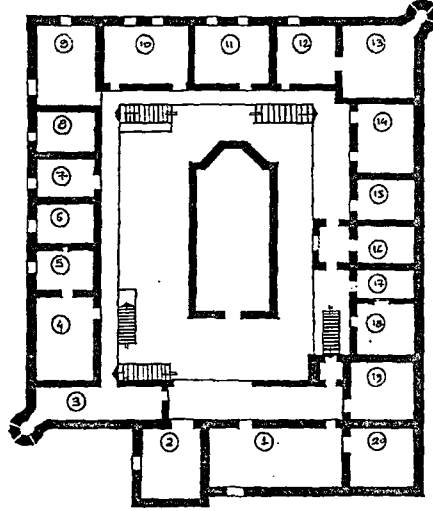
Manastır sert sağlamlaştırılmış duvarlar ve kulelerle çevrilidir. Korsanca saldırılara karşı duvarda silahlar için delikler bırakılmıştır. Rahip odaları iki kat

olarak duvarın iç çevresi boyunca inşa edilmiştir. Zemin katta yemek pişirme odası, fırın, yemek odası, gardrop, emanet odaları ve depo (kilise mutfak takımı aletleri ve yiyecek için). Ayrıca zeytin ezicisi, sarnıç ve ziyaretçi odaları, ateşin sürekli yandığı bir oda (rahipler gece boyunca dua ettiklerinde sıcak bir mekan olması için. Özellikle yaşlı rahipler için), üst katta; rahip odalarının yanında baş rahibin odası vardır. Seçkin misafirler için kabul holü, kütüphane, gözetleme kuleleri ve cephane depoları da üst katta yer almaktadır. Manastır duvarlarının dışında bir ahır, çömlek yapımı için bir çalışma odası, arpa değirmeni, yer altında sarnıçlar (yağmur sularının biriktirilmesi için) vardır.

ŞEKİL 2.1 Agnountos Manastırı zemin kat planı

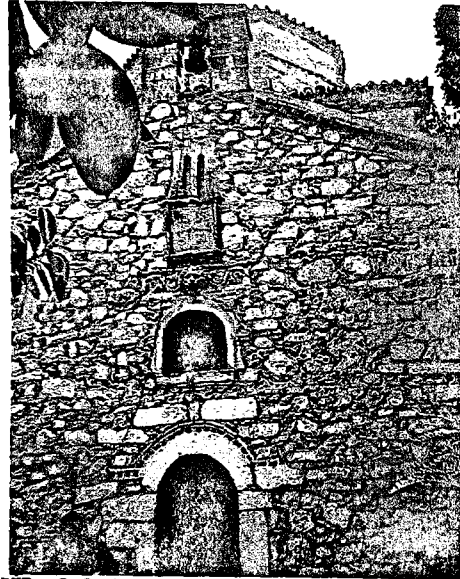
1.Manastırın büyük kapısı, 2. Depo olarak kullanılan oda, 3.Mutfak, 4.Fırının bulunduğu oda, 5. Yemek odası, 6. İdrar kaplarını ve başka şeyleri barındıran oda, 7.Depo (mutfak aletlerinin ve küplerin konulduğu oda), 8. Buğday deposu, 9. Zeytin ezicisinin bulunduğu yağ sıkılan oda, 10. Yağ deposu, 11. Isınma odası, 12. Dahili sarnıç (su havuzu), 13.,14. Rahip yatak odaları, 15.,16. Misafirhane

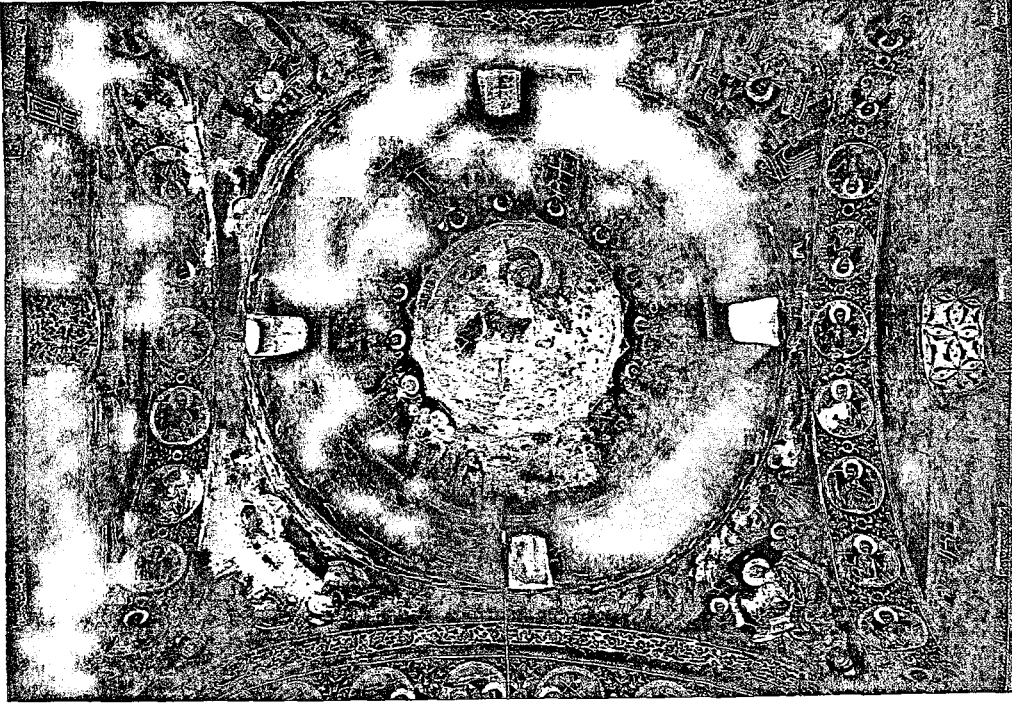
ŞEKİL 2.2 Agnountos Manastırı 1.kat planı

1. Yüksek bir gözetleme kulesi, 2. Baş rahip odası, 3.ve 13. Muhafaza odaları (silah konulan cephane depoları), 9.Kütüphane, 17.Gizli havuz (sarnıç), diğer odalar rahip odalarıdır.

Kilise manastırın ortasında taş avlunun içinde yükselir. Mimari ritmi Bizans ve erken Hristiyan bazilikasının kombinasyonu'dur (Şekil 2.3) . Ayrıca kilisenin içi enfes ustalıkta yapılmış fresklerle kaplanmıştır (Şekil 2.4). Manastır bulunduktan sonra kapsamlı bir restorasyon görmüştür. Şu anda içinde üç rahibe yaşamakta ve manastırın bakımını da yapmaktadır.(Şekil 2.5)

ŞEKİL 2.3 Agnountos Manastırı kilisesi

ŞEKİL 2.4 Agnountos Manastırı kilisesi içinden freskler

ŞEKİL 2.5 Agnountos Manastırı restorasyon öncesi

III. BÖLÜM

AYVALIK İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

3.1 Ayvalık'ın coğrafi konumu

Ayvalık Balıkesir iline bağlıdır. Ege denizi kıyı bölgesinin kuzey kesiminde yer alır. Koılar, körfezler, adalar arasında bir yerleşmedir. Kuzeyinde Burhaniye, güneyinde Dikili, doğusunda Bergama yer alır. Doğal olarak da; kuzeyde Bezirgan Deresi, Gömeç ve Gümüşlü yolu; güneyde Altınova, doğuda Sazanlık Deresi, Hisar ve Demirhan boğazları, güneybatıda da Kaplan Dağları'nın meydana getirdiği Sarımsak Yarımadası ile çevrelenmiştir.(Şekil 3.1)

Ayvalık, İzmir – Çanakkale yolu üzerindedir. Bandırma – İzmir, İzmir – Ankara demiryoluna da Balıkesir yolu ile bağlantı kurulabilmektedir. Ayrıca İzmir'den Aliğa – Dikili üzerinden gelen ve Truva üzerinden Çanakkale ve İstanbul'a uzanan turistik sahil yolu üzerindedir. Ayvalık bu ilişkileri ile bölge ulaşım ağı içinde merkez durumundadır. İlçe Balıkesire bağlı olmasına rağmen, daha çok İzmir metropolünün etkisindedir.

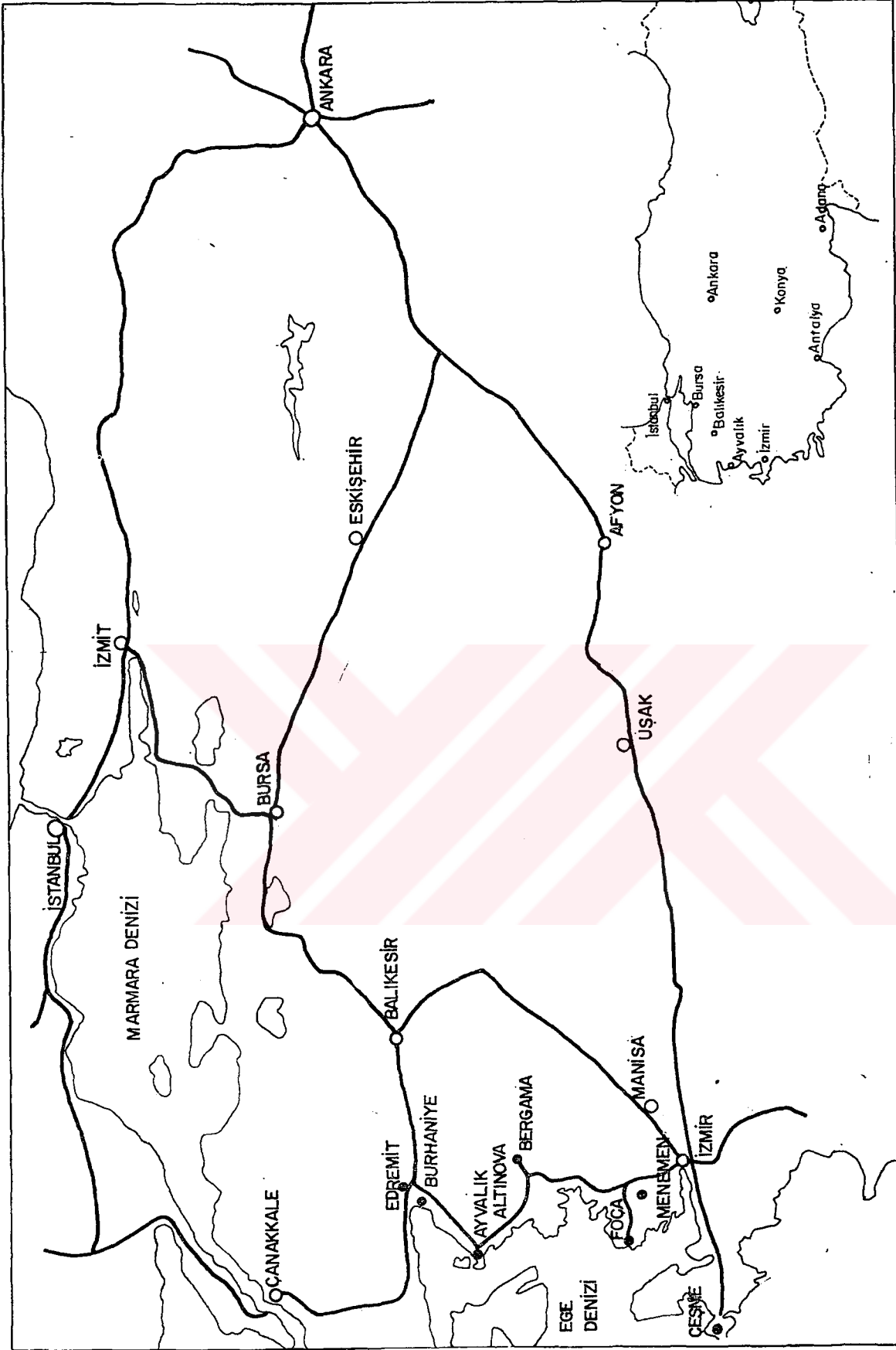
3.1.1 Ulaşım durumu

Ayvalık, E-24 karayolu üzerindedir ve çevredeki büyük merkezlere ulaşım kolaydır. Bu yol Uzunköprü'den başlayarak Çanakkale ve Edremit Körfezi üzerinden Ayvalık'tan geçerek güneye iner ve İzmir – Aydın yolu ile Antalya'ya ulaşır. (Şekil 3.2)

Edremit'ten ayrılan il yolu niteliğindeki Havran – Balıkesir yolu Balıkesir'e bağlantı sağlar. Aynı yol Bandırma ve Bursa'ya da ulaşır. Bergama'dan ayrılan başka bir yol da Soma ve Akhisar üzerinden iç kesimlere ulaşır.

ŞEKİL 3.1 Ayvalık yerleşiminin Ege'deki konumu

ŞEKİL 3.2 Ayvalık'ın ulaşım haritası

3.2 Ayvalık'ın genel coğrafi yapısı

Ayvalık'ı pek yüksek olmayan tepelik alanlar çevrelemektedir. Yerleşim genel olarak eğimin az olduğu düzlüklerde yoğunudur. Ancak Çamlık kesimi ile dış mahallelerde yamaçlara yerleşim görülmektedir. Ayvalık için " Adalar Kenti" denilmektedir. Cunda Adası hariç 22 adası vardır. Yörede küçük dereler dışında akarsu bulunmamaktadır. Yörenin iklimi yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlıdır. Yazın esen imbat yöreye serinlik getirmektedir. Yöreye hakim rüzgarlar, kuzey ve kuzey doğudan esen yıldız ve poyrazdır. Yörenin bitki örtüsünü ise ormanlık, makilik ve zeytinlik alanlar oluşturmaktadır.

Bölge , karadan tepelerle, denizden de kendi kıyısı ve adalarla çevrelenmiştir. Adalarla kıyı şeklinin içe dönük görüntüsü birleşince bölge bir iç deniz gibi algılanmaktadır. Bu Ayvalık'ı korunaklı bir koy haline getirir de, önünde bulunan Midilli Adası Ayvalık için bir dezavantajdır. Bu yüzden tarihte iç yerleşimlerle bağları zayıf kalmıştır. Bu bölgelerdeki gelişimlerden çok fazla yararlanamamıştır.

3.3 Ayvalık Tarihi

Ayvalık'ın ne zaman ve kimler tarafından kurulduğu hakkında kesin bir bilgi mevcut değildir. Kentin kuruluşu ile ilgili olarak iki görüş vardır. Bu görüşlerden birincisine göre; 15.yy sonunda çevre adalardaki halk korsan saldırılarından kaçarak bu yerleşimi kurmuştur. Bu göçmenler ilk olarak Kabakum'a daha sonra Eğribucak'a yerleşmişler, daha sonra buraları da terk etmek zorunda kalmışlar ve böylece önce Küçükköy'e daha sonra da Ayvalık'a gelerek burada yerleşmişlerdir. İkinci görüşe göre ise; kasabayı Türkler kurmuştur. Çanşigir, Eskiköy ve Hanaylı adlı yerlerde oturan Türkmenler geçimlerini zeytincilikle sürdürmüşlerdir. Fakat bu iki görüşten biri kesinlik kazanmış değildir.

" Coğrafya bilgini Doğan Aka'ya göre ise; Ayvalık askeri amaçlar için 1430-1440 yılları arasında kurulmuştur. Ancak uzun zaman ekonomik özelliklerine uygun bir gelişme göstermiş değildir. Zeki Arıkan'a göre, daha sonraki dönemlerle ilgili

olarak , Piri Reis'in Kitab-ı Bahriye'sinde, ayrıca Seyyid Nuh'un Atlas'ında Ayvalık'la ilgili bir bilgi ya da nota rastlanılmamıştır. Yine III. Ahmet devrinde 1726 yılında hazırlanan bir Önasya haritasında, yöre ile ilgili geniş bilgi verilmesine karşın, Ayvalık'tan bahsedilmemiştir." (Bayraktar, 1998, ss. 12-13)

Edremit sicillerinde 1180-1200 hicret yıllarında Ayazmand (Altınova) kadılığına yazılmış fermanlar bulunmuştur. Bu da o tarihlerde Ayvalık bulunsa da çok küçük bir yerleşim olduğunu bize anlatmaktadır. Yorgo Sakkari'nin kitabı da bu tarihte Ayvalık'ın Ayazmand'a bağlı olduğunu göstermektedir.

"Topkapı Müzesi arşivinde 10907 numarada kayıtlı 1186-1772 tarihli bir fermanın ancak etiketini bulabildim. Savaş dolayısıyla arşiv malzemesi ile birlikte bizim için önemli olan bu belge de başka yerlere gönderilmiş. Etiketinin tam metni; (Ayvalık rumlarının Voyvodalarından memnuniyetlerine dair ilam) dır." (Erim, 1948, s. 10) Bu belge bize Ayvalık'ın köy halinden kurtulup kaza haline geldiği tarihi göstermektedir.

Daha önce de belirttiğim gibi Ayvalık 18.yy ortalarına kadar sönük bir yerleşim olarak kalmıştır. Fakat çoğu rum olan halkın içinden yetişen Yani Dimitrakelis İkonomos adlı rahip İstanbul'da yüksek mevkilerde bulunan dostları sayesinde Ayvalık'a bir ferman sağlamıştır. Böylece kentin gidişatı birden değişmiştir. Ferman şöyledir;

1-Ayvalık'ta yerleşmiş olan Türk aileleri Ayvalık'ın yakın köylerine nakil ve göç ettirilecekler. Ondan sonra hiçbir Türk ailesi Ayvalık'ta yerleşmeyecek.

2-Ayvalık şehri, müstakilen idare edilecek, bundan böyle valilerin hükmünden kurtulacak.

3-Memleket idaresi, rüsumat (gümrük) işleri eline geçecek, buna karşılık Osmanlı Hükümetine her sene için 48 bin kuruş verilecek.

4-Vali Türk olacak ve ancak memleket ahalisi tarafından seçilecek, görevine son vermek de memleket halkının elinde olacak.

5-Hakimler Türk olacak fakat maaşları Ayvalık'tan ödenecek.

6-Askeri komutan ne Ayvalık'ta kalabilecek ne de Ayvalık'tan geçebilecek.

7-Ayvalık aşar vergisinden muaf tutulacak buna mukabil her mülk sahibi her zeytin ağacı başına iki para vermekle ödevli olacak.

Bu fermanndan sonra Osmanlı Hükümeti Ayvalık'ta ancak bir ağa (voyvoda) veya Kadı bulundurabiliyordu. Bununla beraber bu memurların da yetkileri pek dardı. Zira her sene Ayvalık ileri gelenlerinden seçilen üç kişi o iki Türk memurunun amiri durumunda idiler.

Ayvalık eşrafından seçilen bu üç amir ayrıca seçilen on iki üye ile birlikte yönetim kurulunu teşkil ediyorlardı. Bu kurum halkın vergi işlerini de kati olarak çevirirdi.

Ayvalık bu imtiyazlarla Babıali himayesinde bağımsız bir memleket manzarası arz ediyordu.

Artık ne Ayazmand Voyvodası Ömer Ağa'nın , ne de Bergama'da Kara Osman Oğlu'nun sözleri burada geçmez olmuştu. Bu durumdan sonra yakın adalarla Mora yarımadası ahalisinden buraya büyük bir akın başladı. Bu memleketin sadece Rum halkından ibaret olacağını etrafa yaymaya çalışan İkonomos buralardaki zenginlerle sanatkarların Ayvalık'a gelip yerleşmelerini kolaylaştırıyordu.(Erim, 1948, ss. 18-19)

Bu belge sayesinde Ayvalık, tamamen Rumlaştırılmıştır. İç işlerinde tamamen bağımsızlaşmış, topraktan vergisizlik ve gümrükten çok küçük miktarda vergiye tabi tutulmuştur.

Halkın geçiminin en önemli bölümünü zeytincilik ve balıkçılık oluşturuyordu. O senelerde Ayvalık'ta 100 kadar mengene bulunmakta ve bunlardan senede bir milyon okka zeytinyağı elde edilmekte, zeytinyağının büyük bir kısmı da Rusya'ya ihraç edilmekteydi. Öte yandan 40 kadar sabunhane çalıştırılmakta ve bu sabunlar Trakya ve Makedonya'ya gönderilmekteydi. Buralardan getirilen buğday da yel

değirmenlerinde öğütülmekteydi. Ayrıca şarapçılık ve bağcılık da yapılmakta, fazlası dışarıya gönderilmekteydi. Buna ek olarak tuzlalar da işletilmekteydi.

Durum böyle olunca Ayvalık kısa sürede refah seviyesi oldukça yüksek bir kasaba haline gelmiştir.

Ancak bu imtiyazlar ve İkonomos'un propagandasıyla 1821 yılında Rum ayaklanması olmuştur. Bu ayaklanma sonucu Ayvalık ve adalardaki yapılar büyük zarar görmüştür. İhtilalin patlak verdiği dönemde Ayvalık ve bağlı köylerde Rum nüfusu 30 bine yükselmiş ve siyasal milliyetçilik de en güçlü dönemindedir. O dönemde Ayvalık tam dışa bağımlıdır. Paraları bile Yunan parasıdır.

1824 yılında kenti terk etmek zorunda bırakılanlar affedilerek geri dönerler ve kenti tekrar canlandırmaya çalışırlar. 1827 yılında ihtilalde görevli olanlar ve ölenler hariç hemen hemen bütün halk Ayvalık'a geri dönmüştür. Fakat ancak 1880'li yıllarda Ayvalık eski haline yeniden ulaşmıştır.

Ayvalık 1840 yılında özerkliğini tamamen kaybederek Karesi Sancağı'na bağlanmış, 1919 yılına geldiğimizde Osmanlı İmparatorluğu dağılmış, Ayvalık da Yunanlılar tarafından işgal edilmiş, 1922 yılında yeniden Türk topraklarına katılmıştır. Cumhuriyet'in de ilanı ile mübadele neticesinde, Midilli, Girit ve Makedonya Türkleri Ayvalık ve Cunda Adası'na, Ayvalık ve Cunda Rumları ise Yunanistan'a gitmişlerdir.

3.4 Manastırların Ayvalık Tarihi içindeki yeri ve önemi

Daha önce de bahsettiğim gibi 1770 yılından sonra Ayvalık özerk bir yerleşim haline gelmiştir ve burada yaşayan halkın tümü Rum'dur. Ve 80'li yıllara gelindiğinde de refah seviyesi de oldukça yüksektir. Durum böyle olunca Ortodoks Rum halk buradaki siyasi varlıklarını ve hakimiyetlerini göstermek amacıyla bu yörede çok sayıda kilise ve manastır inşa ettirmişlerdir. 1821 ayaklanmasında da kilisenin etkisi kaçınılmaz bir gerçektir.

Bunu destekleyen bir belge de Ayvalık'taki casusluk faaliyetleri ile ilgili olarak Başbakanlık arşivinde bulunan , Osmanlı Başkomutanlığı'nın Başbakanlığa yazdığı 2 Nisan 1918 tarihli belgedir. Belge şöyledir;

''Makam-ı sami-yi Sadaret-i Uzman'a

Maruz-ı çaker-i kemineleridir,

26.8.32(1916) tarihinde Ayvalık karşısındaki Çıplak Adası'nın eşkiyadan tathiri esnasında zuhur eden evrakta, casuslukla alakadar oldukları tahakkuk eden Papaz Stefanos ve şeriki diğer iki Rumun isticvablarında, Metropolit Grigoryadis Efendi'nin Papas Stefanos'u firara teşvik ve teşci eylediği ve Midilli'den gelen müzurümal bir kıta mektuptan haberdar olduğunu tahkiki ve Salta'nın ifadesine nazaran papas Stefanos'un hareket-ı umumiyesinin Metropolit Grigoryadis Efendi'nin tamamen haberdar olduğu keyfiyetlerinden dolayı tarih-i mezkurun suret-i münasebe ile isticvab edilmesine rağmen bütün bu hususâtı inkar etmesine mebni hakkında bir güne muamele yapılamayan Metropolit Grigoryadis Efendi'nin bu def'a Ayvalık'ta idamları icra edilen Papaz Stefanos ve şeriklerinin idamlarından akdem memuriyn muvacehesinde vaki olan itiraflarına nazaran mezkur casus meselesiyle Ayvalık'lı Nikola Koziri ile Kriyako Kriyaki'nin cemiyet-i mezkure ile alakadar oldukları ve bu cemiyetin reisi Metropolit Grigoryadis Efendi olduğu tezahür eylediği cihetiyle sıfat-ı ruhiyesini ve bu suretle suisti'mal eden metropolit hakkında takibat-ı kanunıye icrasıyla dahil-i memlekete sevki hususu menut-ı rey-i fahimeleri olduğu maruzdur. Ol babda emr ü ferman veliyyülemrindir. 2 Nisan 34. Başkumandan Vekili.'' (Bayraktar, 1998, s. 39)

Bu olay üzerine metropolit tutuklanmış ve İzmir'e sürgün edilmiştir. Belgeden de anlaşıldığı gibi Ayvalık'ta kilise de casusluk faaliyetlerini desteklemiş, hatta bu casusluk faaliyetlerinin kaynağını oluşturmuştur.

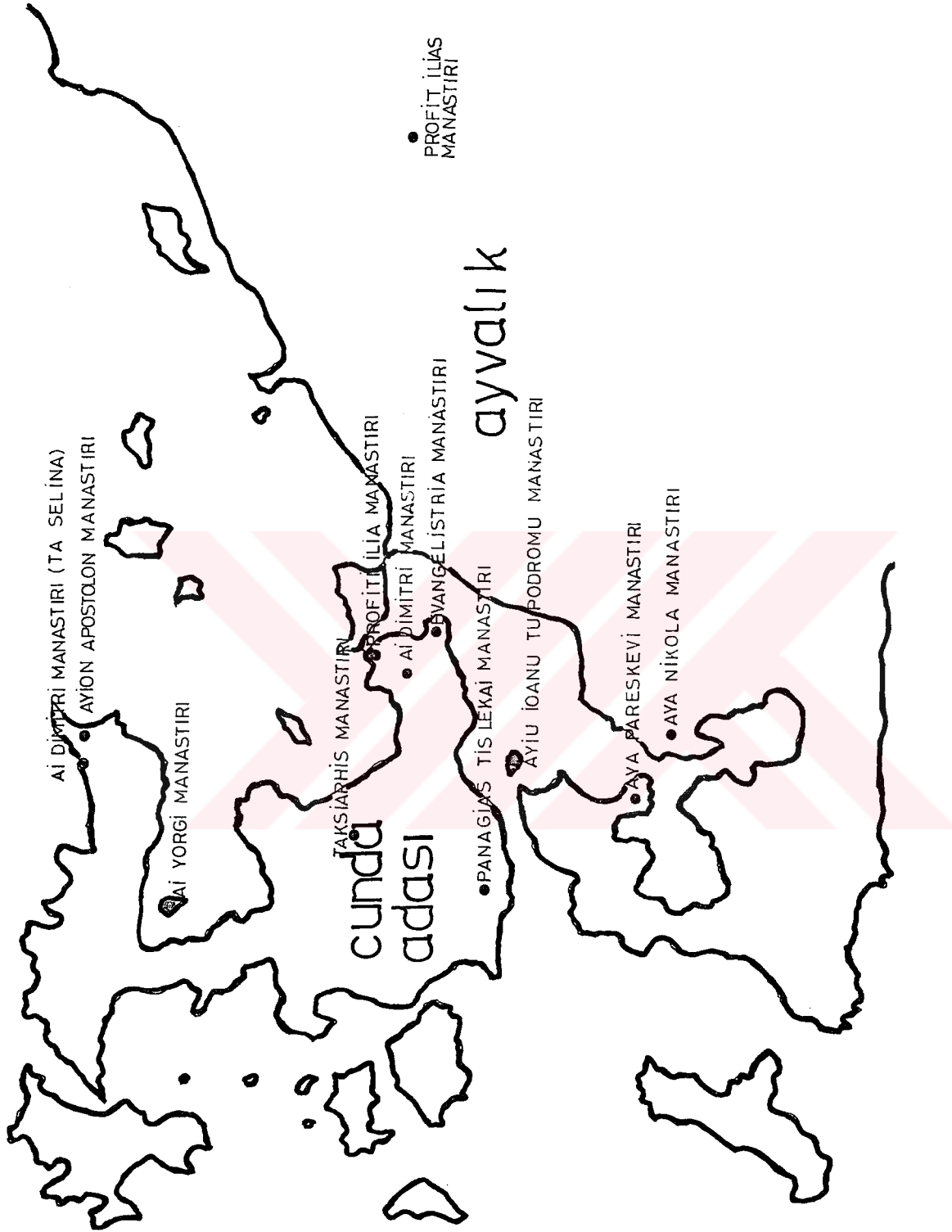
IV. BÖLÜM

AYVALIK'TAKİ MANASTIRLAR

Ayvalık merkezde ve Ayvalık'ın bir mahallesi olan Cunda Adası'nda toplam on iki adet manastırın varlığından haberdarız (Şekil 4.1). Fakat bu yapıların çoğu terkedilmiş olması ve doğal etkilere karşı korumasızlıklarından , insanların da yıkımları sonucu geriye çok az iz bırakmışlardır. Manastırların isimleri şöyledir;

- 1-PROFİT İLİAS MANASTIRI (Ayvalık merkezde)
- 2-AYA NİKOLA MANASTIRI (Çamlık mevkiinde)
- 3-AYA PARASKEVİ MANASTIRI (Tımarhane Adasında)
- 4-Aİ DİMİTRİ TA SELİNA MANASTIRI (Pateriça'da)
- 5-TAKSİARHİS MANASTIRI (Cunda Adası'nda orman yolu üzerinde)
- 6-Aİ YORGİ MANASTIRI (Güvercin Adası'nda)
- 7-AYİU İOANU TU PODROMU MANASTIRI (Tavuk Adası'nda)
- 8-EVANGELİSTRİA MANASTIRI (Cunda Adası'nda)
- 9-PANAGİAS TİS LEKAİ MANASTIRI (Cunda Adası'nda)
- 10-Aİ DİMİTRİ MANASTIRI (Cunda Adası'nda Duba mevkiinde)
- 11-PROFİTİ İLİA MANASTIRI (Duba mevkiinde)
- 12-AYİON APOSTOLON MANASTIRI (Pateriça'da)

Bu manastırlar arasında sadece Aİ DİMİTRİ TA SELİNA, TAKSİARHİS ve Aİ YORGİ MANASTIRLARI'nın duvar kalıntıları yapıların eskiden nasıl olduğunu bir nebze de olsa belirtmektedir. AYİU İOANU , AYA PARASKEVİ ve Aİ DİMİTRİ MANASTIRLARI'nın sadece kiliselerinin duvarları ayakta ,diğer yapılarının sadece temel kalıntıları mevcuttur. PANAGİAS TİS LEKAİ MANASTIRI ise restore edilerek yazlık konut haline getirilmiştir. Diğer manastırlara ait hiçbir kalıntı mevcut değildir.

ŞEKİL 4.1 Ayvalık'taki manastırların harita üzerinde gösterimi

4.1 PROFİT İLİAS MANASTIRI

Manastır şu an Kurufitilya adı verilen tepenin üzerindeydi. (Şekil 4.2) Kurufitilya isminin de Profit İlias'tan geldiğini tahmin edebiliriz. Manastırın temel kalıntıları üzerine bir yaşlılar evi inşa edilmiştir. Bu nedenle hiçbir kalıntısına ve de izine ulaşmak mümkün değildir. Bu manastırın varlığını ancak eski fotoğraflarla belgeleyebildim. (Şekil 4.3, 4.4) Eski fotoğraflar da yapı hakkında fazla bilgi vermemektedir. Manastırın kilisesinin çanının Bergama Müzesi'nde olduğunu biliyoruz. Bu büyük çanın sesinin Midilli Adası'ndan bile duyulduğu söylenmektedir.

ŞEKİL 4.2 Kurufitilya Tepesi'nin mevcut durumu (yaşlılar evi)

ŞEKİL 4.3 Profit İlias Manastırı (eski fotoğraf)

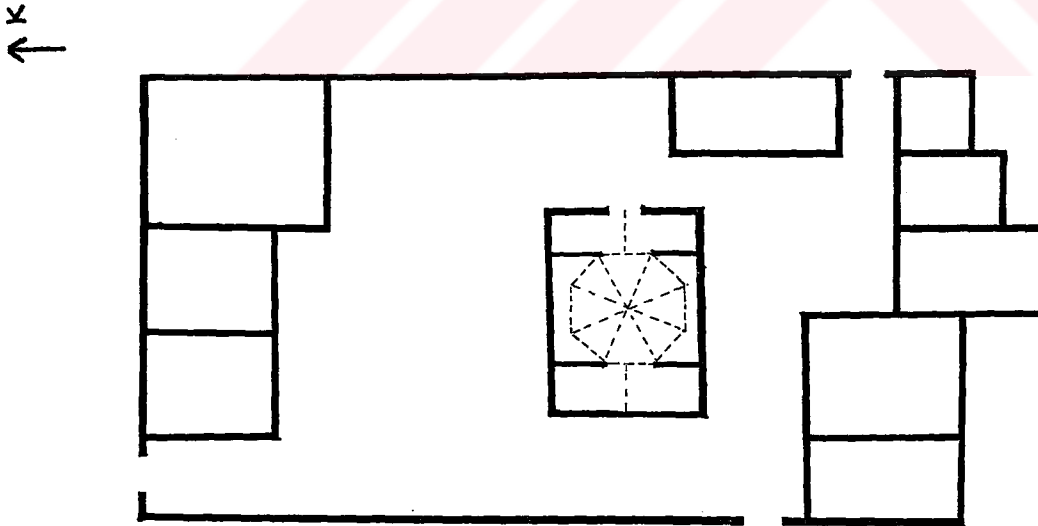

ŞEKİL 4.4 Profit İlias Manastırı (eski fotoğraf)

4.2 AYA NİKOLA MANASTIRI

Aya Nikola Manastırı şu an Çamlık meydanının yanındaki çukurda yer alıyordu. Fakat günümüzde manastıra ait hiçbir kalıntıya rastlanılamıyor. Çünkü meydan açılırken manastır da yıkılmıştır. Manastıra ait herhangi bir kayıt da bulunmamaktadır. Elimizdeki belgeler sadece manastırın yıkılmadan önceki haline ait eski fotoğraflardır. Fotoğraflardan manastırın Ayvalık'taki diğer manastırlara göre daha büyük bir yapı olduğu anlaşılmaktadır. Mübadeleden sonraki yıllarda manastırın odalarının yazlık odalar olarak halka kiralandığı Ayvalık yaşlılarınca anlatılmaktadır. Bu da bize manastırın yıkılmadan önce tadilat görmüş olabileceğini ve değişikliğe uğramış olabileceğini göstermektedir. Elimizdeki fotoğraflarda da daha sonradan eklenmiş yapıları tespit etmek mümkündür.

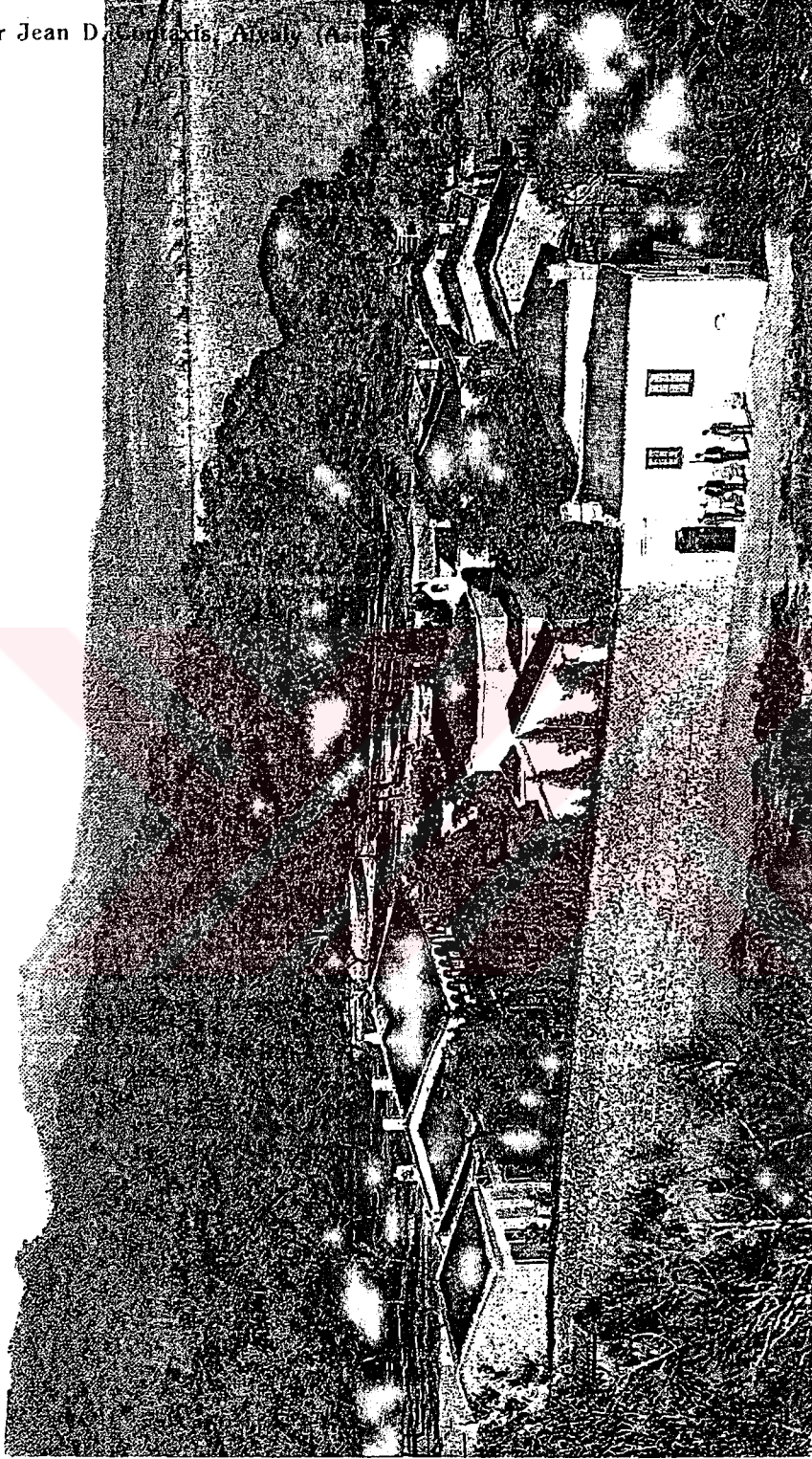
Manastır hemen hemen eğimsiz bir arazide inşa edilmiştir. Ortasında kilisenin bulunduğu büyük avlusu, kuzey ve güney yönde iki katlı yapılarla, doğu ve batıda ise yaklaşık 4 metre yüksekliğinde beden duvarlarıyla çevrelenmiştir.(Şekil 4.5) Avlunun ortasındaki kilise sekizgen kubbelidir. Manastırda kullanılan yapı malzemesi fotoğraflardan anlaşıldığı üzere yöre taşıdır.(Şekil 4.6, 4.7, 4.8, 4.9)

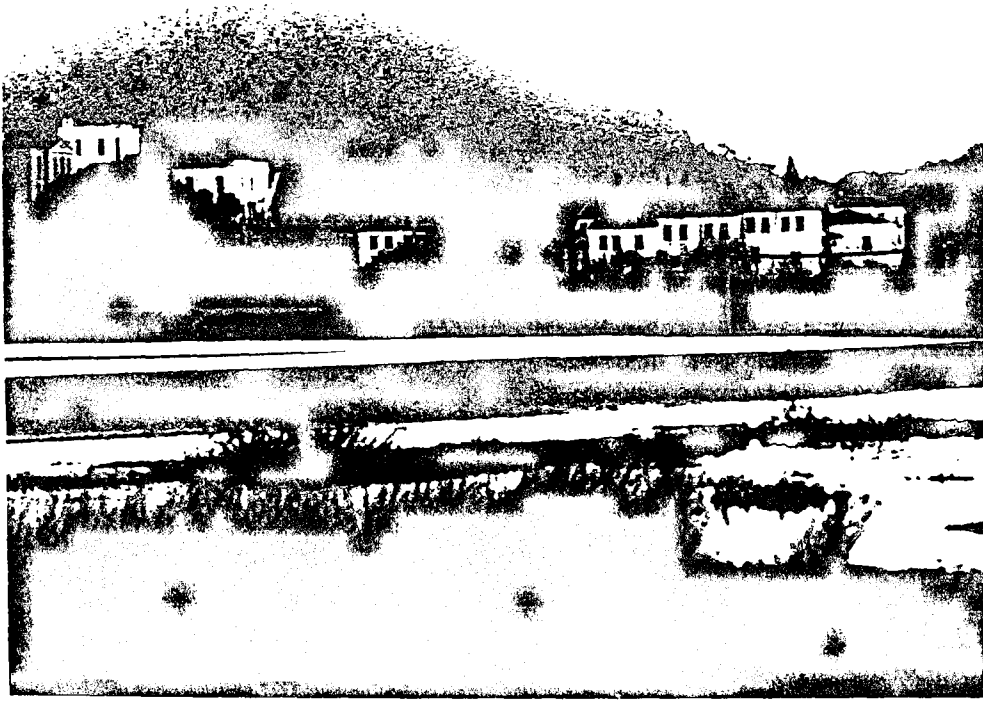
ŞEKİL 4.5 Aya Nikola Manastırı ölçeksiz krokisi (fotoğraflardan yararlanılarak)

A r v a l y (S rie IV). — Abbaye "St. Nicolas"

Editeur Jean D. Contaxis, Arvaly (Asie)

ÇEKÜL 4.6 Aya Nikola Manastırı

ŞEKİL 4.7 Aya Nikola Manastırı

Hivay

Vue de l'abbaye Saint-Nicolas, Lacca

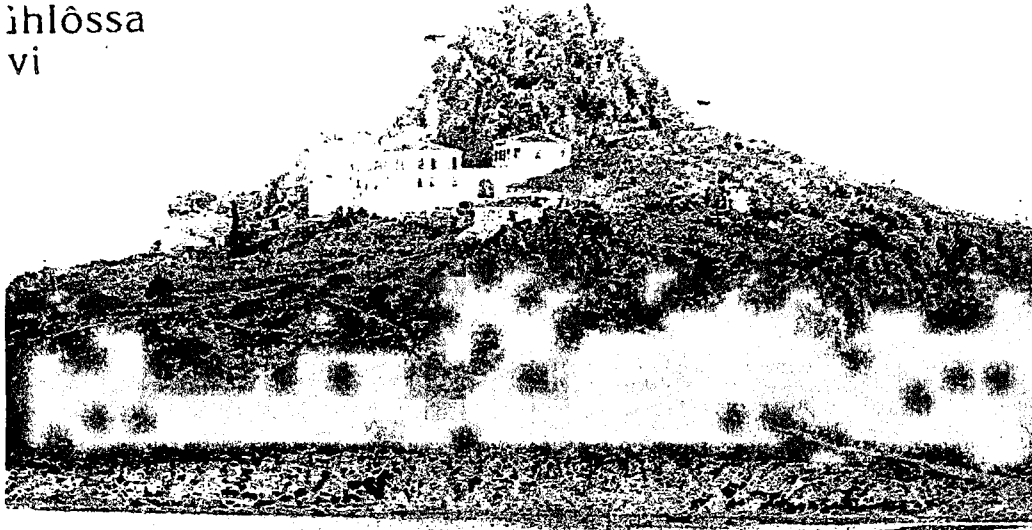
ŞEKİL 4.8 Aya Nikola Manastırı

4.3 AYA PARASKEVİ MANASTIRI

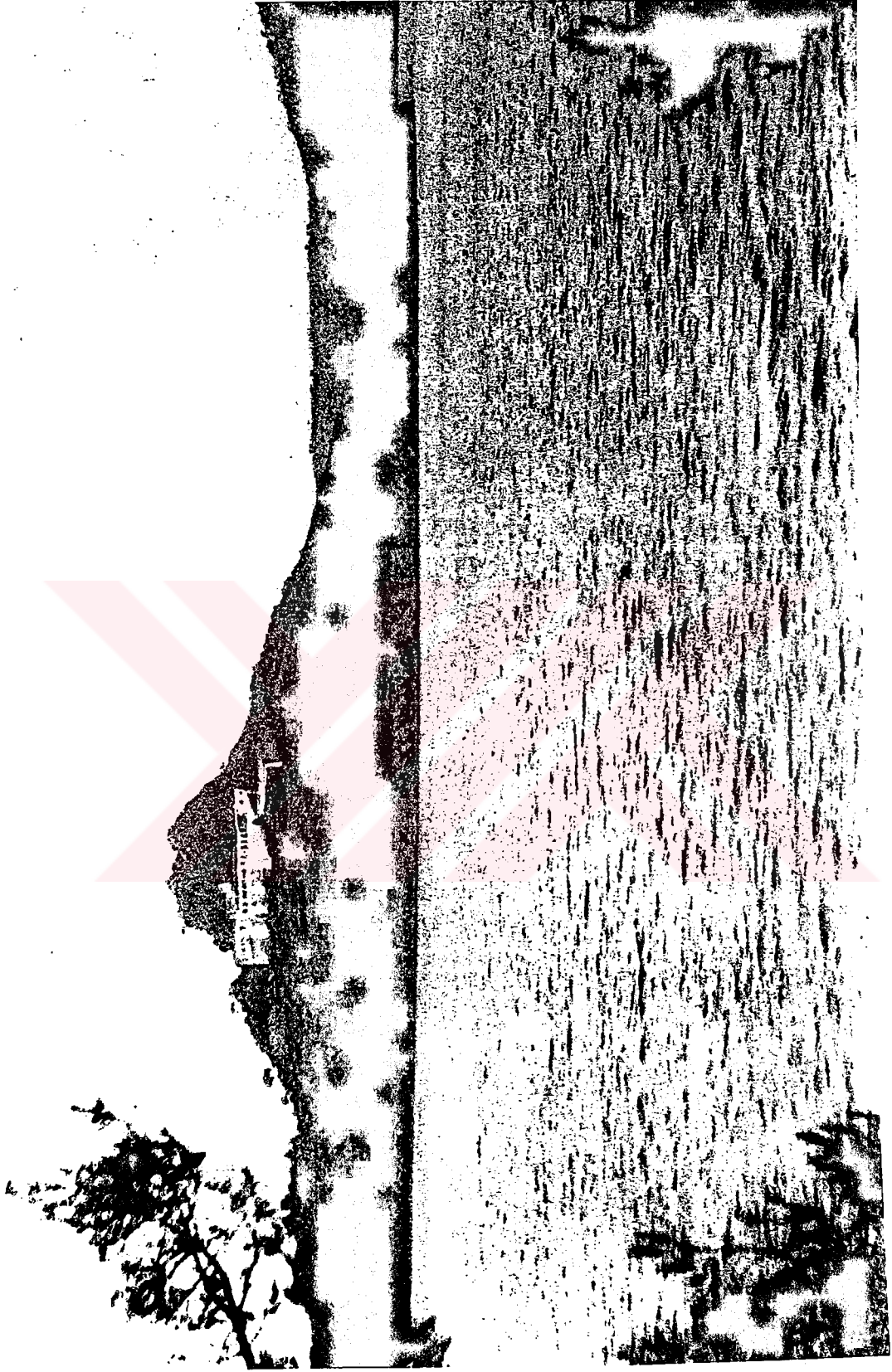
Aya Paraskevi Manastırı Çamlık koyunun tam karşısında, şimdiki adıyla Tımarhane Adası'ndaydı.(Şekil 4.9, 4.10) Burası bir yarımadadır. Aya Paraskevi (Tımarhane adası) mucizeleri nedeniyle Anadolu'da Kayseriye kadar ünlenmişti. Çeşitli yerlerden gelen akıl hastalarının burada sağlıklarına kavuştukları söylenmektedir. Yani burasının bir nevi psikoterapi merkezi olduğu bilinmektedir. Bir asır önce, bu yarımada boylu boyunca bir çiftlikti, içinde her tür ağaç ve hayvan bulunmaktaydı. Adanın üzerinde, kayalığın dibindeki küçük kilisesi ile manastır ve odalar halinde çiftlik halkının barınakları bulunmaktaydı. Fakat günümüzde bu yapılardan geriye sadece kayalığın dibindeki küçük kilise kalmıştır.(Şekil 4.11, 4.12)

Manastırın kilisesi de oldukça yıpranmış durumdadır. Pencereilerin ve kapısı dış tesirlere karşı açıktır.(Şekil 4.14) Bu nedenle içte ve dışta sıvaları dökülmüş yapı taşları ortaya çıkmıştır. Yapı malzemesi yöre taşları, sarımsak taşı ve tuğladır. (Şekil 4.15) Kilisenin üst örtüsü tuğladan örülmüş tonoz şeklindedir.(Şekil 4.16) Kapı ve pencereler yuvarlak kemerli olarak yapılmıştır.(Şekil 4.17) Yapının yer döşemesi tamamen kazılmıştır. Yapının duvarlarında da yer yer çatlaklar ve deliklere rastlanmaktadır.(Şekil 4.18)

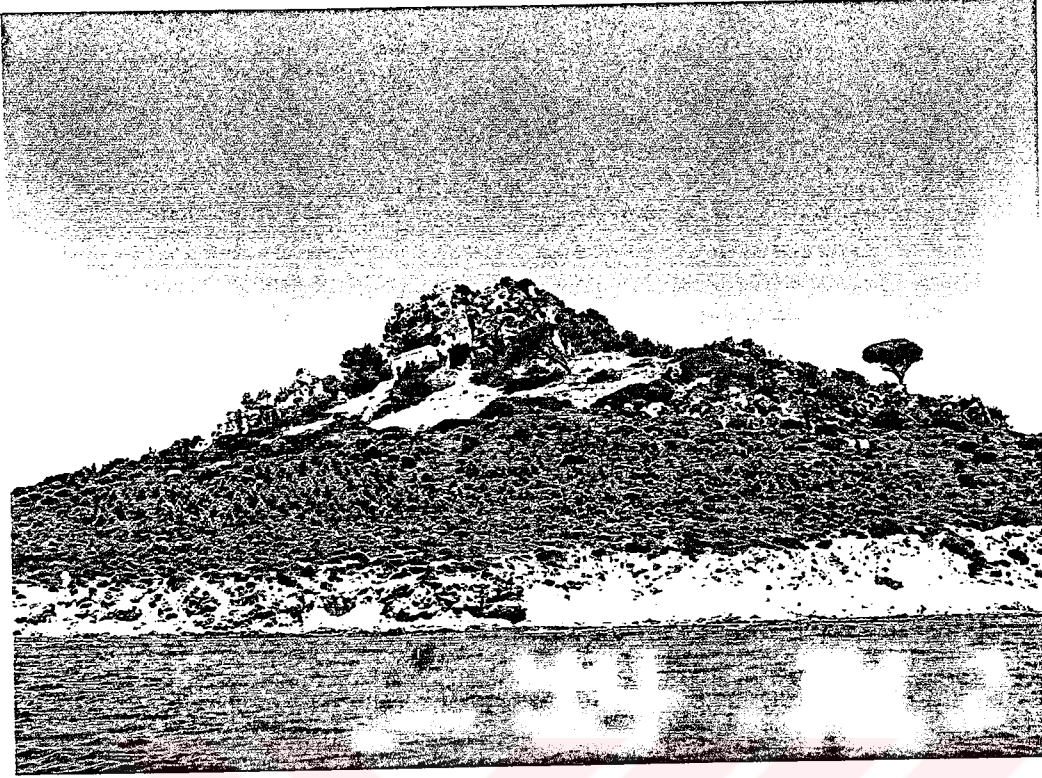
ihlôssa
vi

ŞEKİL 4.9 Aya Paraskevi (eski hali)

ŞEKİL 4.10 Aya Paraskevi Manastırı eski fotoğrafı

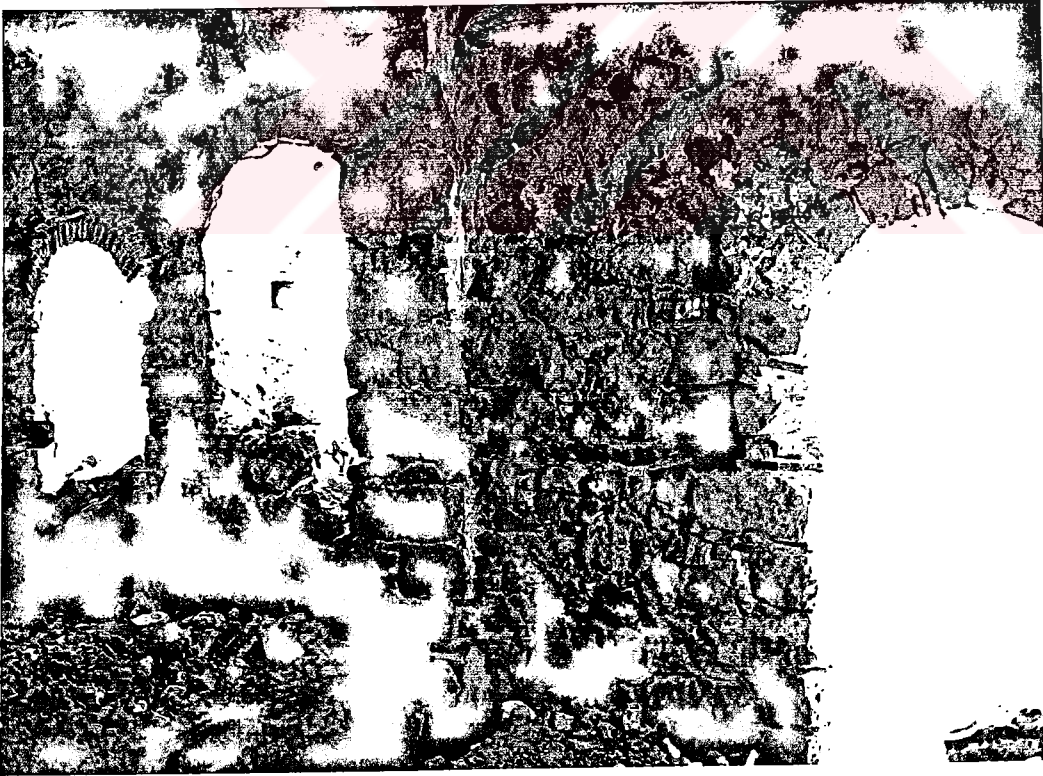
ŞEKİL 4.11 Aya Paraskevi mevcut durumu

ŞEKİL 4.12 Aya Paraskevi mevcut durumu (kayalıkların yanındaki kilise)

ŞEKİL 4.13 Aya Paraskevi Manastırı kilisesinin girişi

ŞEKİL 4.14 Kilisenin pencereleri ve kapısı

ŞEKİL 4.15 Kilisenin içinden bir görünüm

ŞEKİL 4.16 Kilisenin üst örtü sistemi

ŞEKİL 4.17 Kilisenin pencereleri

ŞEKİL 4.18 Kilisenin apsis tarafından bir görünüm

4.4 Aİ DİMİTRİ TA SELİNA MANASTIRI

Ai Dimitri Ta Selina Manastırı'na karadan gitmek için araba ile ikinci köye gidilir. Oradan kuzeye ve daha sonra da doğuya doğru giden yol takip edilirse 25- 30 dakikada küçük bir patika'dan manastıra varılır.

ŞEKİL 4.19 Ai Dimitri Ta Selina Manastırı

Manastır Cunda (Moskonisia) Adası'nın kuzey doğusunda 299 rakımlı tepenin kuzey yamacında sahilden 2,5 metre yükseklikte inşa edilmiştir. Manastır pek büyük değildir fakat yeşillikler arasında kurulmuş tertemiz havası ve denizi ile çok dinlendirici bir yapıdır. (Şekil 4.19)

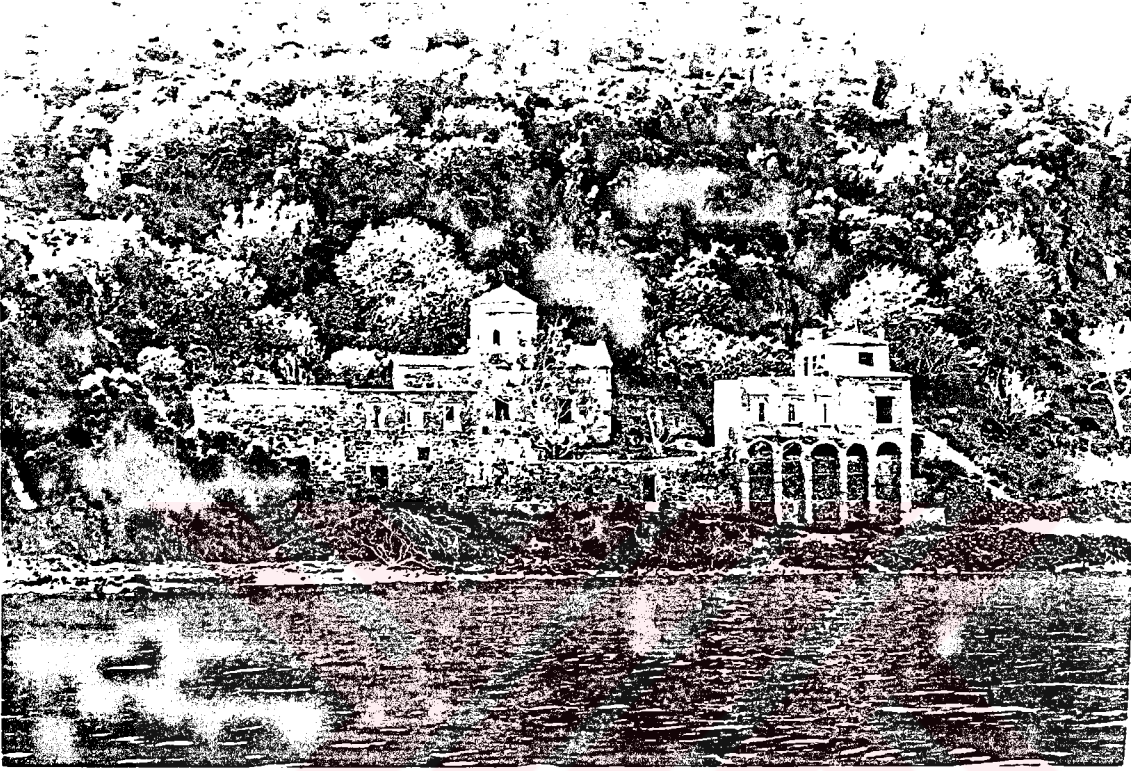
Manastırın ilk inşası hakkında iki tarihin taşlar üzerine yazılmış olduğu söylenmektedir. Bu tarihler 1771 ve 1795 tarihleridir. Fakat 1771 tarihinin pek gerçekçi olduğu söylenemez. Çünkü henüz çok küçük bir köy olan Ayvalık ve Moskonisia halkı 1771 tarihinde bu manastırı inşa edebilecek gelişmişlikte değildi. Moskonisia halkının daha yakın manastırları inşa etmeden ilk şehirleşmeden kilometrelerce uzak ve bir uçurumun dibinde setler, toprak

dolgular yaparak bu manastırı kurması olası değildir. İkinci gösterilen 1795 tarihi akla biraz daha yatkındır. Çünkü Ayvalık'a özerklik verilmiş, Türkler başka köylere göç ettirilmiş, Hristiyan toplum istediği gibi hareket serbestliği bulmuştur. İkonomos'un Midilli ve civar adalardan getirdiği halkla nüfus artmış, deniz ürünleri ve ticaretle beldelere para girmiş, ve hareketlilik başlamıştır. Ondan sonradır ki belde ve bölgede kiliseler ve manastırlar inşa edildiği görülmektedir. Ya da manastırın 1771 tarihinde bilinen halinden çok daha küçük olduğu 1795 tarihinde de ekler yapılarak büyütüldüğü düşünülebilir. Zaten yapının daha sonraki tarihlerde de onarım görerek değiştiği yapıdaki izlerden anlaşılmaktadır. (Şekil 4.20)

ŞEKİL 4.20 Ai Dimitri Ta Selina Manastırı'nın eski bir fotoğrafı

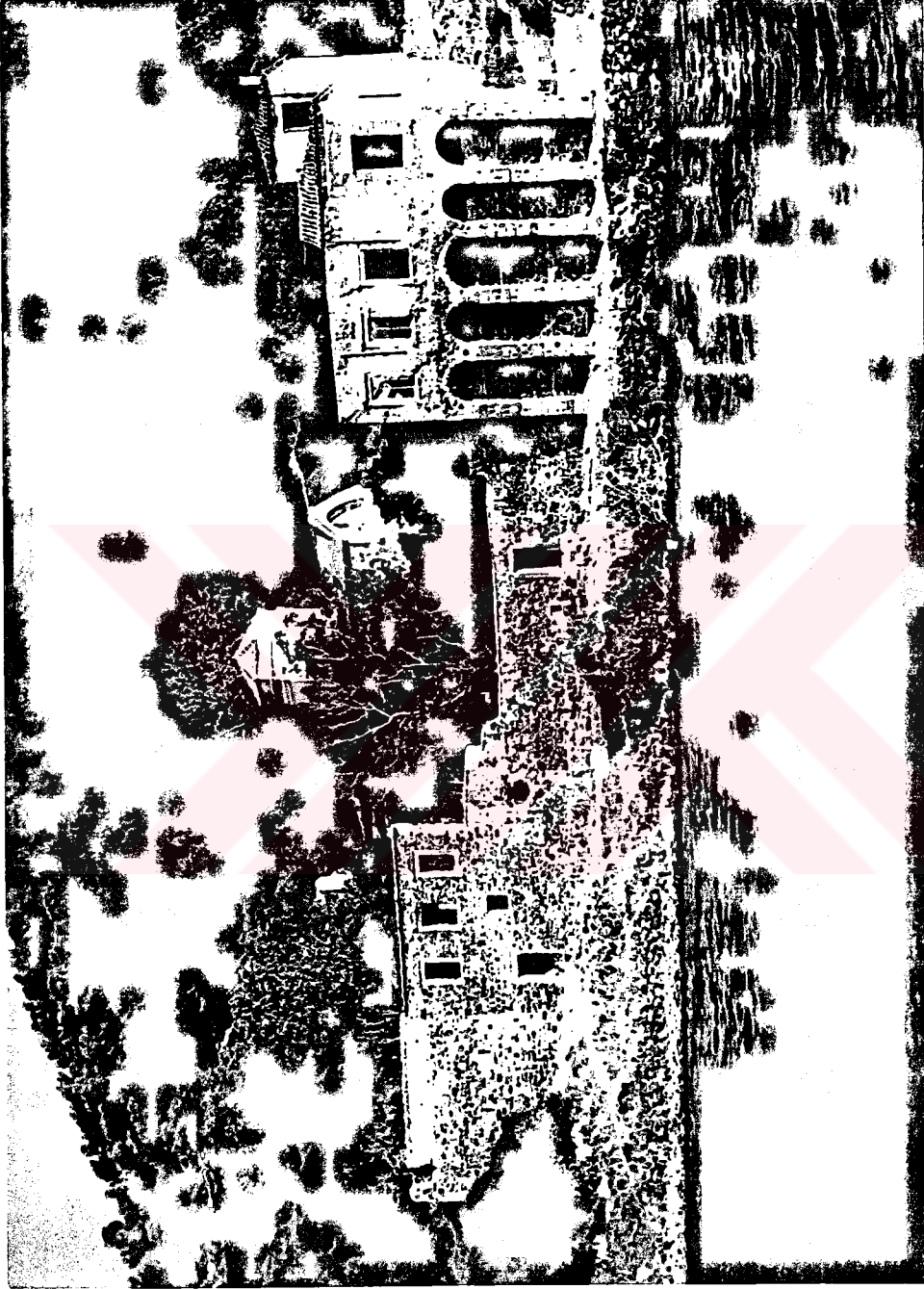
Bu manastır Fahrettin Katrinli'nin ölümüne kadar himayesi altında kapalı tutulmakta ve yazlık olarak kullanılmakta idi. Bu yüzden bakım da gördüğü için günümüze kadar kısmen de olsa ayakta kalabilmiş nadir manastırlardan biridir.(Şekil 4.21)

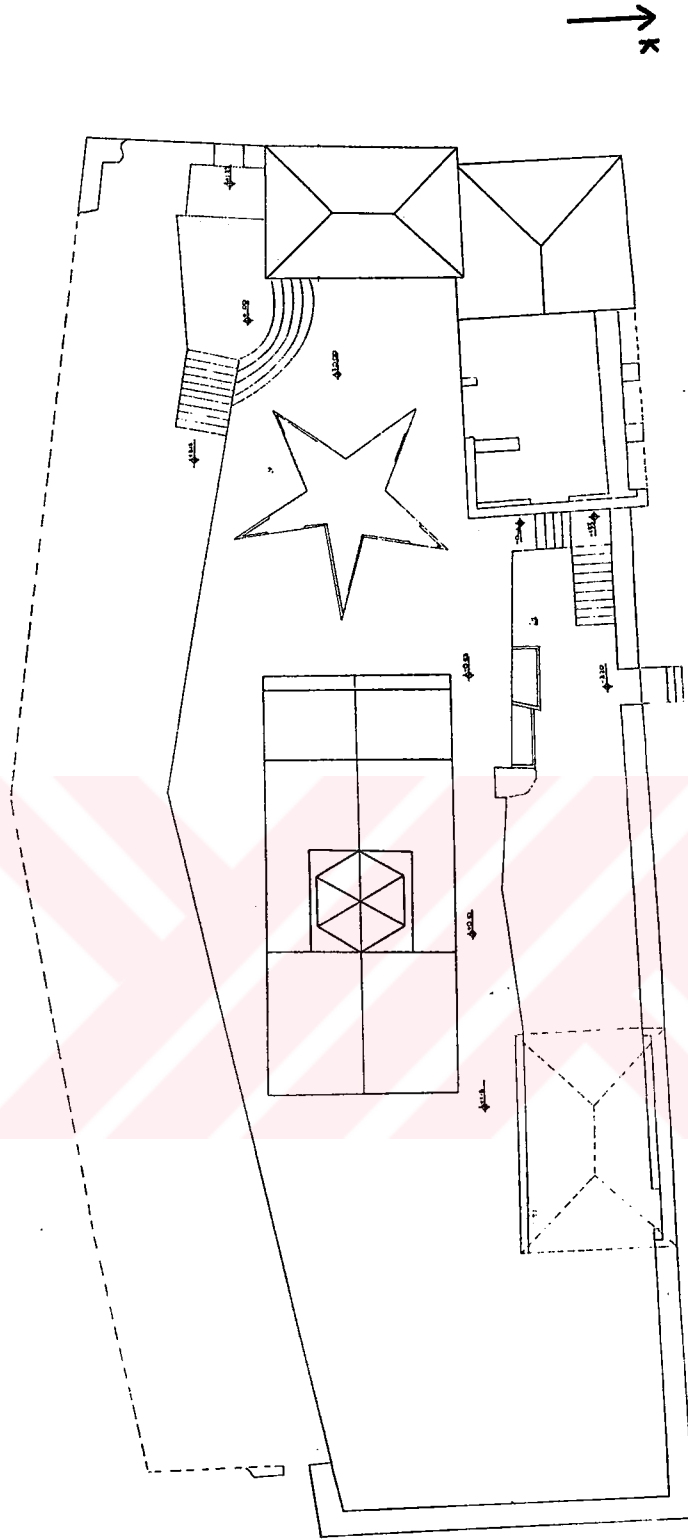
ŞEKİL 4.21 Manastırın 10 yıl önceki hali

Manastırın planına baktığımızda, etrafı ihtiyaca göre şekillenmiş yapıları ve beden duvarları ile çevrelenmiş bir avlu ve bu avlunun ortasındaki kilisesi ile klasik bir manastır görüntüsü vermektedir.

Manastırın batıdan orman içinden gelen küçük patikadan girişi sağlayan ve deniz tarafından girişi sağlayan iki kapısı ile manastırın avlusuna ulaşılmaktadır. Manastır kurulduğu arazinin yapısından dolayı kademeli bir şekilde, bazı bölümlerde dolgular ve istinat duvarları örülerek inşa edilmiştir.

ŞEKİL 4.22 Manastırın yıllar önceki fotoğrafı

ŞEKİL 4.23 Manastırın vaziyet planı

Manastırın güney bölümünde eski fotoğrafında görülen fakat şu an mevcut olmayan, sadece temel kalıntıları bulunan, içinde keşiş hücrelerinin sıralandığı üç katlı bir yapı bulunmaktaydı. Hücrelere giriş revaklı koridorlardan sağlanıyordu. Bu yapının üst örtüsü, yine eski fotoğraftan görüldüğü kadarıyla tek eğimli ve kiremitli bir çatıydı.(Şekil 4.20)

Manastırın batı bölümünde iki tane beşik çatılı iki katlı yapı bulunmaktadır. (Şekil 4.24) Bu yapılardan daha güneyde bulunan yapı ile keşiş hücrelerinin bulunduğu yapı arasında bir geçit olduğu kalıntılardan tespit edilmiştir. Batı giriş kapısı da bu geçitin tam altındandır. Manastırın batı bölümündeki bu iki yapıdan kuzeydeki diğerinden bir kat daha düşük kottadır. Bu yapının da zaman içinde onarım geçirerek değiştirildiği yapıdaki izlerden anlaşılmıştır. Bu yapılardan kuzey yönde olanının alt katının zamanında kayıkhane olarak kullanıldığı, üst katının da yapı değiştirilmeden önce, güneydeki yapının terası olarak kullanıldığı yapıdaki izlere bakılarak tahmin edilmiştir. Bu iki yapı büyük olasılıkla manastırın ortak kullanım mekanlarındandır.

ŞEKİL 4.24 Manastırın batı cephesi

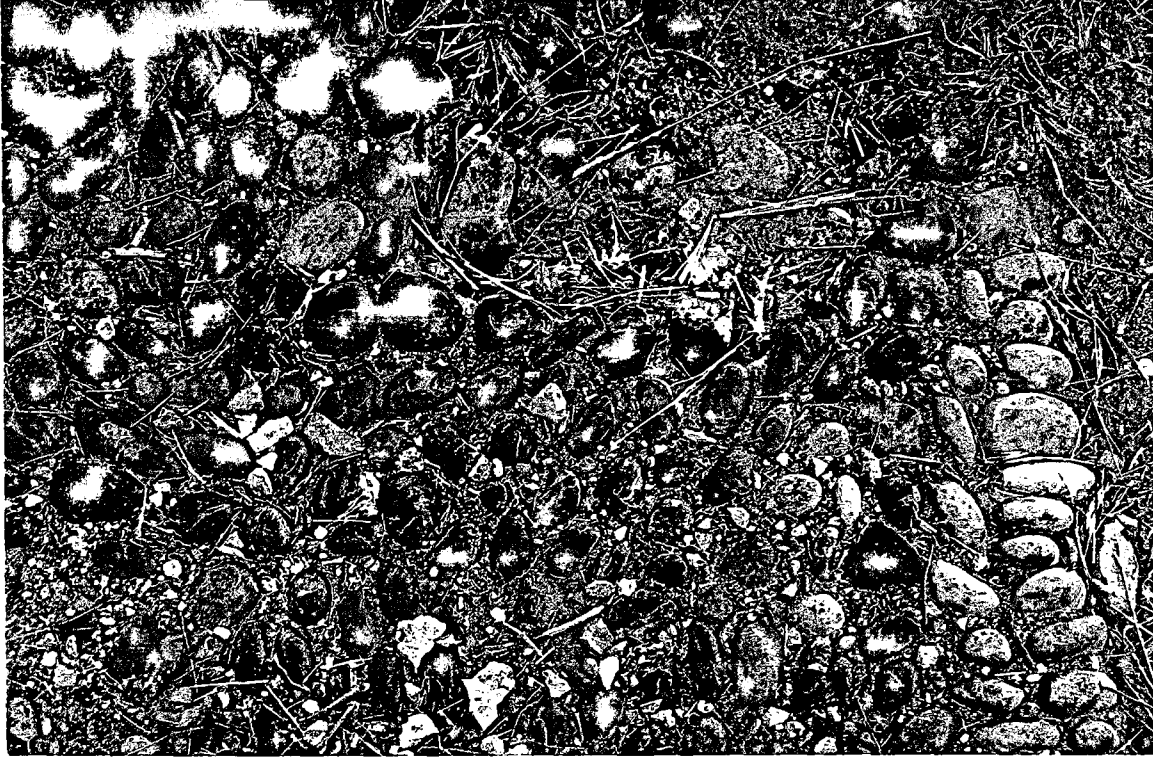
Kuzey cephe duvarına bitişik olarak yükselen, iki katlı olduğu anlaşılan fakat günümüzde sadece duvar ve temel kalıntıları bulunan yapının işlevi tam olarak anlaşılmamakla birlikte, ortak kullanım mekanlarından olduğu tahmin edilmektedir. (Şekil 4.25)

ŞEKİL 4.25 Manastırın kuzey cephesi

Doğu yönde ise herhangi bir yapı bulunmamakta, sadece kademeli bir beden duvarıyla manastırın doğu yönü de çevrelenmiştir. Fakat şu anda o duvarın da sadece temel kalıntıları mevcuttur. Doğu beden duvarı ancak yapının eski fotoğrafında görülebilmektedir. (Şekil 4.20)

Manastırın avlusunun denizden çıkarılmış çakıl taşları ile döşeli olduğu yer yer görülen çakıl taşlarından anlaşılmaktadır.(Şekil 4.26) Avlu üç kottan oluşmaktadır. Giriş kotu, kilisenin bulunduğu kot, ve yalakların bulunduğu kot bu üç kademeyi oluşturmaktadır.(Şekil 4.27)

ŞEKİL 4.26 Avlu'daki çakıl taşları

ŞEKİL 4.27 Manastırın avlusundan bir görünüm

Manastırın batı yöndeki girişi de çakıl taşları ile döşenmiştir ve sarımsak taşından yapılmış, dairesel planlı beş basamaklı bir merdivenle alt kota inilir. (Şekil 4.28) Aynı çakıl taşlı girişten, geniş hücrelerinin revaklı koridoruna da 11 basamaklı bir merdiven çıkmaktadır.(Şekil 4.29)

ŞEKİL 4.28 Dairesel planlı merdiven

Dairesel planlı merdivenden indiğimiz kotta manastırın kilisesi ve girişin hemen solundaki iki katlı yapı bulunmaktadır. Bu kottan yalakların bulunduğu kota inen merdiven, 15 basamaklı ve 10. basamakta sahnı bulunan bir merdivendir. Bu merdivenden 3 adet yalağın bulunduğu alana ulaşılır. (Şekil 4.30) Bu kotta ayrıca daha önce de bahsettiğimiz iki katlı yapı da bulunmaktadır.(Şekil 4.32) Yalaklara gelen su, dağdan künkler yardımı ile getirilmektedir. Bu yalaklardan manastırda hayvan beslendiği anlaşılmaktadır. Ayrıca manastırın

batısındaki arazi de tarla olarak kullanılmıştır. Manastırın batı duvarına bitişik bir de sarnıcı bulunmaktadır. Bu sarnıcın da tarlanın sulanmasında kullanıldığı olasıdır.

ŞEKİL 4.29 Çakıllı girişten keşif hücrelerinin koridoruna çıkan merdiven

ŞEKİL 4.30 Yalaklar

ŞEKİL 4.31 Yalıkların olduğu kot

ŞEKİL 4.32 Kuzey beden duvarına bitişik iki katlı yapının kalıntıları

Manastır daha önce de bahsettiğim gibi araziye göre şekillenmiş beş köşeli dikdörtgenimsi bir yapıdır. Manastırı oluşturan yapıların mevcut durumlarını tek tek incelersek;

Güney yönde bulunan içinde keşiş hücrelerinin bulunduğu, üç katlı ve her katta revaklı koridorlu yapının kalıntısı çok azdır. Yapıdan günümüze kalan; temel duvarları, doğu ve batı yöndeki köşe duvarları (Şekil 4.33) ve batı girişindeki çakıl döşeli zeminden, bu yapının revaklı koridoruna çıkışı sağlayan 11 basamaklı merdivendir.

Batı ve doğu yöndeki köşe duvarlarından da anlaşıldığı üzere; yapı yöre taşı ve toprak harç kullanılarak inşa edilmiş, bu yüzden dağ suları ve yağmur gibi doğal etkenler sonucu toprak harç bağlayıcı özelliğini yitirerek zaman içinde korunmasızlığın da etkisiyle tamamen yıkılmıştır.

ŞEKİL 4.33 Keşiş hücrelerinin bulunduğu üç katlı yapının doğu duvar kalıntısı

Manastırın kilisesi, kısa kenarı doğuya bakacak şekilde konumlandırılmış, derinlemesine yönelik gösteren dikdörtgen planlıdır. İki mekandan oluşan bu yapı kubbeli bir tasarım özelliği göstermektedir.(Şekil 4.34)

Kiliseye giriş batıdaki sarımsak taşından söveli küçük bir kapıdandır.(Şekil 4.35) Kilisenin kuzey ve güney duvarlarında karşılıklı üçer penceresi olduğu görülmektedir. Fakat güneydeki pencerelerden ortadaki sonradan örülerek kapatılmıştır. İkonostatis'e ait bir kalıntı göze çarpmamaktadır. Fakat kilisenin doğu bölümünde bulunan ve duvar ile giriş mekanından ayrılmış bema bölümünde yer aldığı düşünülmektedir. Kilisenin doğu duvarında litürjik elemanların koyulması için 2 niş bulunmaktadır.

Kilise'nin üst örtüsü paye ve kemerlerle taşınmaktadır. Kubbe de dört kemer üzerine oturtulmuştur. Bizans stilinde bir kubbedir.(Şekil 4.39)

Kilisenin yapı malzemesi; yöresel taş, sarımsak taşı, tuğla ve kireçtir. Yapının beden duvarları kaba yonu taş ve kireç harç kullanılarak örülmüş, köşelerde düzgün kesilmiş sarımsak taşı kullanılmıştır.(Şekil 4.40) Yapı kireç ve saman karışımı bir sıva malzemesi ile sıvanmıştır fakat bu sıvalar dökülmüş ve yapı malzemesi açığa çıkmıştır. Kilisenin giriş kapısının üst kısmı (Şekil 4.35) ve kubbe tuğla ile örülmüştür. İçte pencere kenarlarında, kubbenin oturduğu kemer ve kasnak silmeleri (Şekil 4.41) alçı kullanılarak şekillendirilmiştir.

Ayrıca kilise içinde duvardan duvara, payeler arasında, kemerlerde ve kubbede gergi demirlerinin kullanıldığı görülmektedir.

Kilisenin zaman içinde onarımlar gördüğü anlaşılmaktadır. Özellikle sarımsak taşı ve kireç harcın 1840'lı yıllardan sonra kullanılan bir inşaat malzemesi olduğu dikkate alınarak, kilisenin 1840'lı yıllardan sonra tekrar inşa edildiği tespit edilmiştir. Yapının farklı zamanlarda çekilmiş fotoğraflarının karşılaştırılması ile de kesinlik kazanmıştır.(Şekil 4.20 ve Şekil 4.39 daki kubbelerdeki farklılık gibi)

ŞEKİL 4.34 Manastırın kilisesinin giriş cephesi

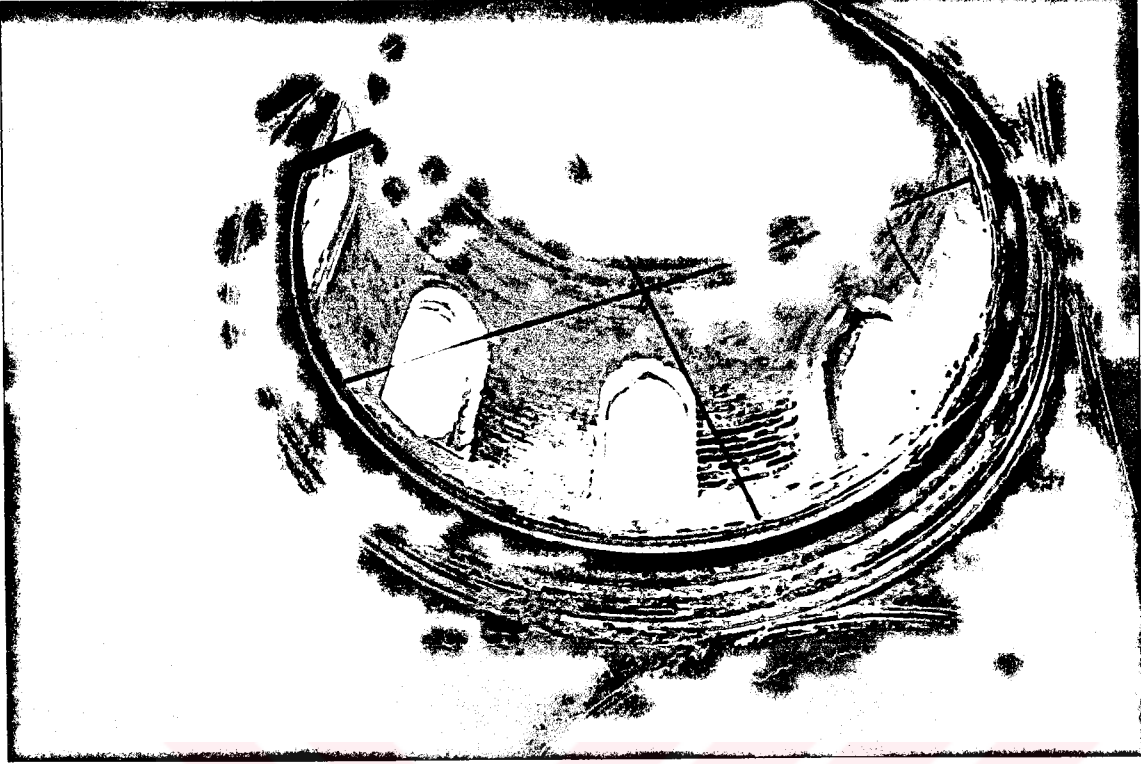
ŞEKİL 4.35 Manastırın kilisesi

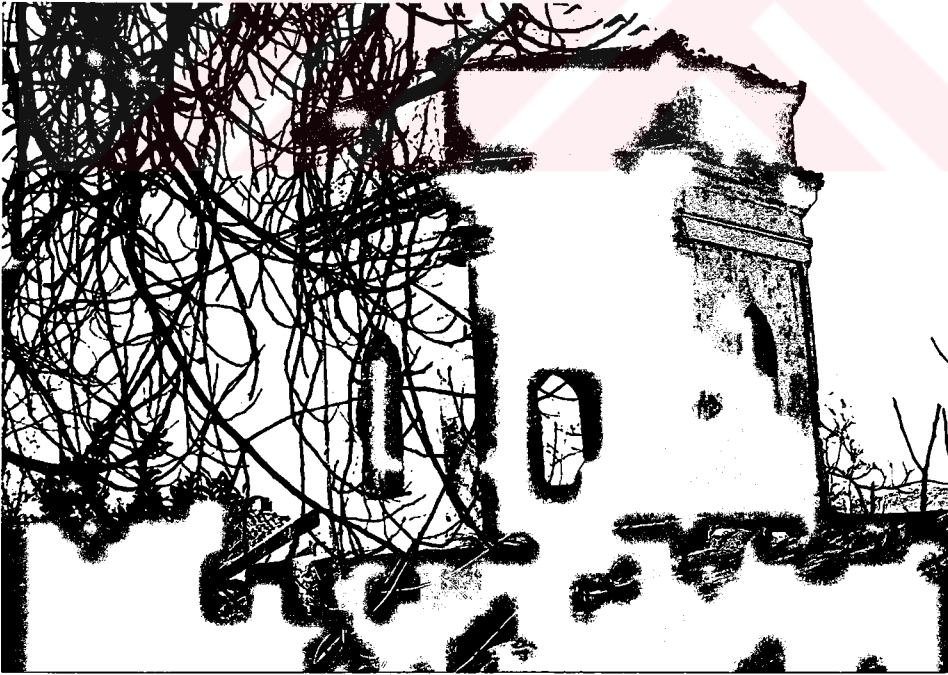
ŞEKİL 4.36 Kilisenin girişi (içten)

ŞEKİL 4.37 Kilisenin bema bölümüne açılan kapı

ŞEKİL 4.38 Kilisenin kubbesi

ŞEKİL 4.39 Kilisenin kubbesi

ŞEKİL 4.40 Kilisenin duvar köşelerinde kullanılan sarımsak taşları

ŞEKİL 4.41 Kilise içindeki kemer ve kubbe kasnağındaki silmeler

Manastırı oluşturan yapılardan bir diğeri, batı yöndeki ana girişin hemen solunda yer alan iki katlı yapıdır. (Şekil 4.42) Bu yapının üst katına geçişin, yapı onarım görmeden önce girişin üstünde bulunan geçitten olduğu yapıdaki izlerden anlaşılmaktadır. Onarım sonrası yapıya alt kattan üst kata çıkışı sağlayan bir ahşap merdiven eklenmiştir. Yapı altta ve üstte olmak üzere iki mekandan oluşmaktadır. (Şekil 4.43 , 4.44, 4.45) Alt kattaki mekan tuğla bir duvar ile sonradan bölünerek, iki ayrı mekan oluşturulmuştur.

Yapının alt katında sonradan eklenmiş ahşap merdiven (Şekil 4.46), mekanın batı duvarında üç fırın ve bir pencere (Şekil 4.47), ayrıca bu yapıya bitişik öndeki yapının ikinci katına geçişi sağlayan bir kapı bulunmaktadır. (Şekil 4.48) Öndeki yapının ikinci katının da onarım öncesi bu yapının terası olduğu yapıda görülen izlerden tahmin edilmiştir. Onarım ile yarı açık teras tamamen kapatılmıştır.

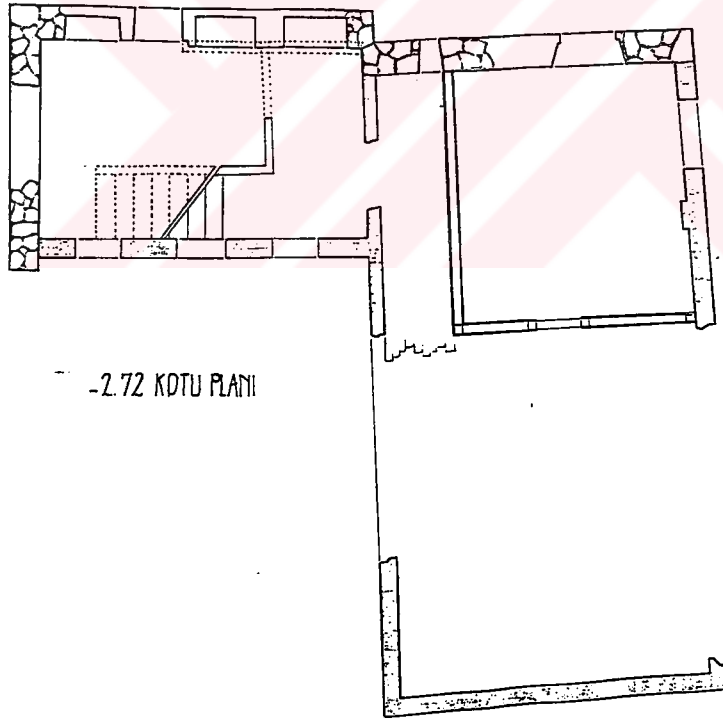
Üst katta mekanın güney duvarında, merdivenden çıkınca hemen karşıda bir tane, yanında bir tane daha olmak üzere iki fırın (Şekil 4.49) ve batı duvarda bir tanesi daha sonradan örülerek kapatılmış üç pencere bulunmaktadır.

Yapı malzemesi, köşelerde ve pencere kapı sövelerinde sarımsak taşı, duvarlarda tuğla ve moloz yöre taşı, kireç ve ahşaptır. Çatısı da oturtma beşik çatıdır. Tavan kaplamaları tamamen çökmüştür. (Şekil 4.50) Ahşap çatı elemanları görülmektedir. (Şekil 4.51) Yer döşemesi de ahşaptır.

Yapı oldukça yıpranmış durumdadır. Pencere ve kapıları dış etkilere tamamen açıktır. Üst örtüsü mevcuttur fakat tavan döşemesi çökmüştür ve çatı ahşapları da çürümeye yüz tutmuştur. Üst kata çıkan merdivenin basamakları kırılmıştır. Yapının sıvaları dökülmüştür ve yapıda yer yer çatlaklara rastlanmaktadır.

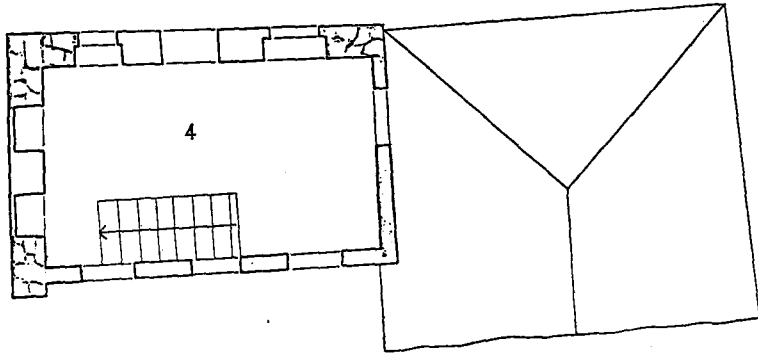

ŞEKİL 4.42 Ana girişin hemen solundaki yapı

-2.72 KOTU PLANI

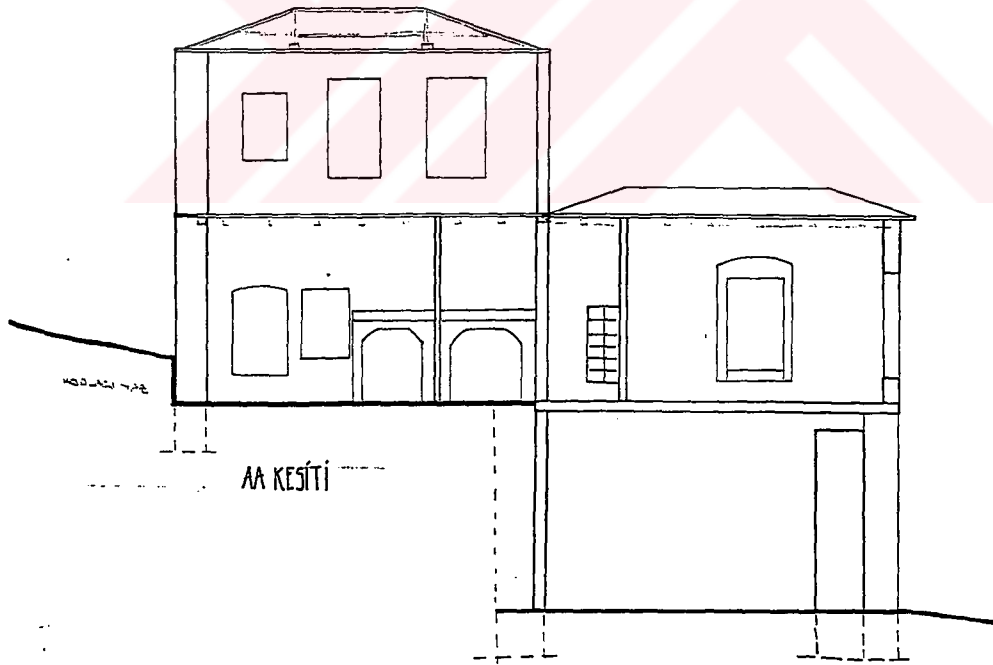
ŞEKİL 4.43 Yapının zemin kat planı

±0.30 KOTU PLANI

ŞEKİL 4.44 Yapının üst kat planı

ŞEKİL 4.45 Girişin hemen solundaki ve onun önündeki yapının kesiti

ŞEKİL 4.46 Yapıya sonradan eklenmiş ahşap merdiven

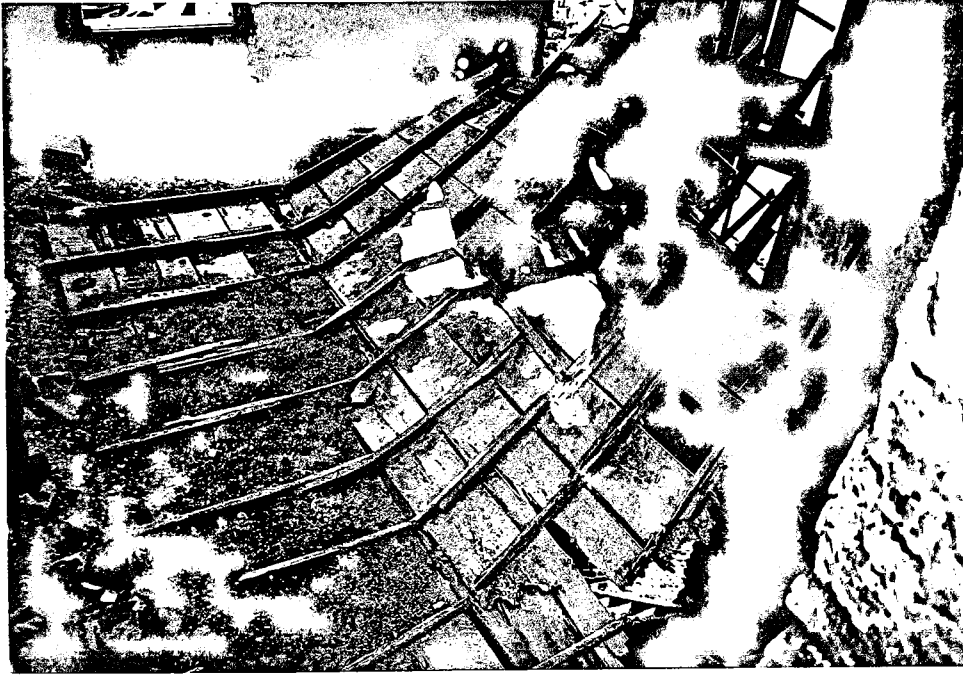
ŞEKİL 4.47 Yapının alt katındaki fırınlar ve pencere

ŞEKİL 4.48 Yapıya bitişik ön mekana geçiş kapısını gösteren fotoğraf

ŞEKİL 4.49 Merdivenden çıkınca karşılaşılan fırın

ŞEKİL 4.50 Çökmüş tavan kaplaması

ŞEKİL 4.51 Yapının ahşap çatı elemanları

Girişin hemen solundaki yapının önünde, önceden bahsettiğim gibi üst katı önceden teras olduğu tahmin edilen denize yaklaşık 2.5 metre kotta iki katlı yapı bulunmaktadır. (Şekil 4.52, 4.53)

Bu yapının da alt katının önceleri (onarım geçirmeden önce) kayıkhanesi olduğu tahmin edilmektedir. (kışın kayıkların korunması için)

Yapının yarısı çökmüş durumdadır. (Şekil 4.54, 4.55) Fakat eski fotoğraflardan da görüldüğü üzere yapının denize bakan cephesinde üst katta dört tane penceresi vardı. Batıya bakan cephede de biri dar uzun bir tuvalet penceresi olmak üzere iki pencere mevcuttur. Üst kat ahşap karkas bir duvar ile bölünerek iki mekan oluşturulmuştur. (Şekil 4.44) Bu katta bir de küçük tuvalet vardır. (Şekil 4.56) Üst kat, alt kattaki tuğladan örülmüş kemerler (Şekil 4.57, 4.58) ve kalın taş duvarlar üzerine oturmaktadır. (Şekil 4.59) Yapının arkadaki yapıya bitişik alt taşıyıcı duvarı ise bu bölgede dolgu yapıldığı için istinat duvarıdır. Fakat bu kısımda istinat duvarı kısmen yıkılmış, dolgu toprakları dışa taşmıştır. (Şekil 4.60) Yapıdaki bölme duvarları tuğla ve ahşap karkas olarak inşa edilmiştir.

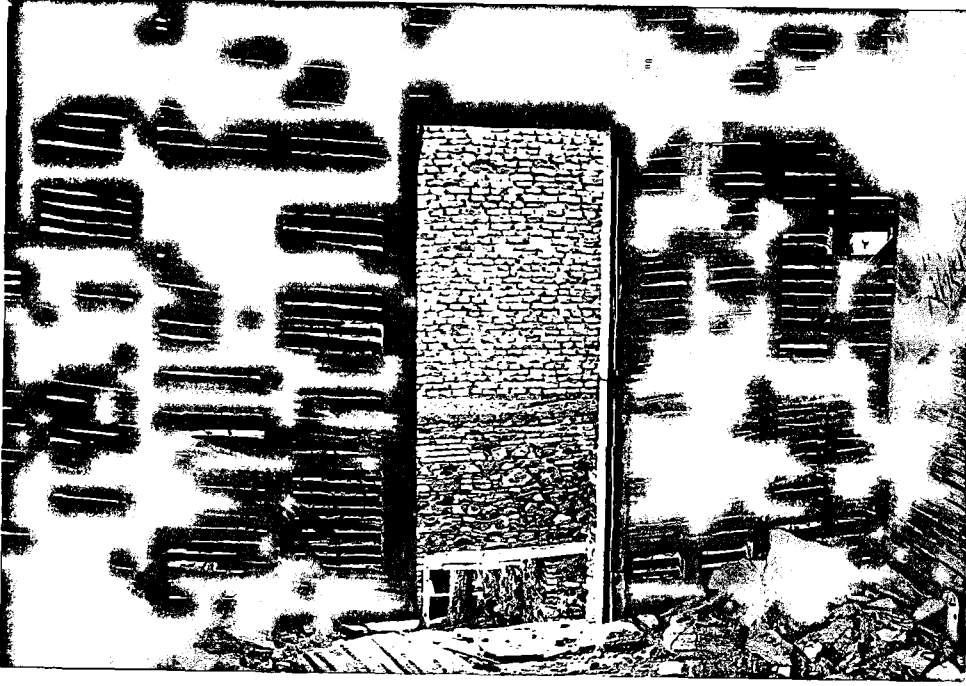
ŞEKİL 4.52 Manastırın batı cephesi, ana girişin yanındaki ve onun önündeki yapı

ŞEKİL 4.53 Manastırın kuzey cephesi , yapının ön cephedeki görüntüsü

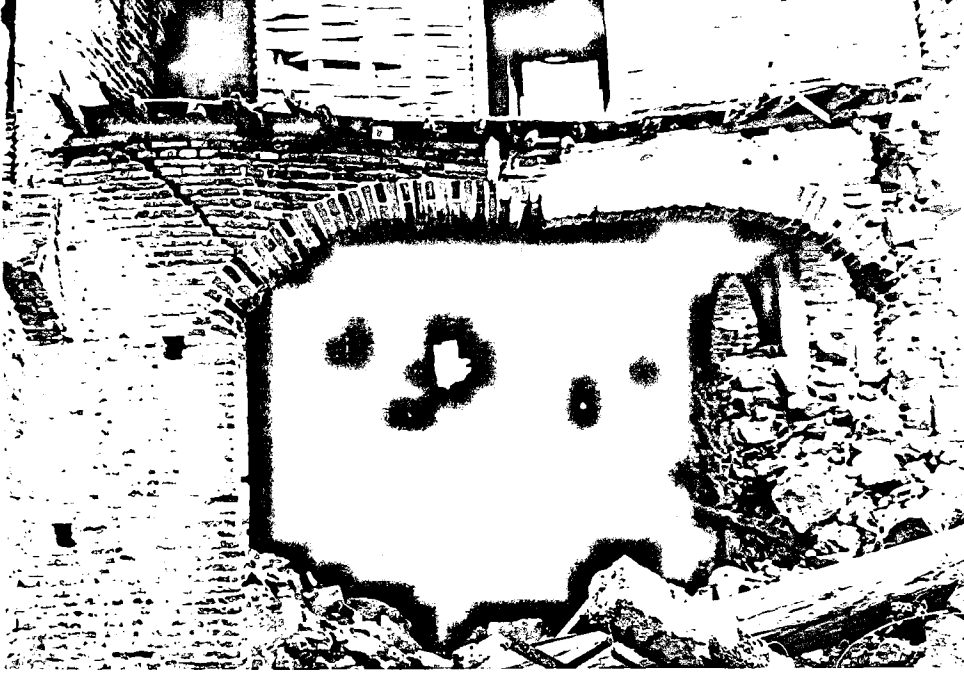
ŞEKİL 4.54 Yapının ayakta kalan bölümü

ŞEKİL 4.55 Ahşap karkas bölme duvarının içten görünüşü

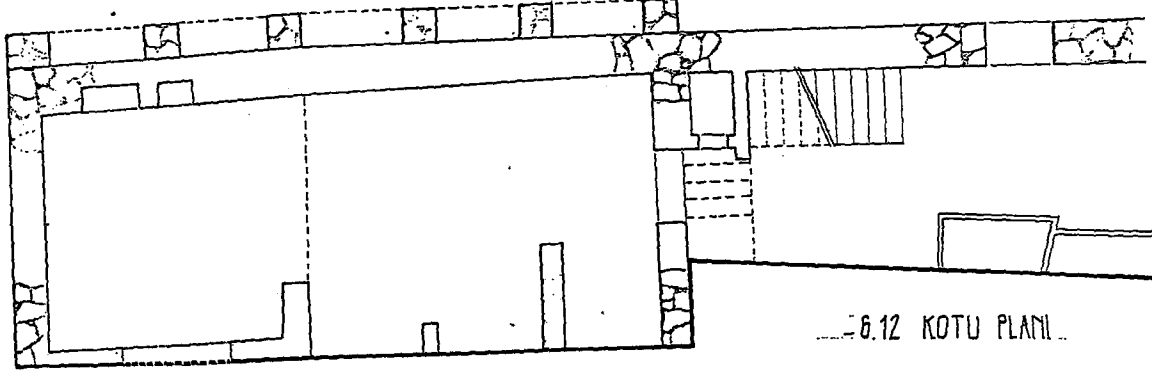
ŞEKİL 4.56 Yapının üst kattaki küçük tuvaleti

ŞEKİL 4.57 Yapının alt katındaki tuğladan örülmüş kemer

ŞEKİL 4.58 Yapının ayakta kalan bölümü

ŞEKİL 4.59 Yapının zemin kat planı

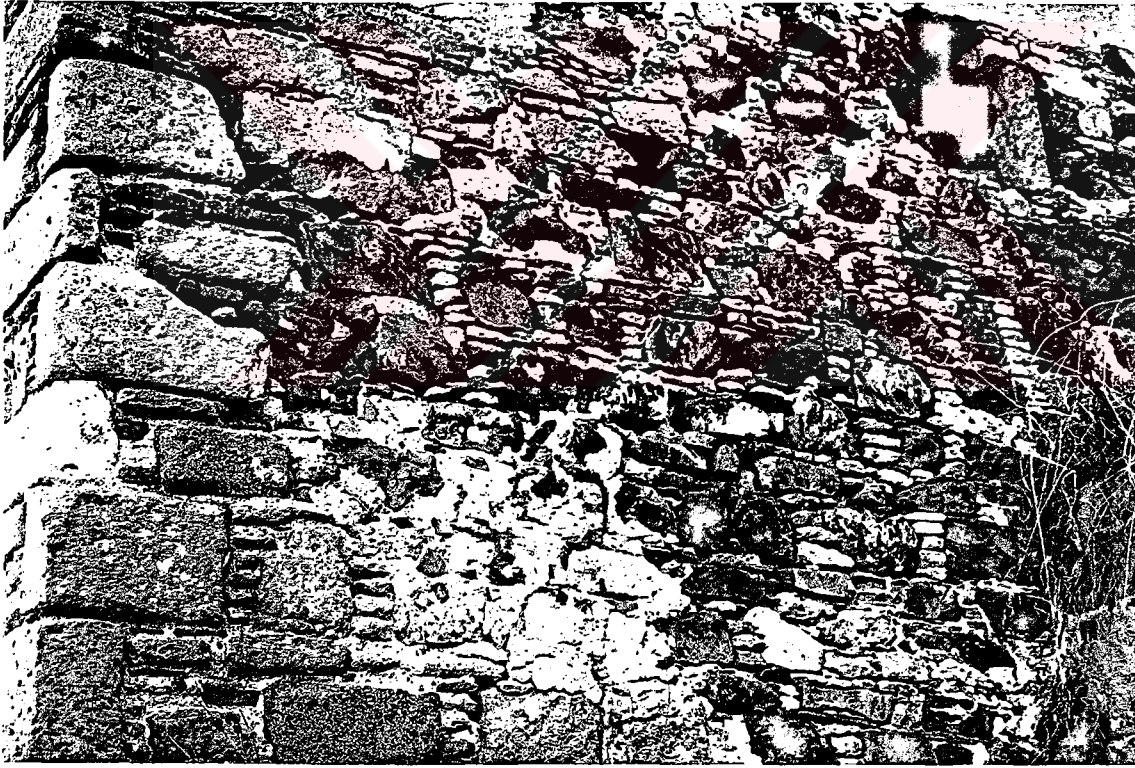

ŞEKİL 4.60 Yapının alt katındaki istinat duvarı

Manastıra genel olarak bakıldığında, yapı malzemesi beden duvarlarında da kesme sarımsak taşı köşelerde, moloz yöre taşları ve tuğla kullanılarak kireç harç ile düzensiz bir örgü sistemi ile karşılaşılmaktadır. (Şekil 4.61) Pencere sövelerinde de sarımsak taşının kullanıldığı görülmektedir. Bu da bize manastırın daha önce de bahsettiğim gibi 1840'lı yıllardan sonra genel bir onarım gördüğünü ve günümüze ulaşabilen tüm yapıların yenilenmiş olduğunu göstermektedir.

Manastır, diğer Ayvalık manastırlarına göre çok iyi durumdadır. Fakat yine de oldukça yıpranmıştır. Gerek dış etkilere açık olması, gerekse insanların yaptığı tahribat karşısında acil bir müdahaleye muhtaç durumdadır.

NOT: Ai Dimitri Ta Selina Manastırı röleve projeleri ekler başlığı altında sunulmuştur

ŞEKİL 4.61 Manastırın duvar örgüsü

4.5 TAKSİARHİS MANASTIRI

Taksiarhis Manastırı Cunda (Moskonisia) Adası'nın 633 rakımlı tepesinin kuzey eteğinde kümelenmiş çamların arasında dolgu bir zemin üzerinde %90 yöresel taşla ve aşağı yukarı 1300 metrekare arazi üzerine inşa edilmiştir. Yeşillikler arasında bulunan manastır, karşısındaki Patriça Koyu ve ortasındaki Güvercin Adası, üzerindeki Ai Yorgi Manastırıyla, daha batıya doğru Maden Adası limanı ve ufak tefek adacıklarla, kuzeydoğu yönde Edremit Körfezi ve adalarla müthiş bir manzaraya sahiptir.

Manastırın inşa tarihi hakkında herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Fakat 1772 tarihinden sonra kurulmuş olma ihtimali yüksektir. Çünkü daha önce de bahsettiğim gibi Ayvalık bu tarihten sonra özerk bir yerleşim haline gelmiş, ve Rum milliyetçiliği nedeniyle kilise ve manastır sayısı bu tarihten sonra yörede artmıştır.

Petros Stavro'nun anlattıklarına göre; eskiden iyi havalarda Cuma akşamından aileler atları, katırları, eşya ve yiyecekleri yüklenmiş olarak manastıra gelirler, Cumartesi ve Pazar günlerini manastırda geçirirler, hem ayinlerini yapar hem de eğlenirlerdi. Hatta evlenmek isteyen gençler, eşlerini burada seçme fırsatını da bulurlardı.

Manastırın yapısı oldukça yıpranmış durumdadır. Eski fotoğrafı da bulunmadığından yapının ilk hali hakkında çok fazla ipucu bulunmamaktadır. Fakat temel kalıntıları ve ayakta kalan duvarlardan manastırın yerleşim planının nasıl olduğu anlaşılmaktadır. (Şekil 4.62)

Taksiarhis Manastırı, dolgu bir zemin üzerine dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. Dolgu zemin bazı yerlerde setler yapılarak kademeli olarak düzenlenmiştir. (Şekil 4.63, 4.64) Manastırın avlusunun ortasında diğer manastırlarda da olduğu gibi kilisesi bulunmaktadır. Avlunun dört köşesinde kuzey yöndekiler tek katlı, güney yöndekiler iki katlı olmak üzere dört adet

dikdörtgen planlı yapı bulunmaktadır. Buna ek olarak, güneydoğudaki dikdörtgen planlı, iki katlı yapıya sapanan avlu duvarına bitişik, üç adet küçük keşiş hücresi bulunmaktadır. Bu keşiş hücrelerinin herbiri yaklaşık 20 metrekare büyüklüktedir. Manastırın dört köşesinde bulunan yapıların oturumları da ortalama olarak 35 metrekare kadardır. Kuzey yöndeki iki köşe yapının arası setlerle düzenlenerek bahçe olarak kullanılmıştır. Güney yönde de bu şekilde setlemeler vardır. Avlunun ortasında bulunan ve apsisi doğuya yönelmiş olan kilisenin apsisinin hemen önünde bir sarnıç bulunmaktadır. Manastıra giriş, avlu duvarlarına açılmış batı yönde iki, doğu yönde ise bir kapı ile sağlanmıştır. (Şekil 4.65) Manastırın avlusu dışında üç kuyusu, bir hayvan damı, bir de fırını bulunmaktadır. Avlu dışında bulunan kuyular dikkate alınarak, kuyuların bulunduğu doğu yöndeki bu arazinin manastırın ekim arazisi olduğu tahmin edilebilir. Diğer manastırlarda da olduğu gibi burada da hayvancılık ve bahçecilik ile uğraşıldığını düşünüyorum.

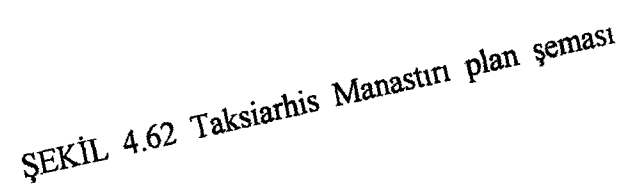
Manastırın daha önce de bahsettiğim gibi yedi binası vardı. Beşi iki katlı ikisi de iki katlı idiler. Kilise dolgu bir zemin üzerine inşa edilmiş olduğu için her iki yan duvarlarında (kuzey ve güney duvarlarında) üçer adet 70 cm genişliğinde ve 40 cm kalınlığında, duvarla beraber, kuvvetlendirici payandalar inşa edilmiştir. (Şekil 4.66, 4.67, 4.68, 4.69) Bu payandaların üst tarafından aşağı yukarı 75cm aşağısından karşılıklı payandalar arasına gergi demirleri yerleştirilmiş (Şekil 4.70) ve kılıçlamalar yapıldıktan sonra, duvarlar üstüne tuğladan tonoz şeklindeki üst örtü oluşturulmuştur. Payandalar arasındaki bu gergi demirleri üst örtünün duvarlara yapacağı dışa doğru baskıyı önlemek ve duvarların dış tarafa doğru açılmasını durdurmak için konulmuştur. Fakat ne yazık ki 1943'te B.A. adındaki bir genç kilise gergi demirlerini keserek götürmüştür. Bir sene sonra bölgede olan 5 ekim 1944 depremiyle sarsılan kilise duvarları esneyerek tuğla tonoz üst örtü tamamıyla çökmüş, manastırın zemin dolgusunu tutan kuzey yöndeki istinat duvarının bir kısmı yıkılmış, bu duvara dayama olarak inşa edilmiş payandalar da tamamıyla yıkılmıştır.

Manastırın diğer binalarını deprem yıkmamış, ancak binalar toprak harç kullanılarak inşa edildiklerinden, kiremitleri alındıktan sonra yağmur sularından ıslanan duvarlardan toprak harçlar yavaş yavaş eriyip akarak, duvarlar yıkılmıştır. Avlu duvarları da toprak harç ile örülü olduğundan, o duvarlar da aynı sonuca gitmişlerdir. Dolgu zeminin de hergün biraz daha kaymasıyla yapılar yakın zamanda tamamen yok olacak gibi görünmektedir.

Manastır kalıntılarına bakıldığında yapıların çok tahrip olduğu görülmektedir. Kilisenin üst örtüsü daha önce bahsettiğim gibi tamamen gitmiştir, sadece beden duvarları ve apsisi ayakta. Doğu yöndeki keşiş hücrelerinin sadece temel kalıntıları mevcuttur. Köşelerde bulunan ve ikisi iki, ikisi tek katlı yapıların da üst örtüleri tamamen yıkılmış, beden duvarlarının da kısmen ayakta olduğu görülmektedir. Manastır avlusu dışındaki hayvan damının ve fırının da çok az kalıntısı bulunmaktadır.

Taksiarhis Manastırında kullanılan yapı malzemesi diğer Ayvalık manastırlarında da olduğu gibi yöre taşı, tuğla ve toprak harçtır. Sarımsak taşı kullanımı bu yapıda görülmemektedir. Yapıların duvarlarında yine köşelerde düzgün kesme yöre taşları diğer kısımlarda da moloz taş ve tuğla düzensiz bir duvar örgüsü içinde kullanılmıştır. Bağlayıcı malzeme daha önce de bahsettiğim gibi toprak kullanılarak hazırlanmıştır. Yapılarda kireç harç kullanılmadığından dolayı, manastır diğer ayakta kalmış manastırlara göre daha harap durumdadır.

Yapı dış etkilere tamamen açıktır. Dolgu zemin de kuzeydeki eğimli araziye doğru hergün biraz daha kaymaktadır. Bu yüzden manastırın acil müdahaleye ihtiyacı vardır.

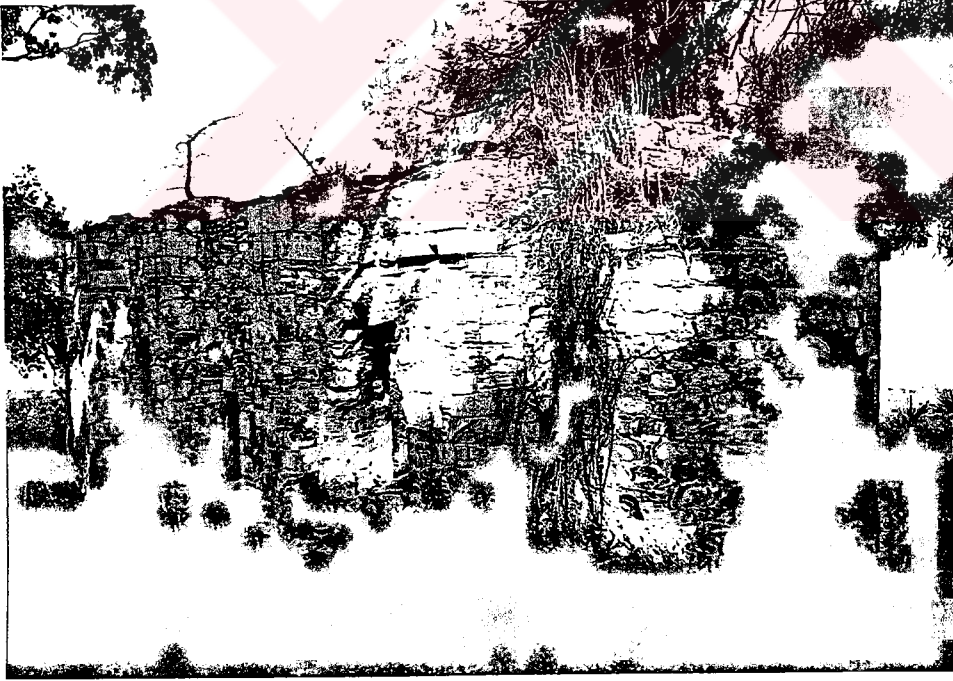
ŞEKİL 4.63 Taksiarhis Manastırı doğu cephesi

ŞEKİL 4.64 Taksiarhis Manastırı batı cephesi

ŞEKİL 4.65 Taksiarhis Manastırı doğu cepesi (giriş kapısı)

ŞEKİL 4.66 Manastırın kilisesi (apsis yönünden)

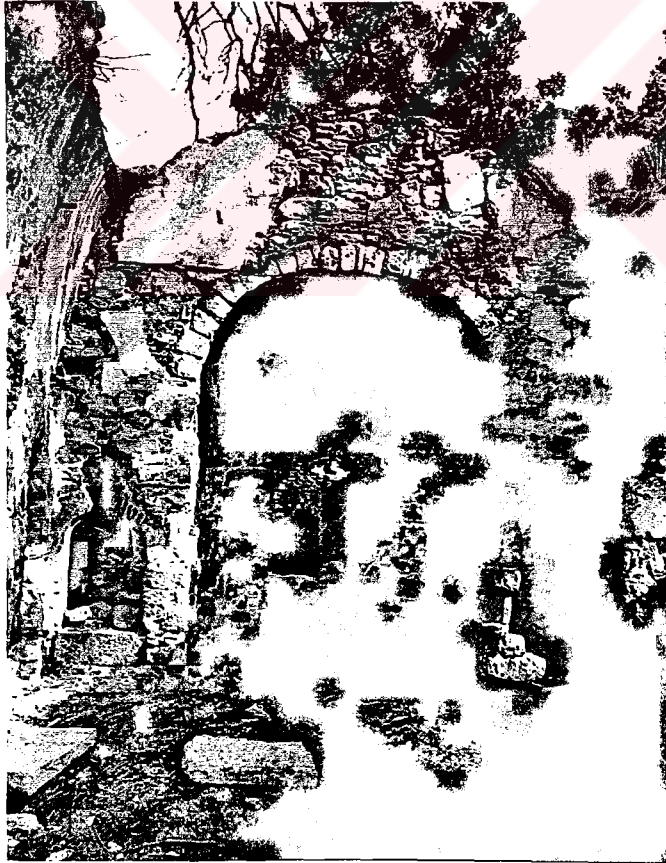
ŞEKİL 4.67 Manastırın Kilisesi batı cephesi (giriş cephesi)

ŞEKİL 4.68 Kilisenin güney cephesindeki payandalar

ŞEKİL 4.69 Kilisenin kuzey cephesindeki payandaların yandan görünüşü

ŞEKİL 4.70 Kilisenin apsisinin içten görünüşü

4.6 Aİ YORGİ MANASTIRI

Ai Yorgi Manastırı, Pateriça Körfezi'nin ortasında andezitten oluşmuş küçük bir adanın üzerinde inşa edilmiştir. Adanın uzunluğu 210 metre, en geniş yeri de 51 metredir. Adanın eski ismi Psifi, yeni ismi de Güvercin Adasıdır. Bu ada ilkbaharda yeşillenir, güneybatı yöndeki sahilin kumları üzerinde zambaklar açar, haziran ayında yeşillikler yok olur ve sarı bir renk kaplar adayı. (Şekil 4.71, 4.72, 4.73)

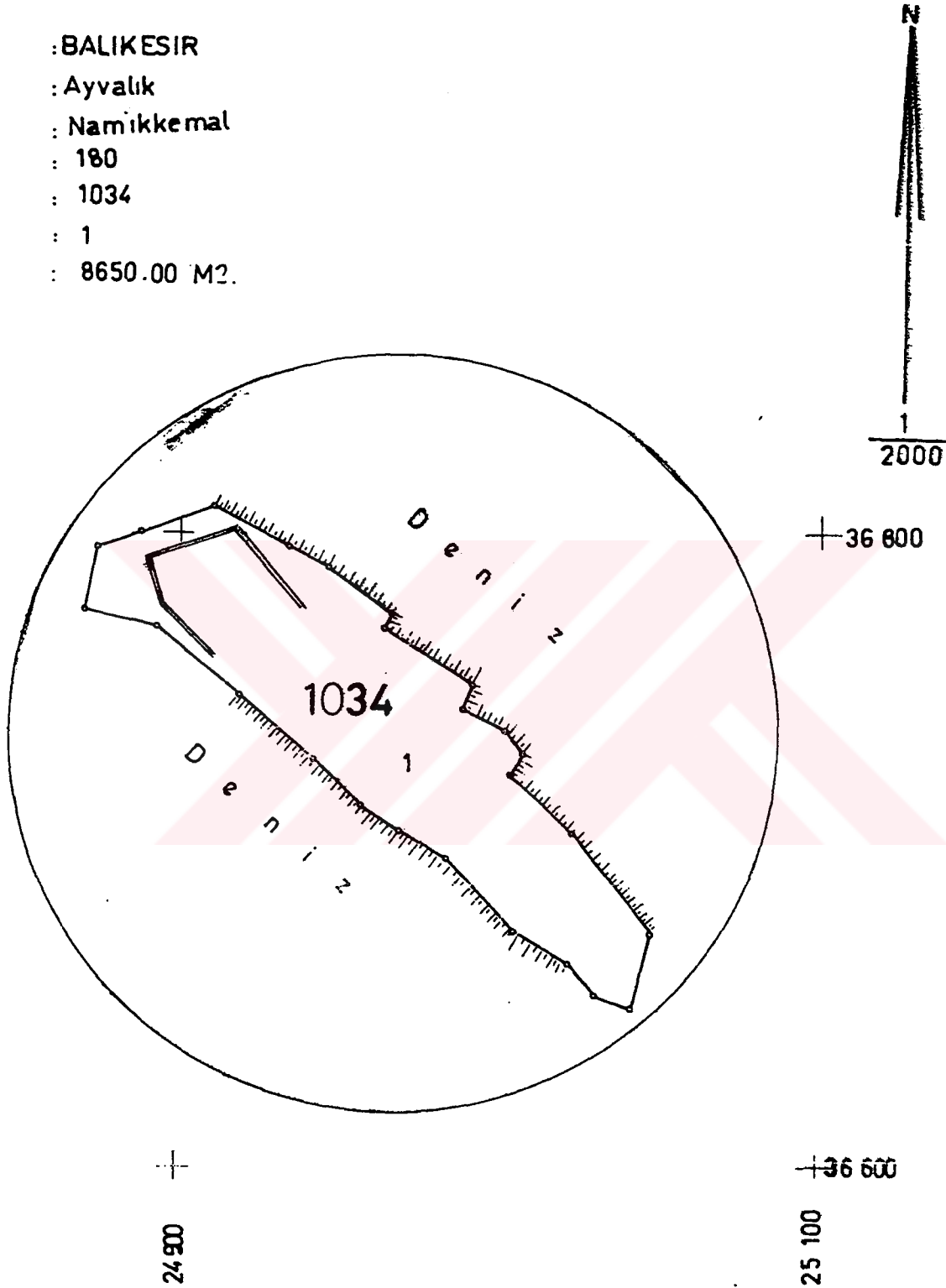
Manastırın inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Fakat Sitças Karaiskaki'nin Vatanım Moskonisia adlı kitabında; İzmir Metropoliti Grigorios'un 1785 yılına doğru Moskonisia (Cunda) beldesini ziyaret ettiği ve hiçbir yerde yazılı belge bulunmadığını görerek Ai Yorgi Manastırında bir dizge meydana getirdiği, böylece inançlı kişilerin vakıflarının burada belgelenmesini sağladığı yazmaktadır. Bu da bize o tarihte ada üzerinde başka manastır bulunmadığını göstermektedir. Aksi takdirde beldeden 7-8 kilometre uzakta bir adaya böyle bir kayıt sistemi taşınmazdı. Ayrıca manastırın 1785 yılından önce kurulmuş olduğu da bu belge ile kesinlik kazanmaktadır.

Ayrıca manastırın avlusunda bulunan ve manastırın kurucusu olan papaza ait mezar taşının üzerinde de şöyle yazmaktadır; “Burada yatıyor Allah'ın hizmetkari Doroteris İviritiz papaz ve yapımcı kutsal kilisenin, büyük şehit aziz Gregorios'un hatırasına onun 13 Aralık 1786.” Yazıdan da anlaşıldığı üzere manastırın kilisesinin yapımını üstlenen papaz 1786 tarihinde ölmüştür. Rahibin ölüm tarihinden yola çıkarak keşişler sağlıklı bir yaşam sürdürdüğünden ölüm yaşının 75 olduğunu düşünürsek, ve kabaca bir tahminle bu manastırda 40-45 yıl yaşadığını söyleyebiliriz. Bu tahminden yola çıkarak manastırın 1740'lı yıllarda kurulduğunu da söyleyebiliriz. Fakat bu sadece bir tahmindir ve bunu doğrulayacak bir belge mevcut değildir.

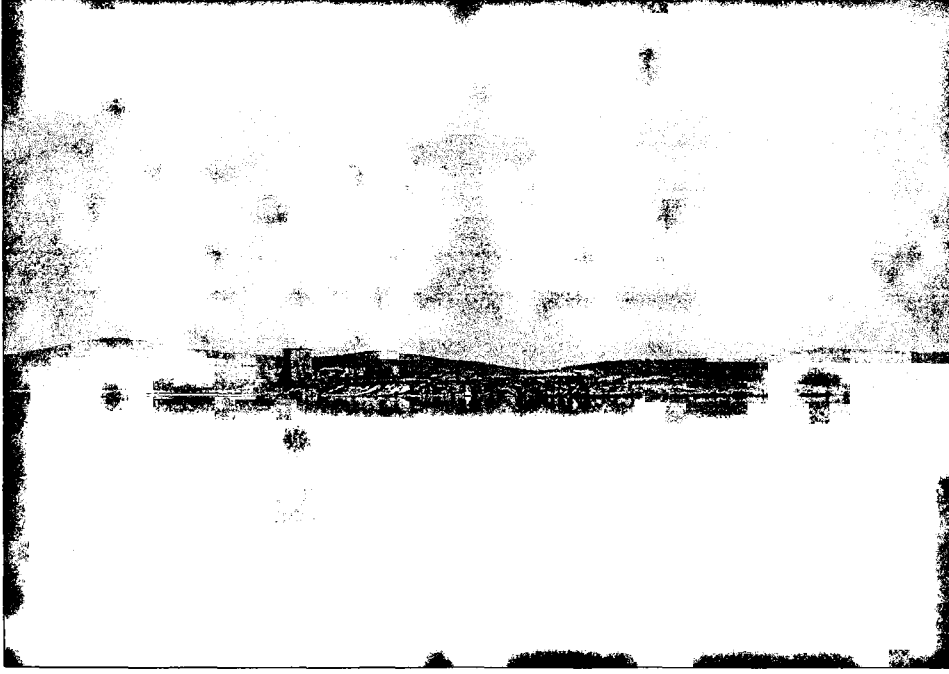
Avluda bulunan mezar taşı daha sonraları buradan alınarak, bir balık teknesinde ağırlık olarak kullanılmıştır. Denize indirildiği sırada ipinin kopmasıyla denizin

dibinde kaldığı söylenmektedir. Bu da bize manastırdaki tahribatın büyük bir bölümünün insanlar tarafından gerçekleştirildiğini göstermektedir.

İli : BALIKESİR
 İlçesi : Ayvalık
 Mah : Namikkemal
 Pafta : 180
 Ada : 1034
 Parsel : 1
 Miktarı : 8650.00 M2.

ŞEKİL 4.71 Güvercin Adası ölçekli krokisi

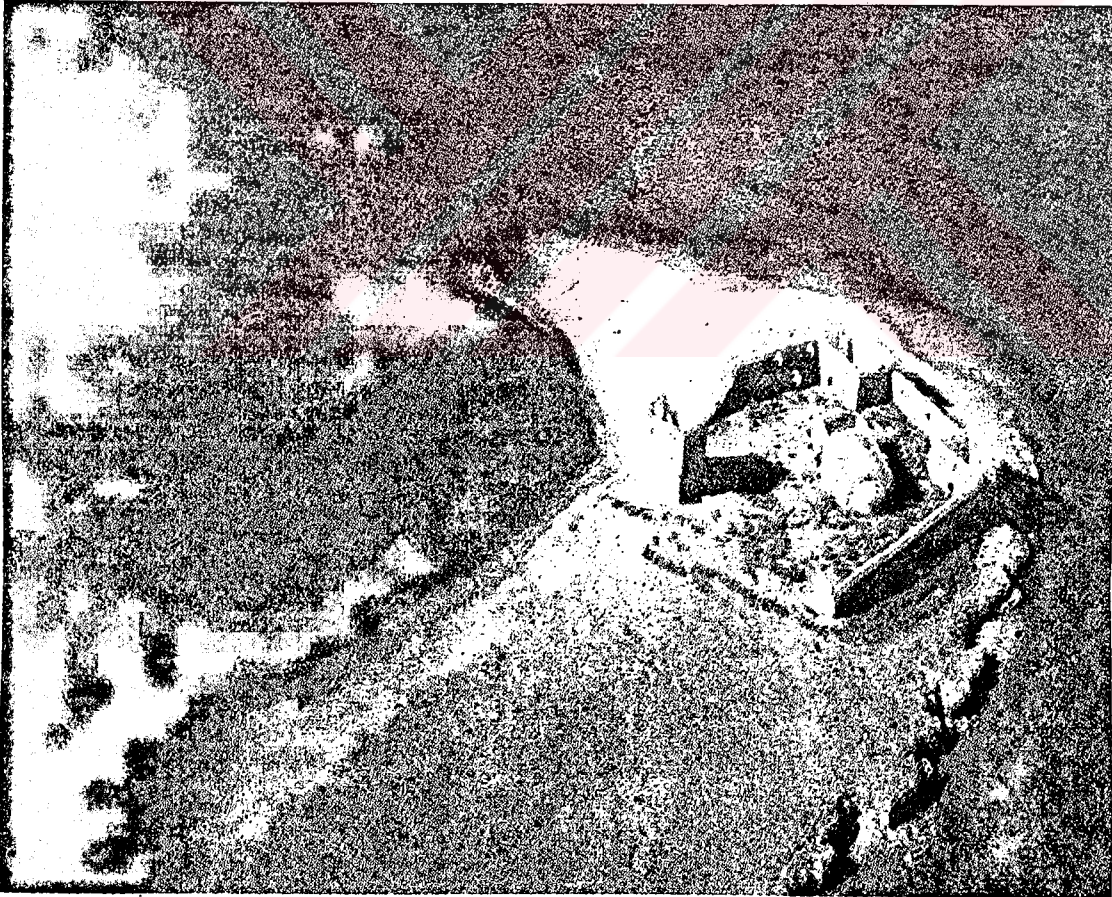

ŞEKİL 4.72 Adanın uzaktan çekilmiş fotoğrafı

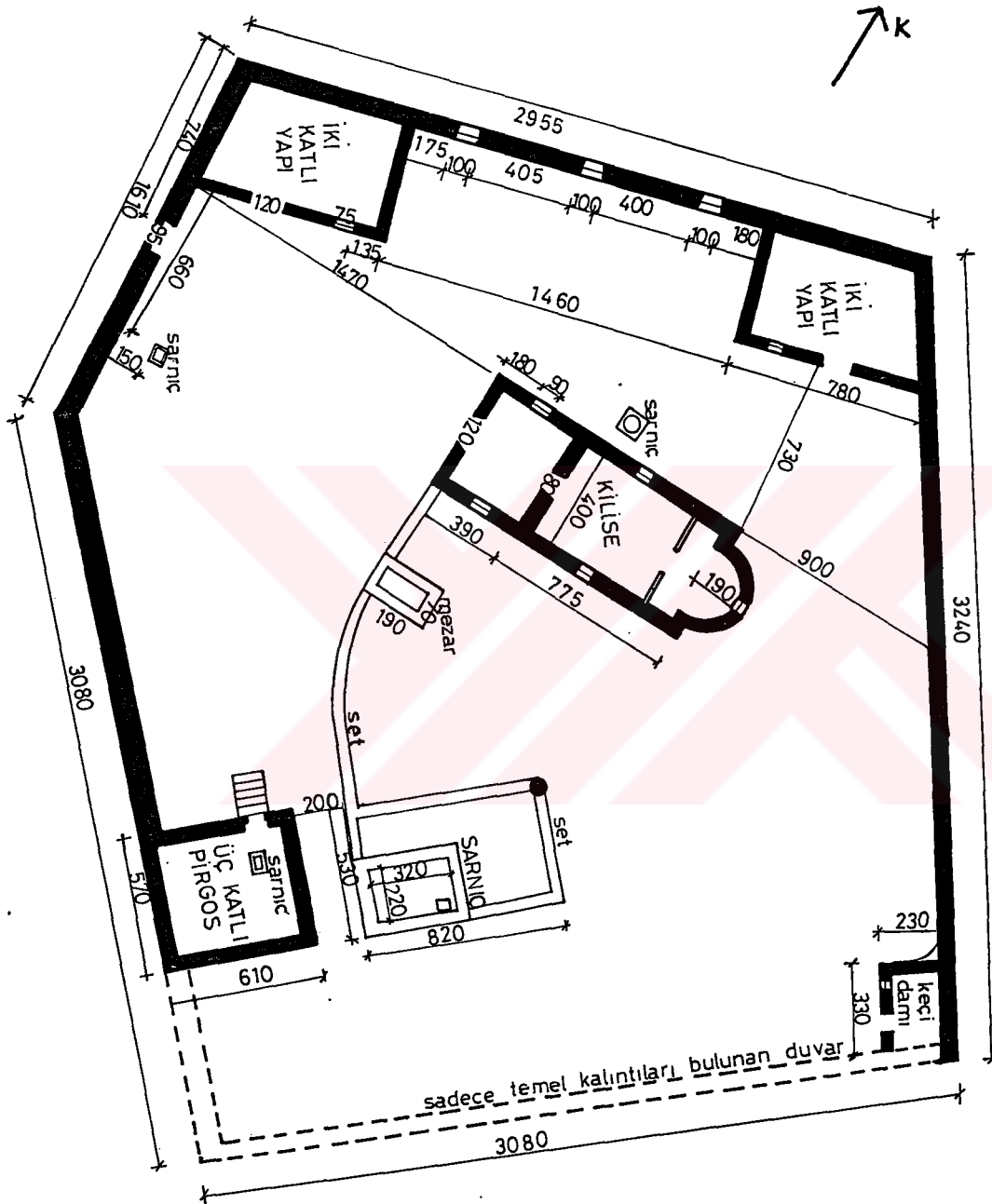

ŞEKİL 4.73 Adanın daha yakından görünüşü

Manastırın plan şemasına baktığımızda (Şekil 4.74, 4.75), avlu duvarlarının 5 köşeli olarak inşa edildiği görülmektedir. Diğer manastırlarda da olduğu gibi, avlunun ortasında bir kilisesi bulunmaktadır. Kilisenin apsisi doğuya yönelmiştir. Avlunun etrafı 6 metre yüksekliğindeki beden duvarlarıyla çevrelenmiştir. Manastırın kuzey avlu duvarına bitişik doğu ve batı yönde iki katlı iki binası, güney avlu duvarına bitişik üç katlı bir kule'si (bunun baş rahibin kulesi olduğu düşünülmektedir.), doğu avlu duvarına bitişik küçük bir keçi damı, üç katlı kulenin hemen önünde bir sarnıcı ki bu sarnıcın etrafı setlerle düzenlenmiştir, bunun dışında avlu içinde iki, üç katlı kulenin altında da bir tane olmak üzere manastırda toplam dört sarnıç bulunmaktadır. Avlu içinde kilisenin hemen yanında bir mezar kalıntısı görülmektedir. Bu da kiliseyi inşa eden rahibe ait mezardır. Manastıra giriş kapısı batı avlu duvarı üzerindedir. Manastırın güney avlu duvarının sadece temel kalıntıları mevcuttur.

ŞEKİL 4.74 Manastırın havadan çekilmiş bir fotoğrafı

ŞEKİL 4.75 Ai Yorgi Manastırı plan şeması

Adaya çıkarken ilk göze çarpan sahilde dikili bulunan bir sütundur. Ama hangi kalıntılardan geldiği bilinmemektedir. Çevresi 146 cm olan bu sütun avlu içinde bulunan, kilisenin güneydoğusundaki sütunla aynı cins mermerdendir. (Şekil 4.76) Petros Stavrinós bu sütunun Maden Adası'nın doğusunda batık O Dimos Hers kalıntılarından manastıra getirildiğini büyüklerinden duyduğunu söylemiştir.

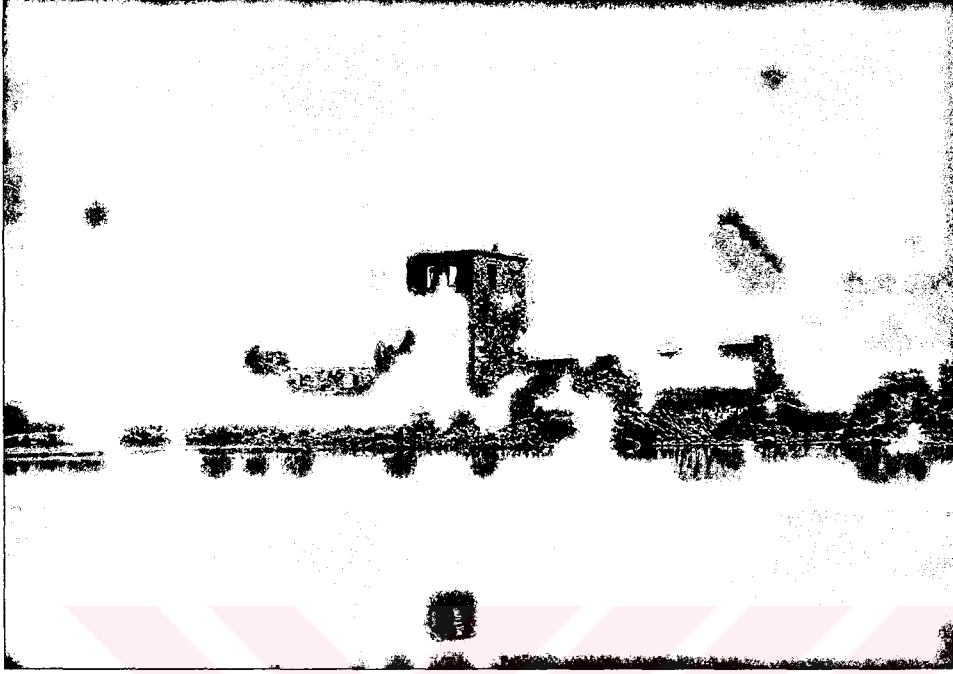

ŞEKİL 4.76 Kilisenin güneydoğusundaki sütun

Ada bütün rüzgarların etkisi altında olduğundan ve korsanların baskınlarından korunmak için manastırın koruyucu avlu duvarları 6 metre yüksekliğinde, yöresel taşlardan, beş köşeli olarak inşa edilmiştir. (Şekil 4.77, 4.78, 4.79, 4.80, 4.81, 4.82)

Manastıra giriş kapısı batı avlu duvarı üzerindedir. (Şekil 4.83) Yüksekliği 156cm genişliğinin de 95cm olduğu bilinmektedir. Şu an olmayan kapı kanatlarının da bir parmak kalınlığında tek parça demirden olduğu söylenmektedir. Manastırın

kapısı yıkık durumdadır. Manastırın giriş kapısının üzerinde, kapıyı koruyan iki bölümlü büyük bir mazgal deliğinin kalıntıları vardır. (Şekil 4.84)

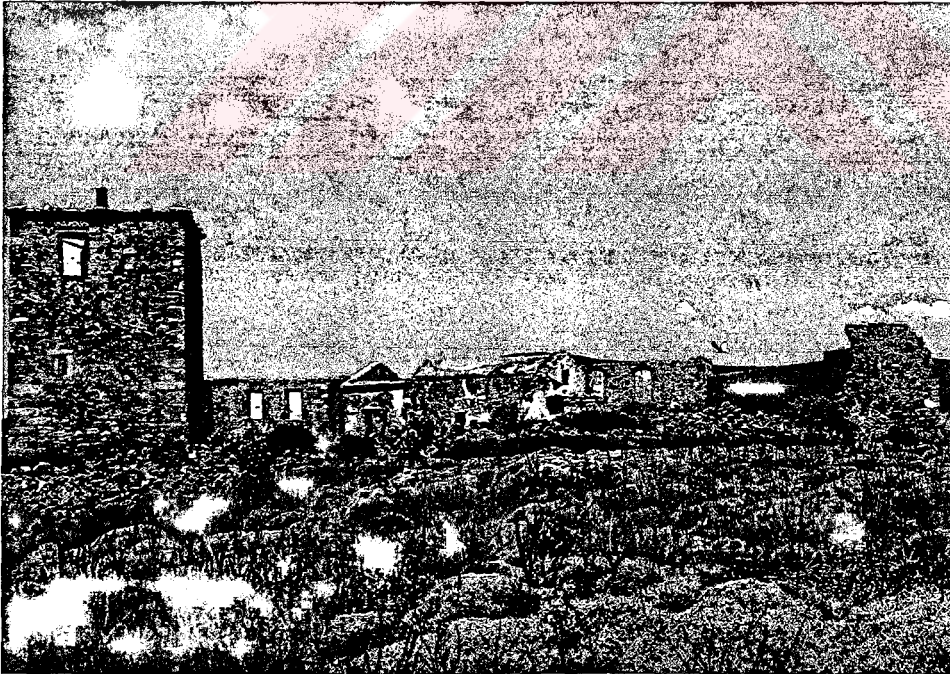
ŞEKİL 4.77 Ai Yorgi Manastırı güney cephesi

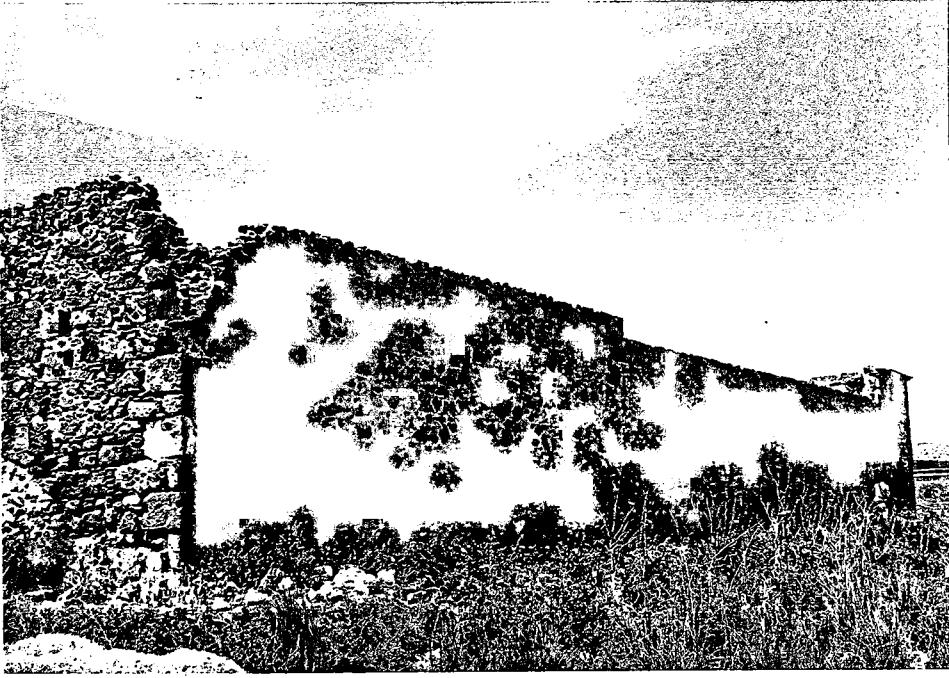
ŞEKİL 4.78 Ai Yorgi Manastırı güneybatı cephesi

ŞEKİL 4.79 Ai Yorgi Manastırı batı cephesi

ŞEKİL 4.80 Ai Yorgi Manastırı güneydoğu cephesi

ŞEKİL 4.81 Ai Yorgi Manastırı doğu cephesi

ŞEKİL 4.82 Ai Yorgi Manastırı kuzey cephesi

ŞEKİL 4.83 Manastıra giriş kapısı

ŞEKİL 4.84 Giriş kapısı üzerindeki mazgal deliği

Manastır ana giriş kapısından girildiğinde, tam karşıda kilisenin giriş kapısı göze çarpar. Bu kapının yüksekliği 175 cm, genişliği ise 88 cm'dir. Kapı kilisenin batı cephesinde yuvarlak kemerlidir. Batı cephesinin üst kısmında üçgen bir alınlık göze çarpar. Bu üçgen alınlığın ortasında da bir haç işareti boşluk olarak bırakılmıştır. Kapıdan girdiğimiz ilk mekan kiliseye daha sonradan ilave edilmiştir. Bu ilave 1809 yılında Kent Metropolit Agatonikios'un oğlu doğduğunda sevincinden yaptırmış olduğu bir ilave mekandır. (Şekil 4.85, 4.86, 4.87, 4.88)

İkinci mekanın giriş kapısının babakale taşından söveleri vardır. Üst sövenin üzerinde tuğladan örülmüş bir kemer göze çarpar. Kemerin üst kısmında da ışıklandırma amaçlı küçük bir pencere vardır. (Şekil 4.89) Kilise yöre taşlarından inşa edilmiş, duvarlar örülürken yaklaşık 2,5 metre aralıklarla ahşap hatıl geçmiştir. (Şekil 4.90) Bu ikinci mekanda, kuzey ve güney duvarlarında, kilisenin apsisinde ve bunun üzerinde doğu duvarında birer tane olmak üzere dört pencere bulunmaktadır. (Şekil 4.91, 4.92) Apsisin yanında ve kuzey duvarda olmak üzere iki küçük niş görülmektedir ki bunların yapımında tuğla kullanılmıştır. (Şekil 4.93) bu nişler ayin sırasında kullanılan liturjik malzemenin konulması için yapılmıştır. Apsisin üst örtüsü de tuğla ve yöre taşı ile yarım kubbe şeklinde örülmüştür. (Şekil 4.94, 4.95) Kilise ikonostatis'inin bulunduğu anlaşılan kısımda duvardan dışarıya paye şeklinde çıkıntılar yapılmış, bunların arası kemer ile geçilmiştir. Bu iki paye arasındaki ahşap gergi kesilerek götürülmüştür. (Şekil 4.96)

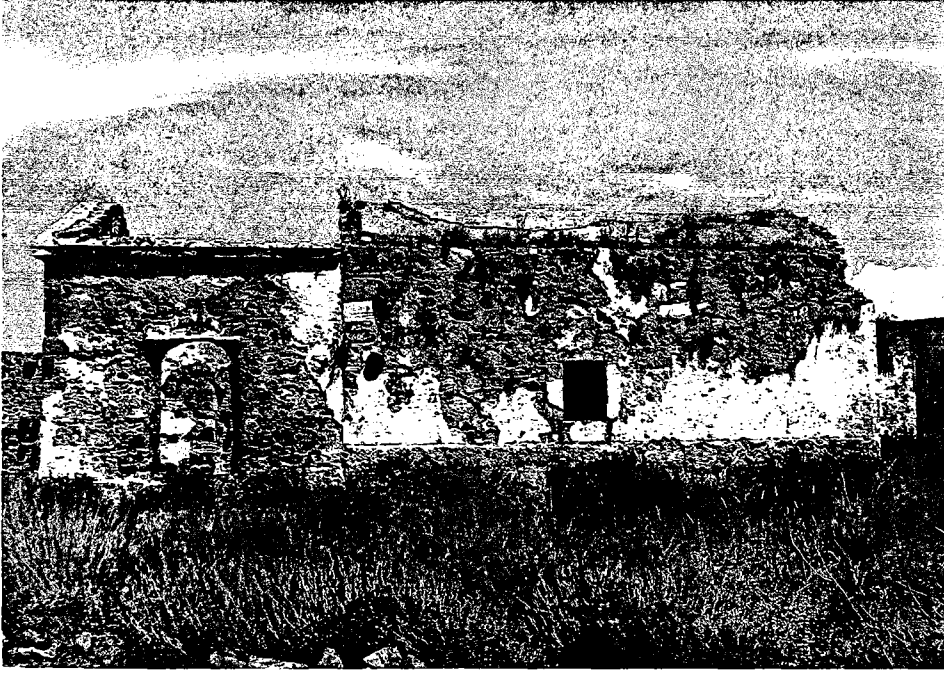
Kilisenin içinde eskiden duvarlar üzerinde alçı ile yapılmış kornişlerin içinde Ai Yorgi'nin at üzerinde büyük bir freski, diğer kornişlerde de çeşitli aziz freskleri bulunduğu bilinmektedir. Tavanda girişten apside yakın bir mesafeye kadar 50-60 cm genişliğinde kare motifli mavi renkte kabartma tavan süsü bulunmaktaydı. Bu süsün çeşitli yerlerinde, haç şeklinde halkalar sarmaktaydı. (Bu halkalar fener asmak için kullanılıyor olabilirdi.) Fakat bu tavan süslemelerinin çok az bir bölümü günümüze ulaşabilmiştir. (Şekil 4.97) Duvarlarda bulunan fresklerin sadece kornişlerinin izleri kalmıştır. (Şekil 4.98) Kilise insanların etkisiyle çok tahrip olmuştur, aziz masa ve ikonlardan eser kalmamıştır.

ŞEKİL 4.85 Kilisenin batı cephesi

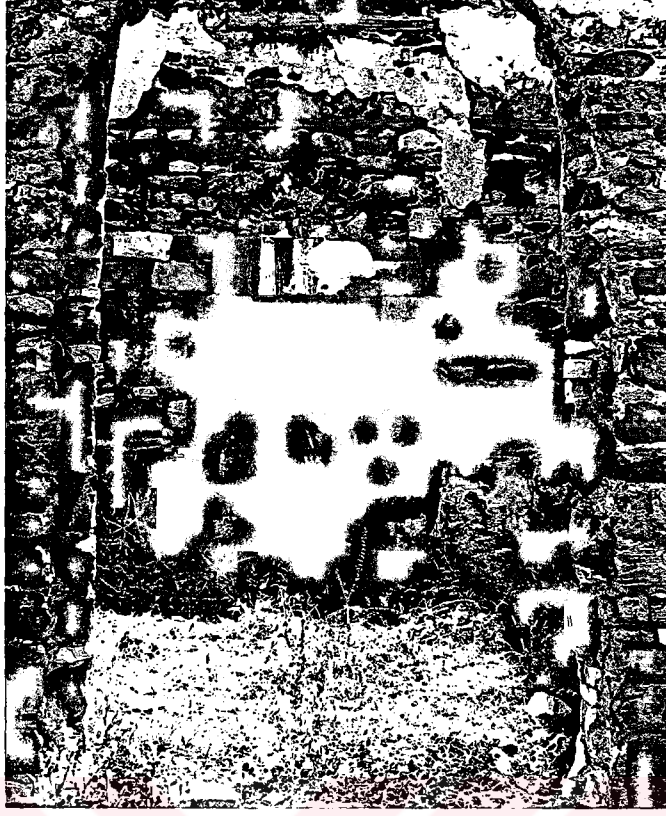
ŞEKİL 4.86 Kilisenin kuzey cephesi (sonradan eklenen ön mekan)

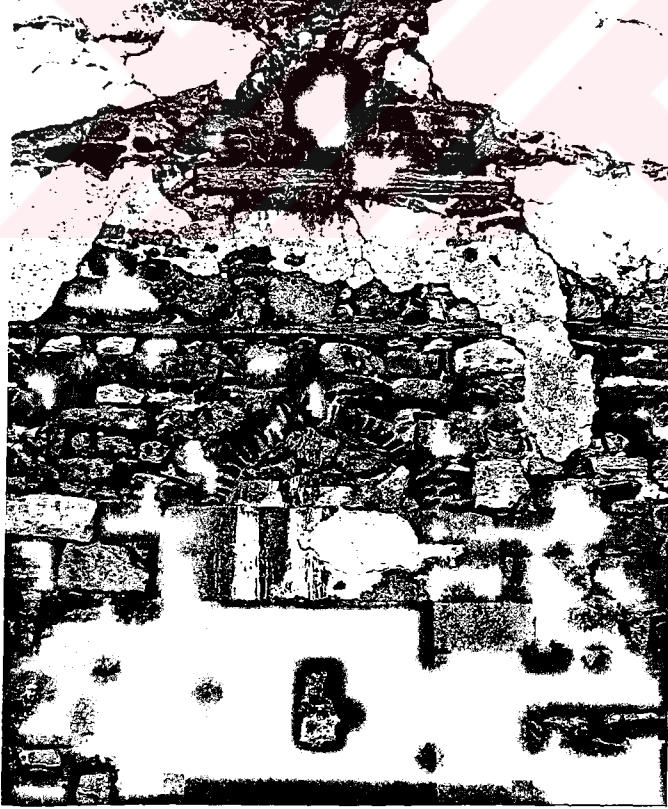
ŞEKİL 4.87 Kilisenin güney cephesi

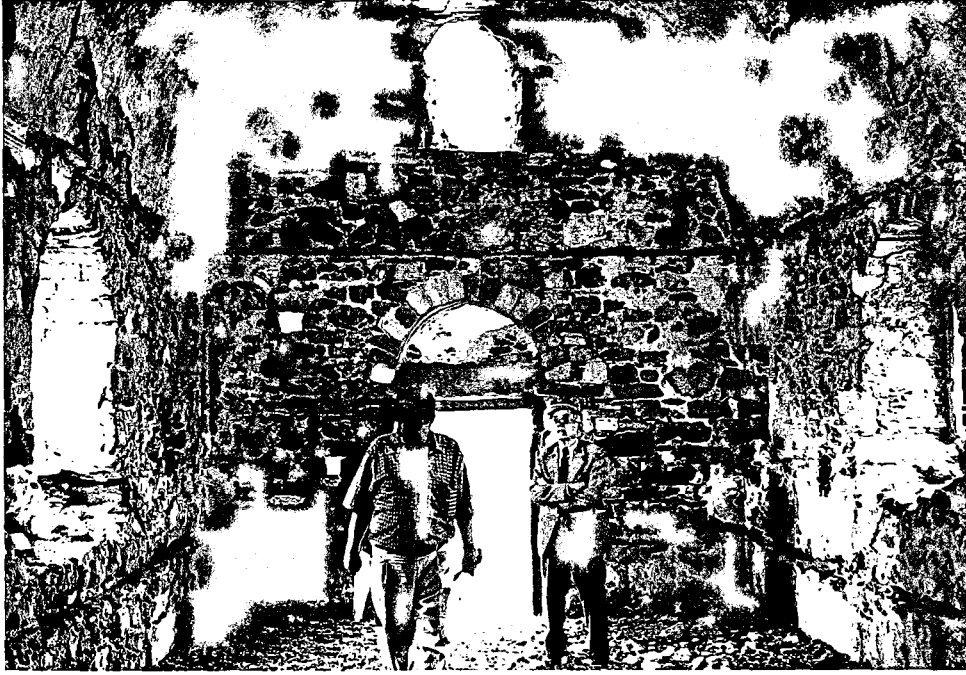
ŞEKİL 4.88 Kilisenin doğu cephesi (Apsisi)

ŞEKİL 4.89 Kilisenin girişinden ikinci mekanın kapısına bakış

ŞEKİL 4.90 Kilisenin ikinci mekanına giriş kapısı

ŞEKİL 4.91 Kilisenin ikinci mekanından girişe bakış

ŞEKİL 4.92 Kilisenin apsis yönüne içten bakış

ŞEKİL 4.93 Apsisin yanındaki küçük nişler

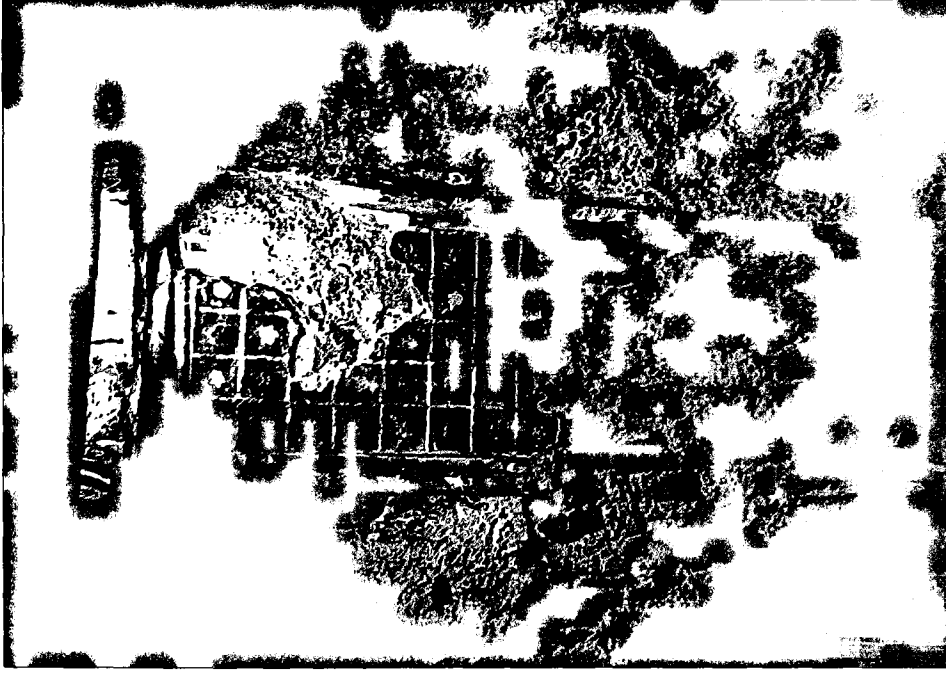
ŞEKİL 4.94 Kilisenin apsisi

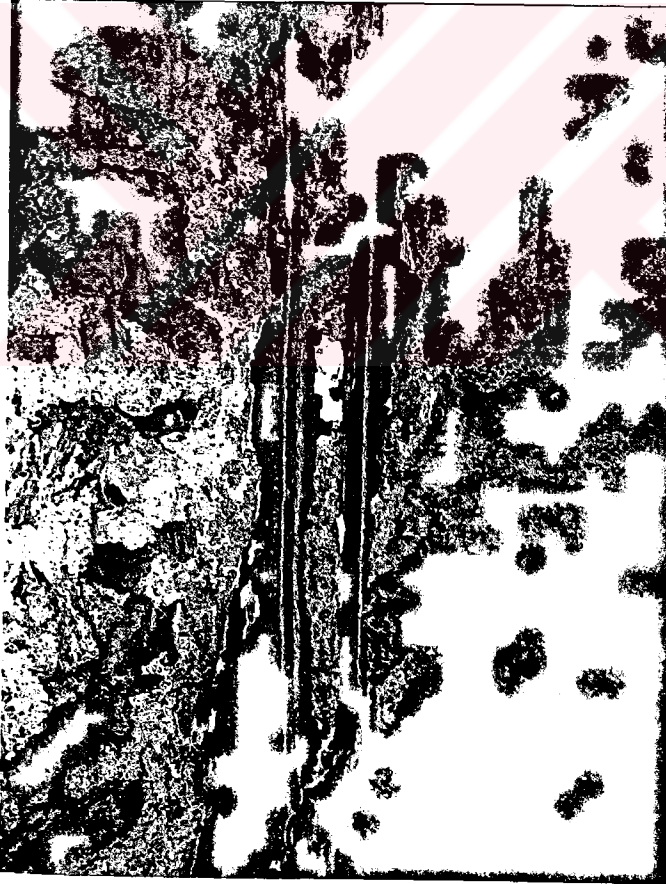
ŞEKİL 4.95 Apsisin üst örtüsü

ŞEKİL 4.96 İkonostatis'in eskiden bulunduğu kısım

ŞEKİL 4.97 Kilisenin tavan süslemesi

ŞEKİL 4.98 Kilise duvarındaki fresk korniş izleri

Manastırın kuzey avlu duvarına baktığımızda, manastırın inşasından çok sonra kuzey avlu duvarının yeniden inşa edildiğini ve 5 metre yükseklikte bırakıldığını görüyoruz. (Şekil 4.99) Bu duvara bitişik doğu ve batı yönde iki katlı olarak iki bina inşa edilmiş, bu iki bina arasındaki boşluğa da üç bina yapmak için kuzey ana duvarda pencere bırakılmış, bina duvarlarının yapılacağı yerlerde, bina duvarlarına bağlantı teşkil etmesi için ana duvardan dışarıya doğru taşlar çıkarılmıştır. (Şekil 4.100) Eski avlu duvarlarının kalınlığı 68-70 cm iken, sonradan inşa edilen duvarların kalınlığı 50 cm’de bırakılmıştır. Bu duvara bitişik inşa edilen iki binanın avlu içindeki ikişer duvarları 40-44 cm kalınlığındadır. Bu inşaatla %10 civarında sarımsak taşı kullanılmıştır diğer taşlar yöre taşıdır. Bu iki binanın da köşelerinde, inşa edilmesi düşünülen fakat tamamlanamayan üç bina için bağlantı taşları bırakıldığı görülmektedir. (Şekil 4.101)

ŞEKİL 4.99 Kuzey avlu duvarı içten görünüşü

ŞEKİL 4.100 Tamamlanamayan üç bina için bırakılan pencereler ve bağlantı taşları

ŞEKİL 4.101 Kuzey duvarına bitişik iki binada bırakılan bağlantı taşları

Kuzey avlu duvarına bitişik yapılmış bu iki katlı iki binadan batı yöndekini incelediğimizde, giriş kapısı binanın güneyindedir. (Şekil 4.102) Ve bu yöne bakan, üstte iki altta bir olmak üzere üç penceresi vardır. (Şekil 4.103) Bu binanın, manastırın kuzey avlu duvarı üzerinde de üst katında iki penceresi bulunmaktadır. (Şekil 4.104) Binanın zemin katında doğu duvarında bir de fırını bulunduğu görülmektedir. Şu an yıkık olan fırının yapımında tuğla kullanıldığı görülmektedir. (Şekil 4.105) Yapının birinci kat döşemeleri, üst örtüsü tamamen yıkılmıştır. Zeminin de kazıldığı görülmektedir. Binada kullanılan yapı malzemesi yöre taşları ve tuğladır.

Yine kuzey avlu duvarına yapılmış olan, doğu yöndeki bina, diğerinin simetrisi şeklinde inşa edilmiştir. (Şekil 4.106) Diğer yapıyla aynı şekilde giriş kapısı güney cephesindedir ve bu cephede üç penceresi vardır. Kuzey avlu duvarı üzerinde üst katta iki penceresi bulunmaktadır. (Şekil 4.107) Yapının fırını ise zemin katta batı duvarında yer almaktadır. (Şekil 4.108) Bu yapının da üst örtüsü ve 1. kat döşemesi tamamen yıkılmıştır fakat izleri duvarlarda görülmektedir.

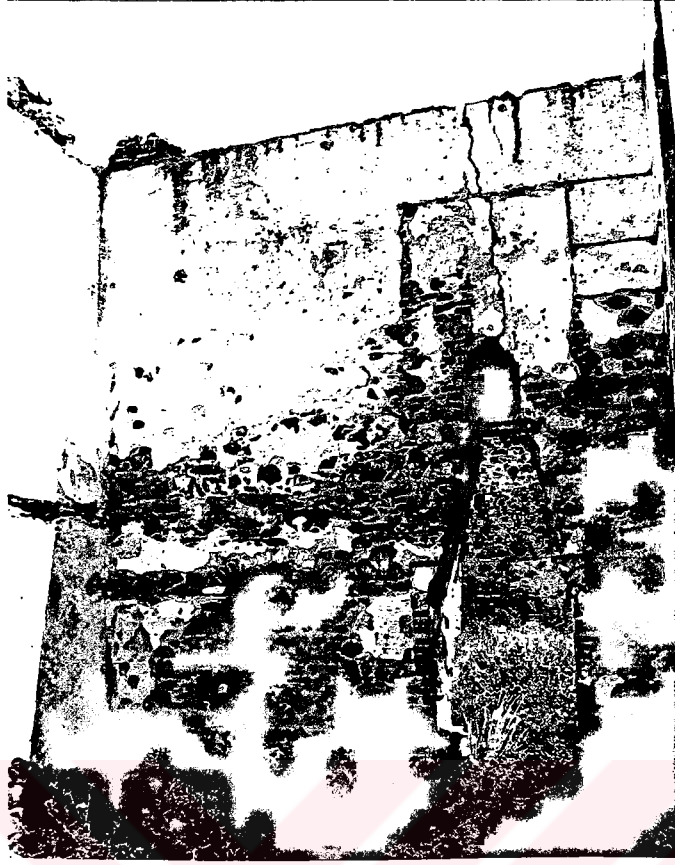
ŞEKİL 4.102 Kuzey avlu duvarına bitişik batı yöndeki iki katlı yapı

ŞEKİL 4.103 Yapının güney cephesi

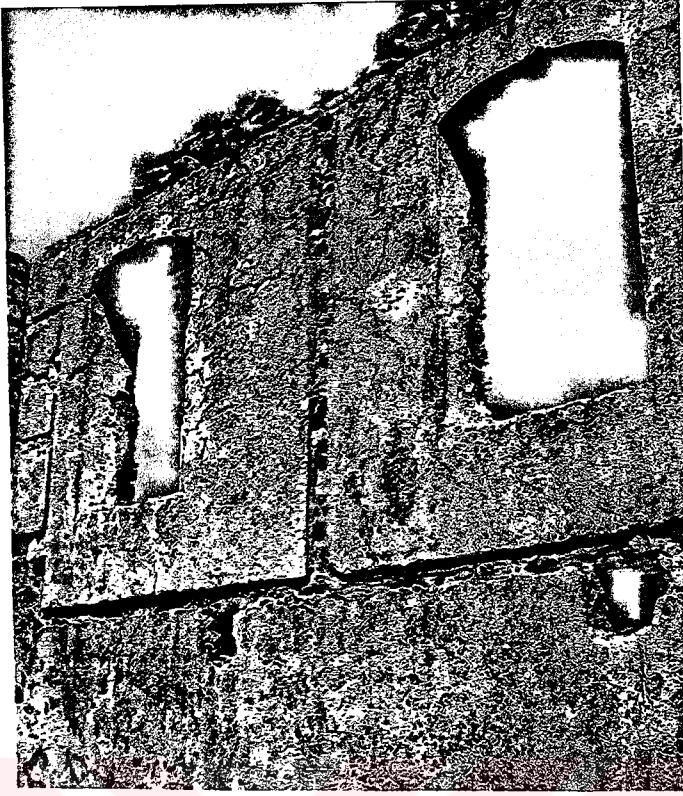
ŞEKİL 4.104 Yapının kuzey avlu duvarı üzerindeki pencereleri

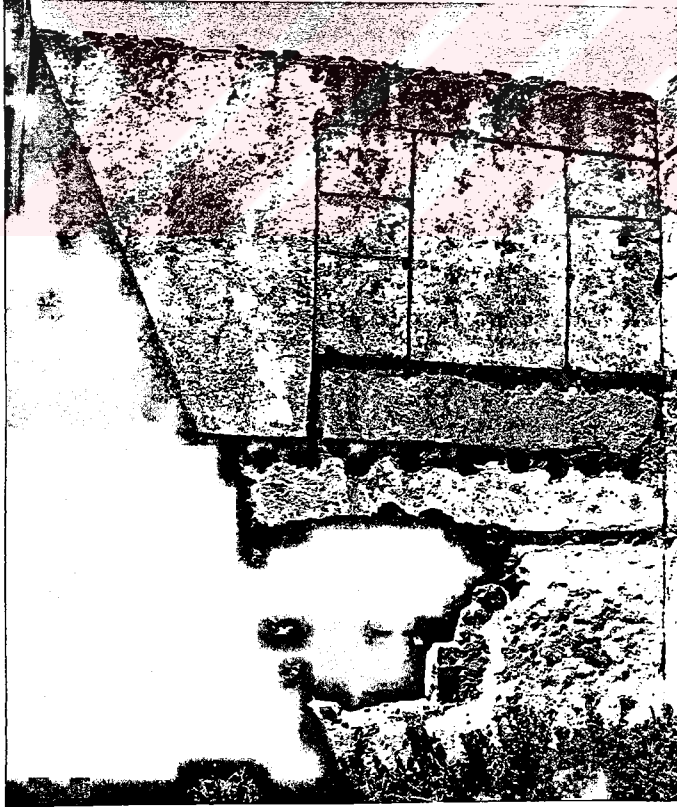
ŞEKİL 4.105 Yapının doğu duvarı üzerindeki fırın

ŞEKİL 4.106 Kuzey avlu duvarına bitişik doğu yöndeki iki katlı yapı

ŞEKİL 4.107 Yapının kuzey avlu duvarı üzerindeki pencereleri

ŞEKİL 4.108 Yapının batı duvarındaki fırını

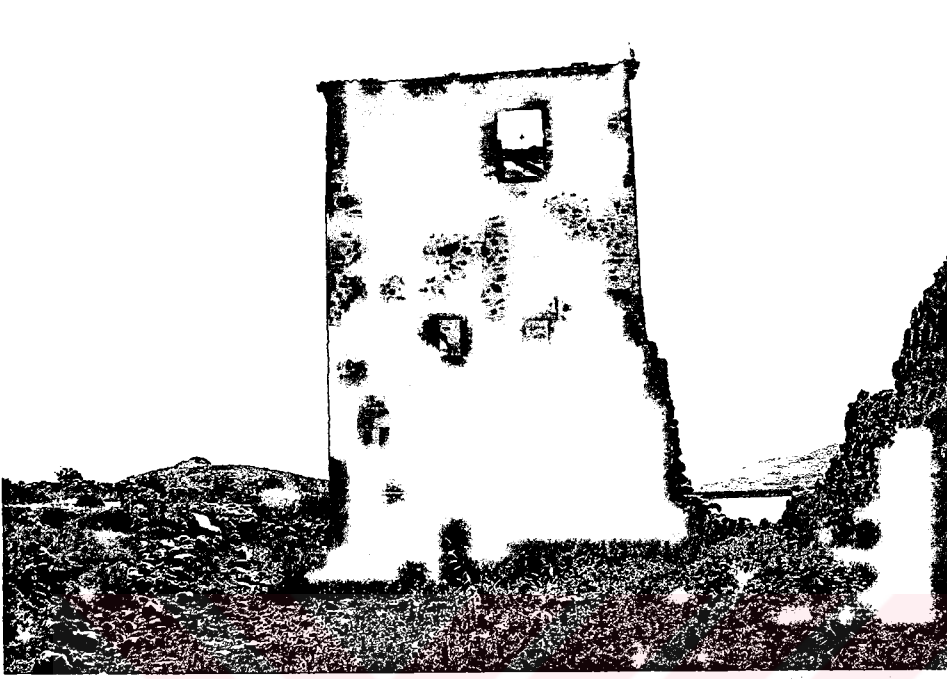
Manastırın güney avlu duvarına bitişik olarak inşa edilen üç katlı pirgos (kule) nin baş rahibin evi olduğu tahmin edilmektedir. Bu yapıya kule ev demek de yanlış olmaz. Kule evler Bizans'ın bir mirası olarak kabul edildiğinden bu manastırda da Bizans etkisi görülüyor denilebilir. Bu yapı hem gözetleme kulesi, hem de korsan saldırılarına karşı savunma amaçlı bir yapıdır. Kareye yakın dikdörtgen planlıdır. (Şekil 4.109)

Yapıya giriş kuzeybatı cephesindendir. Giriş kapısının yüksekliği 130 cm, genişliği de 72,5 cm'dir. Kapının zeminden yüksekliği 140 cm'dir ve bu kota merdivenle çıkılmaktadır. Bu kapının üzerinde de manastırın ana giriş kapısında olduğu gibi koruyucu ve gözetici mazgal deliği vardır. (Şekil 4.110) Kule'nin kapısının da manastırın ana giriş kapısı gibi tek parça demirden ve bir parmak kalınlığında olduğu söylenmektedir.

Yapının giriş cephesinde (kuzeybatı) ikisi birinci katta, biri ikinci katta olmak üzere üç penceresi vardır, zemin katta ise kapıdan başka açıklığı yoktur. (Şekil 4.111) Kuzeydoğu cephesi tamamen sağırdır. (Şekil 4.112) Güneybatı cephesinde ikinci katta iki, birinci katta da iki olmak üzere dört pencere bulunmaktadır, zemin kat yine sağırdır. (Şekil 4.113) Güneydoğu cephesinde ise, birinci ve ikinci katlarda birer olmak üzere iki pencere bulunmaktadır. (Şekil 4.114) Kapı ve pencere söveleri Babakale taşındandır. Yapının köşelerinde de Babakale taşları, diğer taraflarında da kaba yonu yöre taşları kullanılmıştır.

Yapının kapısından girildiğinde bir sarnıç kapağı göze çarpar. Yapı sarnıç üzerine inşa edilmiştir. (Şekil 4.115) Yapının tüm kat döşemeleri ve üst örtüsü tamamen yıkıktır, sadece duvarlardaki izleri kalmıştır. (Şekil 4.116) Kat hizalarında duvardan duvara ahşap elemanlar görülmektedir. Bunların kat döşemelerini taşıyan, ana hatıllar olduğu anlaşılmaktadır. (Şekil 4.117) Yapının zemin katında girişin hemen karşı duvarında bir fırın kalıntısı bulunmaktadır. (Şekil 4.118) Yapının üst katlarına çıkan ahşap merdivenin sadece duvardaki izleri görülmektedir. İzlerden merdivenin kapıyı karşılayacak şekilde inşa edildiği anlaşılmaktadır. (Şekil 4.119) merdivenin ikinci kat duvarında ikonların konulması için küçük bir niş de göze çarpmaktadır.

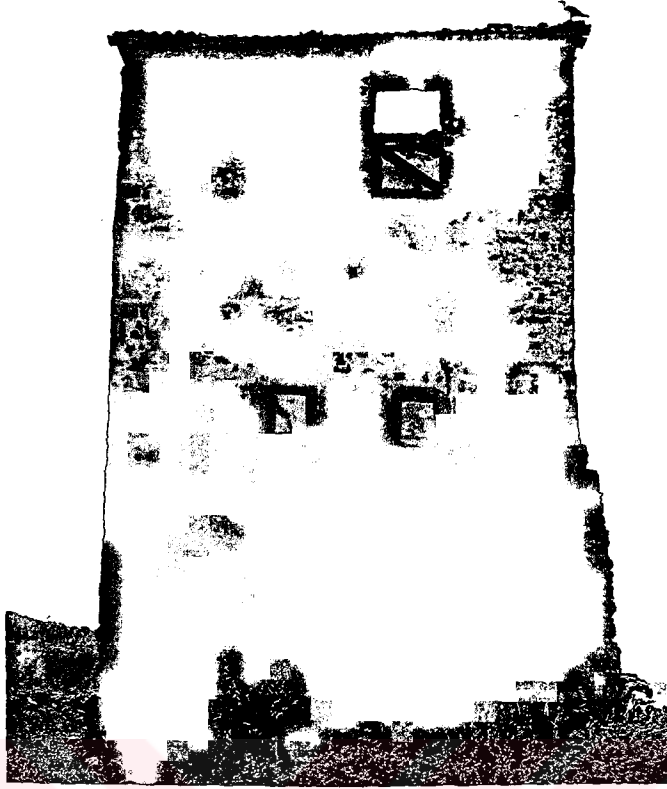
(Şekil 4.120) Yapıda kullanılan malzeme daha önce de belirttiğim gibi yöre taşı, tuğla (sarnıç kapağında) ve Babakale taşları'dır. Yapının iç kısmının sıvaları, bu kadar tahribata karşın hala mevcuttur.

ŞEKİL 4.109 Kule ev

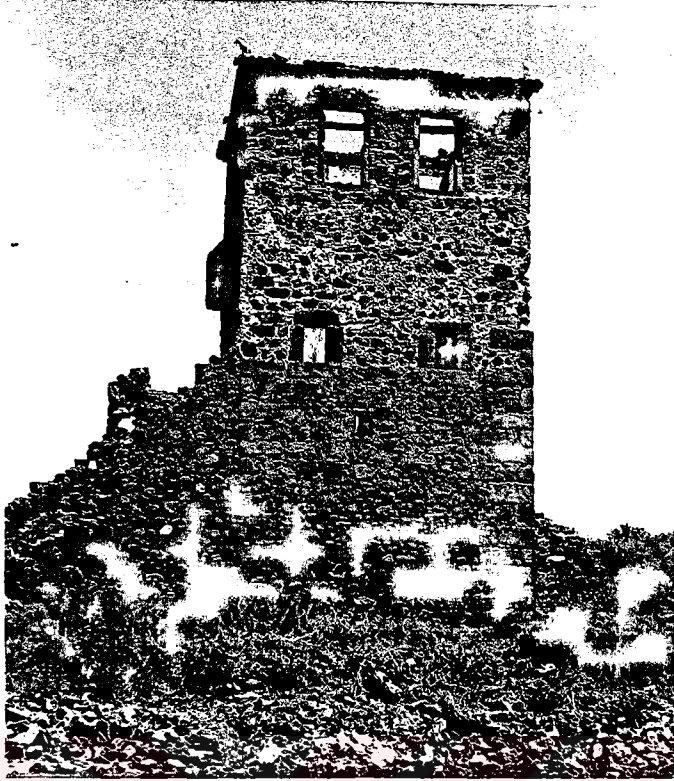
ŞEKİL 4.110 Kapının üzerindeki mazgal deliği

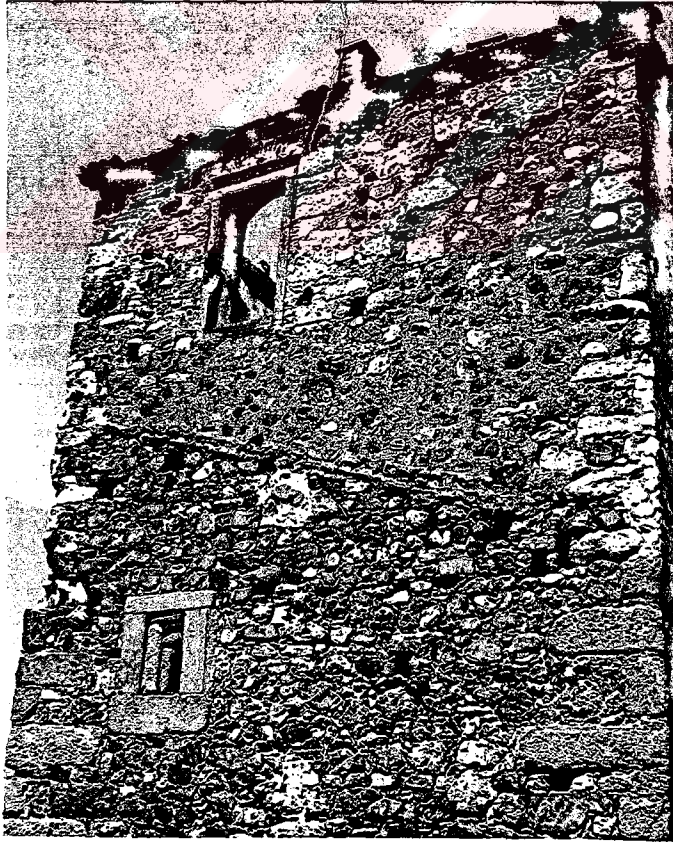
ŞEKİL 4.111 Kule ev kuzeybatı cephesi

ŞEKİL 4.112 Kule ev kuzeydoğu cephesi

ŞEKİL 4.113 Kule ev güneybatı cephesi

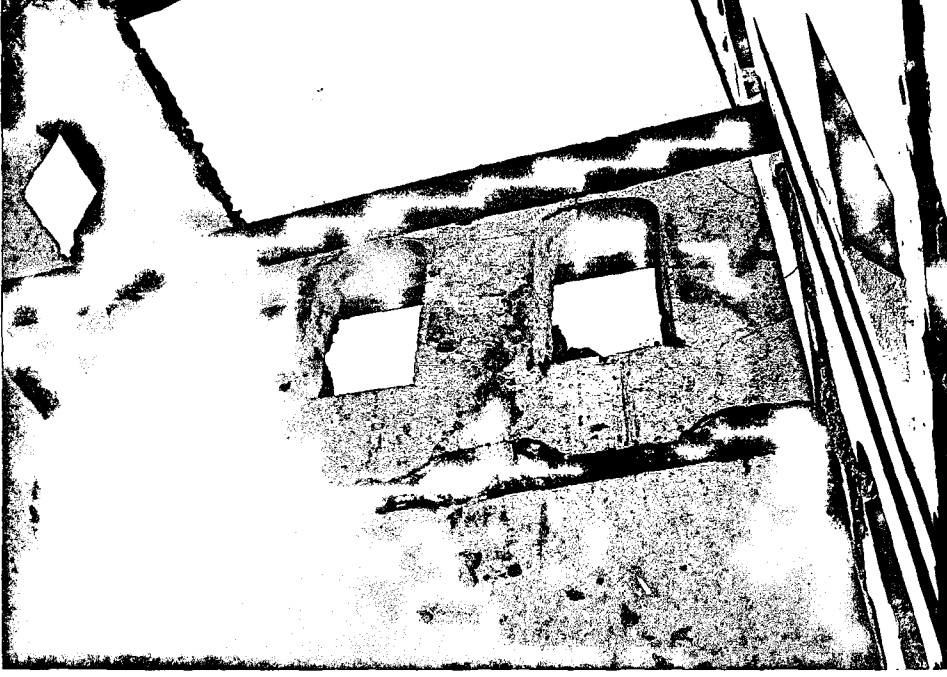
ŞEKİL 4.114 Kule ev güneydoğu cephesi

ŞEKİL 4.115 Kule ev'in zemin katında görülen sarnıç kapağı

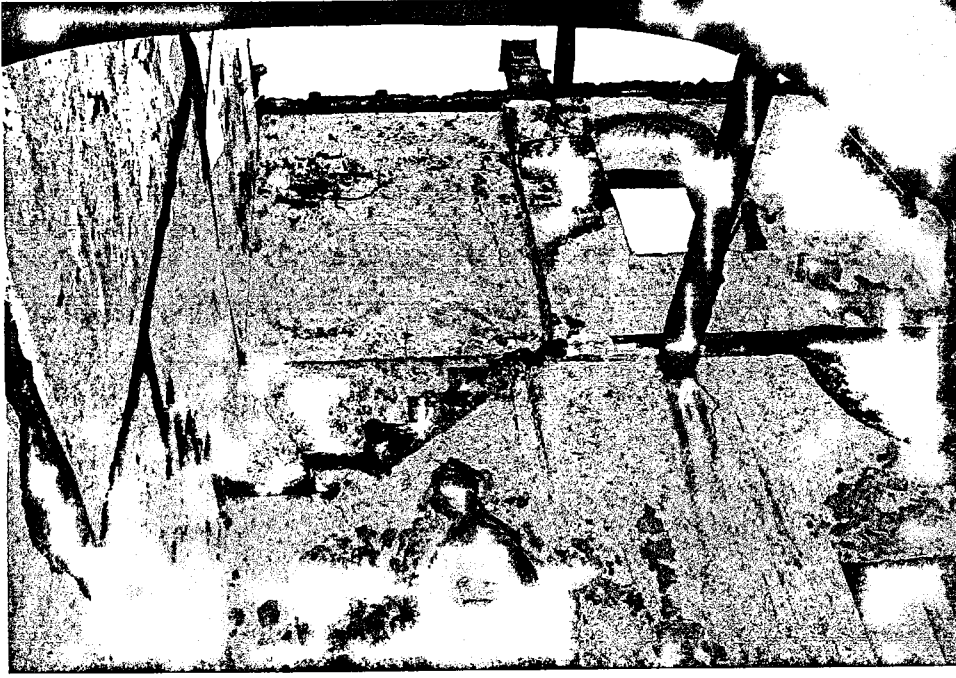
ŞEKİL 4.116 Yapının duvarlarında görülen kat döşeme izleri

ŞEKİL 4.117 Yapının kat döşemelerini taşıyan ahşap hatıl

ŞEKİL 4.118 Güneydoğu duvarındaki fırın

ŞEKİL 4.119 Duvardaki ahşap merdiven izleri

ŞEKİL 4.120 Merdivenin ikinci katında görülen küçük ikon nişi

Bu yapılardan başka manastırın su ihtiyacını karşılamak için dört sarnıcı vardır. Bunlar bina çatılarından gelen yağmur suları ile beslenmekte idiler. (Şekil 4.121) Bu sarnıçlardan kilisenin güneyinde yer alan sarnıcın üst örtüsü beşik tonoz şeklinde örülmüştür. (Şekil 4.122)

ŞEKİL 4.121 Avlu içindeki sarnıçlardan birinin kapağı

ŞEKİL 4.122 Kilisenin güneyindeki tonoz örtülü sarnıç

Ai Yorgi Manastırına genel olarak baktığımızda, yapı malzemesi, yöre taşları, tuğla ve ahşaptır. Sarımsak taşı kullanımının bu yapıda çok az olduğunu görüyoruz. Sadece kuzey avlu duvarında %10 civarında kullanılmıştır ki bu duvarın da daha sonradan tekrar inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Bunun dışında, avlu duvarlarının köşe taşlarının bir kısmı, manastıra ana giriş kapısının yan, üst ve alt taşları, kilise kapısının ve küçük pencerelerin alt, üst ve yan taşları, köşe taşlarının büyük bir bölümü, kule evin köşe taşlarının büyük bir bölümü, bu yapının kapı taşları, küçük pencere taşları, kapı üzerinde bulunan mazgal deliğinin taşları ve bank olarak kullanılan taşlar Babakale taşındandır ki bu taşlar Cunda Adası'nın doğusunda köprü yöresinde, batık tarihi Nasos ile Pirgos (Maden Adası) doğusunda O Dimos Hers beldeleri kalıntılarından alınıp, manastırın inşası sırasında çeşitli yerlerde kullanılmışlardır. Tarihi beldelerin kalıntılarından bu manastıra 152 adet taşın getirilmiş olduğu görülmektedir.

Ayrıca dikkat çeken bir konu da; doğu, güney, batı avlu duvarlarıyla, kilisenin inşasının aynı zamanda olduğudur. Manastıra giriş kapısı, kilise kapısı ve papazın kulesinin kapısı aynı tarzda inşa edilmişlerdir. Söz konusu bu üç kapının taşları da aynı taşlardandır. Bu taşlar babakale taşları olup, zamanında kapı taşları olarak yontulmuş, kullanılmış, oraları yağmalanarak civarda kurulan iki belde de kullanılmış, buraları da depremle yok olunca, 17. asrın insanları bu beldelerin kalıntılarını yağmalayarak, aldıkları taşları birçok yerde kullanmışlardır. Bu manastır da yağmadan aldığı nasiple karşımıza çıkmaktadır.

Manastır diğer Ayvalık manastırlarına göre oldukça iyi durumda olmasına rağmen, yine de çok harap olmuş bir yapıdır. Hava koşulları ve yıllarca bakımsız kalmasından , avlu duvarlarının bir kısmı yıkılmıştır. Avlu içindeki yapılar daha çok insanlar tarafından tahrip edilmiştir. Binaların kiremitleri, çatıları, döşemeleri, merdivenleri sökülerek götürülmüştür. Kapı pencere söve taşları, köşe taşlarının da bir bölümü yerlerinden alınmıştır. Kilisenin içi tahrip edilmiş, aziz masa ve ikonlardan eser kalmamıştır. Define aramak için kilise ve diğer binaların zeminleri kazılmış, duvarlar delik deşik edilmiş, bank taşları da yerlerinden sökülüştür.

Ayrıca üç katlı kule evin kuzeyinde bulunan sarnıçtan kolaylıkla su alabilmek için güney yönünü yıkmışlardır. Manastırın avlu duvarlarında ve diğer yapılarda martı yuvalarının bulunduğu görülmektedir. Bu da yapıya zarar veren doğal etkenlerden biridir.

İnsanların verdiği zararlar sonucu yapı doğal etkenlere daha da açık duruma gelmiş, doğal etkiler sonucu da bugünkü acıklı manzara karşımıza çıkmaktadır.

4.7 AYIU İOANU TU PODROMU MANASTIRI

Ayiu İoanu Tu Podromu Manastırı Ayvalık Körfezi girişinde, Sarımsak Yarımadası ile Cunda Adası (Moskonisia) beldesinin arasında bulunan körfezin kucakladığı küçük bir adanın , Tavuk Adası'nın üzerinde kurulmuştur.

Manastırın inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Fakat bu manastırda görev yapmış olan rahiplerin tarih sırasıyla isimleri ve yaptıkları Evstratios Drakos'un kitabında şu şekilde belirtilmiştir;

Neofitos 1677 yılında. Makarios 1728 yılında. Meletios 1750 yılında. Kirilos 1762 yılında ünlü, yeni atanan, Andriotis 1774'ten önce. Kirilas Bafias yirmi iki yıl 1821 yılına kadar. Kirillas Gudohiras 1826 yılında, bu rahip sahildeki büyük evi yaptıran Grigorios Agatonikios'un babasıdır ve en yenilikçi yapımcı, 1838'e kadar. İoakim Fıntanis 1841'de, on yıl baş rahip olarak vazife gördü, ağırbaşlı ve saygın insan. Evstratios Bamvakas 1851-1868 arası, epikopis'in (manastır) gizemli ve güçlü insanı. Sofranios Papaevstrati 1868'de, şair ruhlu. Akakios Kalimnos'lu, 1870'te sekiz yıllığına, panayır sözünü bilge filozof Kıral Leontos'a veren. Ve bu çok hediyeler verdi manastıra ve bütünüyle bölümleri yenilendi, ilaveler yaptı. İoannikios Boimbis 1878'de ondört yıllığına, o zaman harcamaları ortak yapılmak suretiyle, kilise yeniden inşa edildi. (Yani halkın yardımıyla.) Agathangelos Bunazos 1893'te.
(Yunanca'dan çeviren: Ali Onay)

Bu yazıdan da anlaşılacağı üzere manastır 1677 yılında veya daha önce inşa edilmiştir. 1870- 1878 yılları arasında yenilenmiş, ilaveler yapılmış, 1878- 1892 yılları arasında da kilise yeniden inşa edilmiştir. 1924 yılında mübadele ile gelenlere mal tahsisi yapılırken, ada arazisi ve manastır da bir kişiye verilmiş, 1948 yılında bir Kasım gecesi manastır dinamitlenerek bugünkü görünüm ortaya çıkmıştır. 1960'lı yıllarda bu arazi Ayvalık Güzelleştirme Derneği'ne satılmış, daha sonra da özel mülkiyete geçmiştir.

Manastırın temel kalıntıları dikkate alınarak çıkarılan plan şemasına bakıldığında; (Şekil 4.123) Doğu, kuzey ve batı yönlerde manastırın yapılarının bulunduğu, güney yönde ise doğu ve batı yapılarını birleştiren bir avlu duvarıyla geniş bir iç avlu oluşturulduğu görülmektedir. Avlunun ortasında diğer manastırlarda da olduğu gibi manastırın kilisesi bulunmaktadır. Kilisenin güneyinde de manastırın büyük bir sarnıcı vardır.

Manastır dinamitlenerek yıkıldığından, kilisenin apsisinin bulunduğu doğu duvarı, kuzey ve güney duvarlarının az bir bölümü, manastıra ana giriş kapısının hemen doğusundaki yapının bir kısım duvarları ve manastırın diğer yapılarının temelleri dışında başka bir kalıntı bulunmamaktadır. Fakat manastırın eski bir fotoğrafı (Şekil 4.124) ve Ali Onay'ın anlattıkları yapının yıkılmadan önceki hali hakkında kısmen de olsa bilgi vermektedir.

Manastırın 120 odası olduğu 1895'te yayınlanan Evstratos Drakos'un kitabında belirtilmiştir. Bu da bize manastırın oldukça büyük bir yapı olduğunu göstermektedir. Manastıra giriş kuzey yönde bulunan binaların arasındandı. Kemerli bir kapıdan merdivenler yardımıyla manastırın avlusuna ulaşıldı. Giriş kapısının sağında ve solunda iki katlı yapılar bulunmaktaydı. Yapıların zemin katları sağır, ikinci katlarında pencere açıklıkları vardı. Manastırın ana giriş kapısının hemen batısında yanındaki yapı, manastırın kuzey yönde köşelerde bulunan iki yapısı üçer katlıydılar. Bu yapıların da zemin katları sağır, birinci ve ikinci katlarında pencere açıklıkları vardı. Bu yapılardan batıdakinin bir de balkonu bulunmaktaydı. Yapıların üst örtüleri, üzeri kiremitli kırma çatıydı. Manastırın avlusunda bulunan kilisesi, diğer Ayvalık manastırlarının kiliselerine göre oldukça büyük ve inşa tarzı da daha moderndi. Kilisenin üst örtüsü içten bakıldığında beşik tonoz şeklinde tuğla ile örülmüştü, dışta ise üzeri kiremitli beşik çatı görünümündeydi.

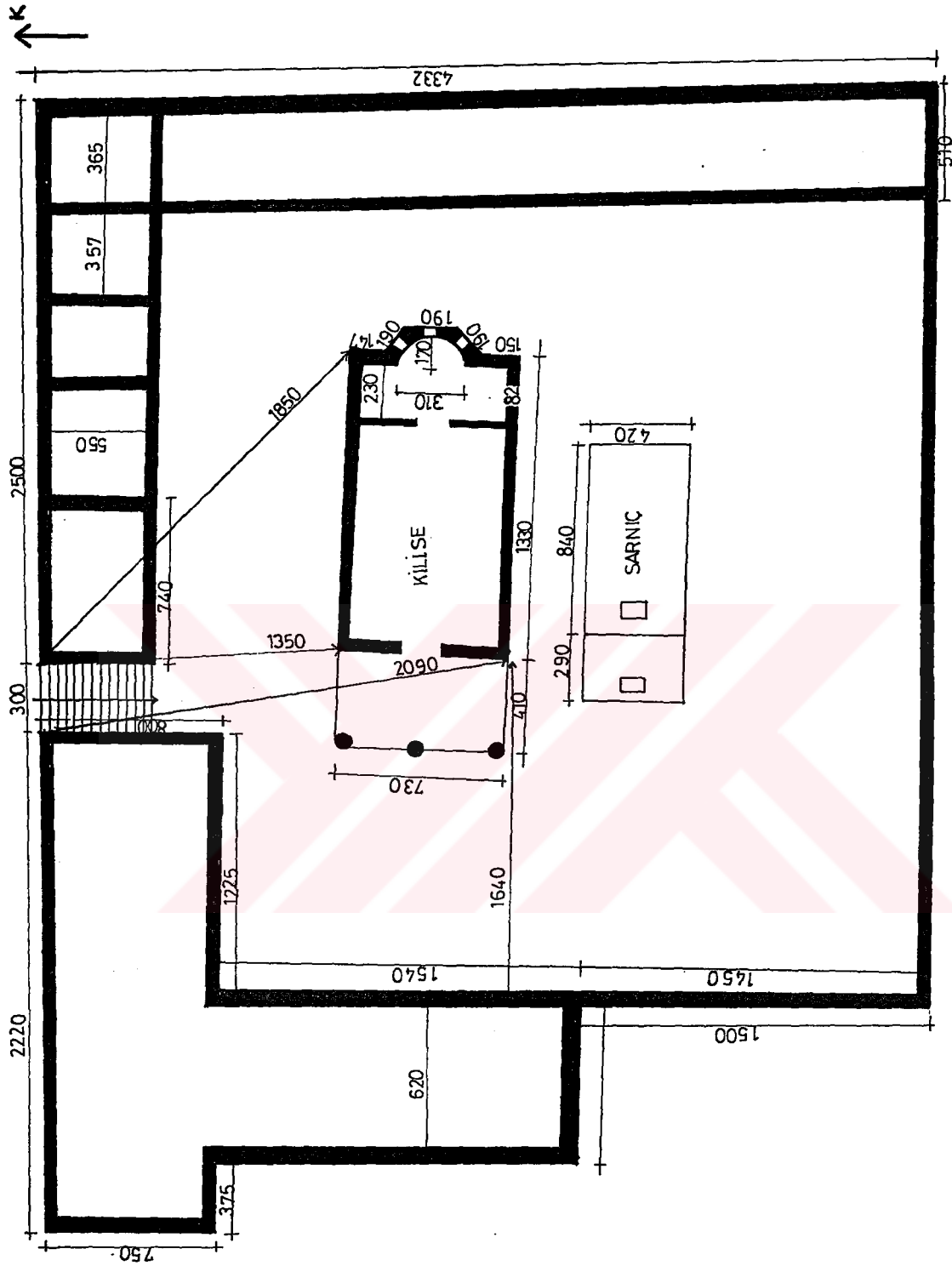
Ada'da iki kuyu, kilisenin batı ve güneyinde iki sarnıç (Bunlar bina çatılarından gelen yağmur suları ile doluyorlardı.) bulunmaktaydı. Adanın kuzeydoğu yönünde deniz kenarında bir su kaynağı vardı ve bu su kaynağı, üzeri tuğla tonozlu bir havuzla koruma altına alınmıştı. Adanın etrafı kargılarla çevrili idi. Manastırın

duvarları dışında doğu taraf ekilecek araziydi. Güney kısımda 25 ağaç zeytin ağacı, batı kısımda bağ ve meyve ağaçları vardı. Kuzey sahilinde adadan ve Ayvalık'tan gelecek sandalları barındıracak küçük ama bakımlı bir de limanı vardı.

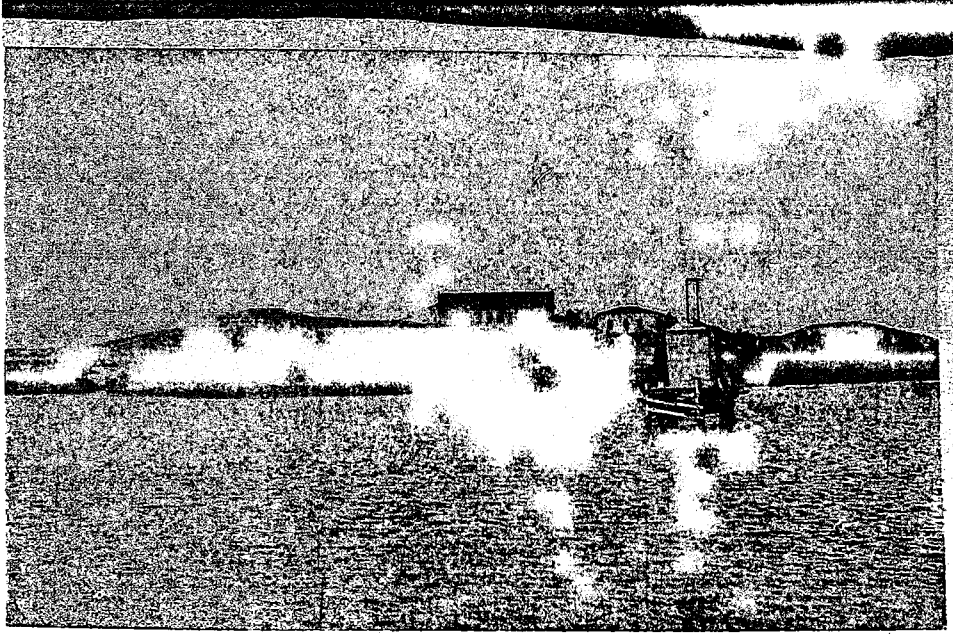
Fakat günümüzde daha önce de belirttiğim gibi bu yapıların hiçbiri mevcut değildir. Yapıların varlıkları sadece temel seviyesinde kalmış izlerinden anlaşılmaktadır.

Adaya uzaktan bakıldığında (Şekil 4.125, 4.126) görülen tek yapı kilisenin doğu kısmı ve kuzey yönde bulunan girişin yanındaki (batısındaki) yapının yaklaşık 2 metre yüksekliğindeki duvar kalıntıları (Şekil 4.127, 4.128, 4.129) ve manastırın kuzey yapılarından doğu köşedeki yapının 50 cm yüksekliğindeki kalıntılarıdır. (Şekil 4.130) Bu kalıntılardan anlaşıldığı üzere manastırın yapılarının yapımında kullanılan malzeme moloz yöre taşları ve bol miktarda sarımsak taşıdır.

Manastırın kilisesi incelendiğinde, daha önce de belirttiğim gibi sadece doğu (apsis) duvarının, kuzey ve güney duvarlarının az bir bölümünün ayakta kaldığı görülür. (Şekil 4.131, 4.132) Temel izlerinden anlaşıldığı üzere kilisenin girişi batı duvarındadır. Girişin önünde sütunlar üzerinde taşınan bir sundurma bulunduğu anlaşılmaktadır. Kilisenin güney duvarında bema'ya girişi sağlayan, rahiplerin kullandığı bir kapı bulunmaktadır. (Şekil 4.133) Kuzey duvarının ayakta kalan kısmında bir pencere bulunduğu görülmektedir. (Şekil 4.134) Bu pencerenin ilk yapıldığında daha büyük olduğu, daha sonra bir kısmının örülerek, tuğla kemerli pencerenin küçültüldüğü anlaşılmaktadır. (Şekil 4.135) Kilisenin doğu duvarına baktığımızda, apsis üzerinde üç pencere bulunduğu, ve apsisin üst kısmında tuğla malzemeli silmeler göze çarpar. (Şekil 4.136) Apsis yönüne içten bakıldığında, apsisin sağında ve solunda iki niş bulunduğu görülür bunlar litürjik malzemenin konulması için yapılmışlardır. (Şekil 4.137) Apsisin üst örtüsü yarım kubbe şeklinde tuğladan örülmüştür. (Şekil 4.138) Tuğladan örülmüş silmeler içte de görülmektedir. Kilisenin yapımında duvarlarda sarımsak taşı (Şekil 4.139), Pateriçanın tepelerinden çıkarılmış volkanik beyaz sünger andıran taşlar (Şekil 4.140, 4.141), taş aralarında, pencerelerde, apsisin üst örtüsünde ve silmelerde tuğla kullanıldığı görülmektedir.

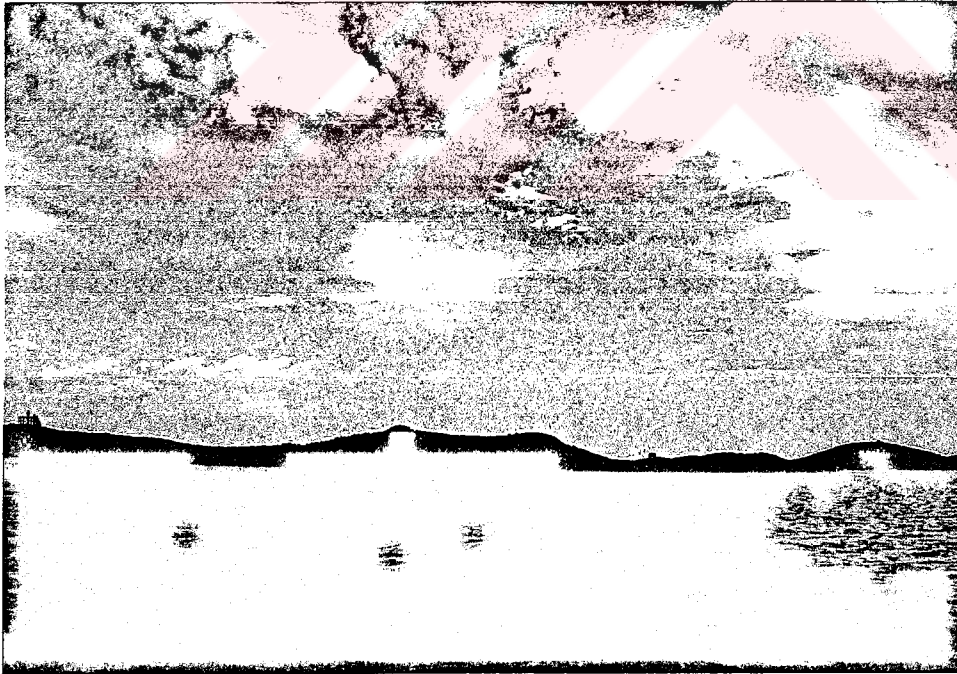
ŞEKİL 4.123 Ayiu Ioanu Tu Podromu Manastırı plan şeması

Μονή Ἁγίου Ἰωάννου Προδρόμου.

(Αρχαῖος Θ. Παπαλῆ)

ŞEKİL 4.124 Ayiu Ioanu Tu Podromu Manastırı'nın eski fotoğrafı

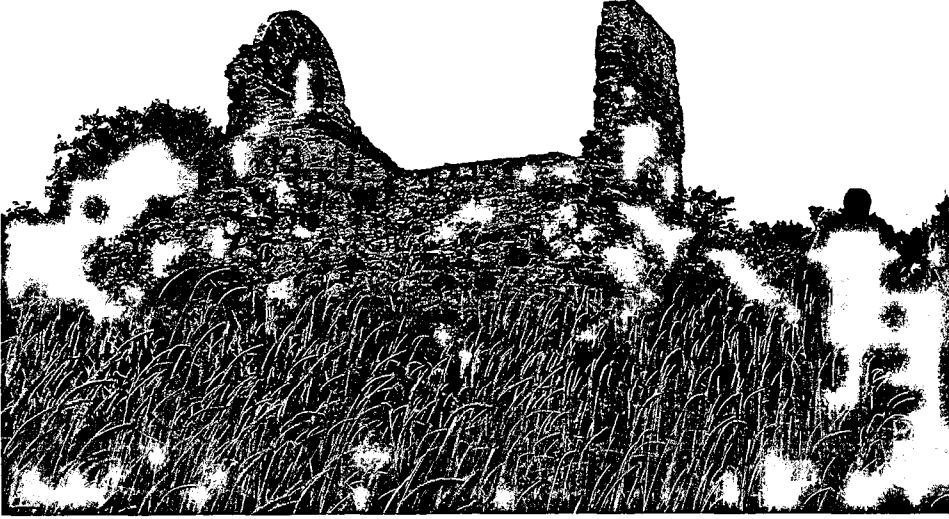
ŞEKİL 4.125 Tavuk adasının uzaktan görünümü

ŞEKİL 4.126 Adanın daha yakından görünüşü

ŞEKİL 4.127 Adada görülen manastır kalıntıları

ŞEKİL 4.128 Giriş kapısının yanındaki yapının ve kilisenin kalıntıları

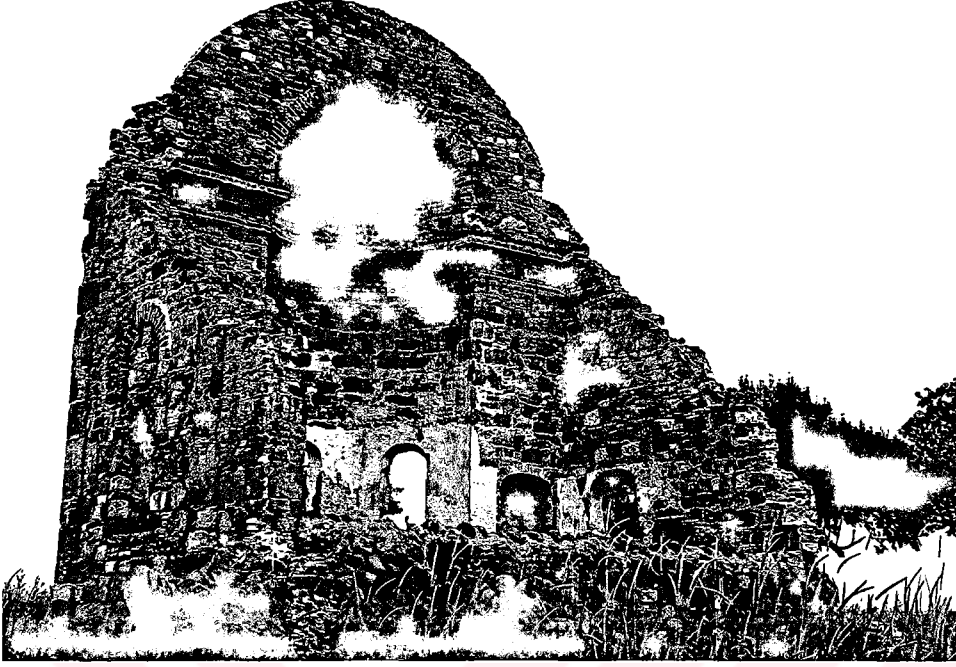
ŞEKİL 4.129 Giriş kapısının yanındaki yapının kalıntıları

ŞEKİL 4.130 Manastırın kuzey yönündeki köşe yapının kalıntıları

ŞEKİL 4.131 Manastırın kilisesinin ayakta kalan kısmı

ŞEKİL 4.132 Kilise kalıntıları (daha yakından)

ŞEKİL 4.133 Kilisenin güney cephesi

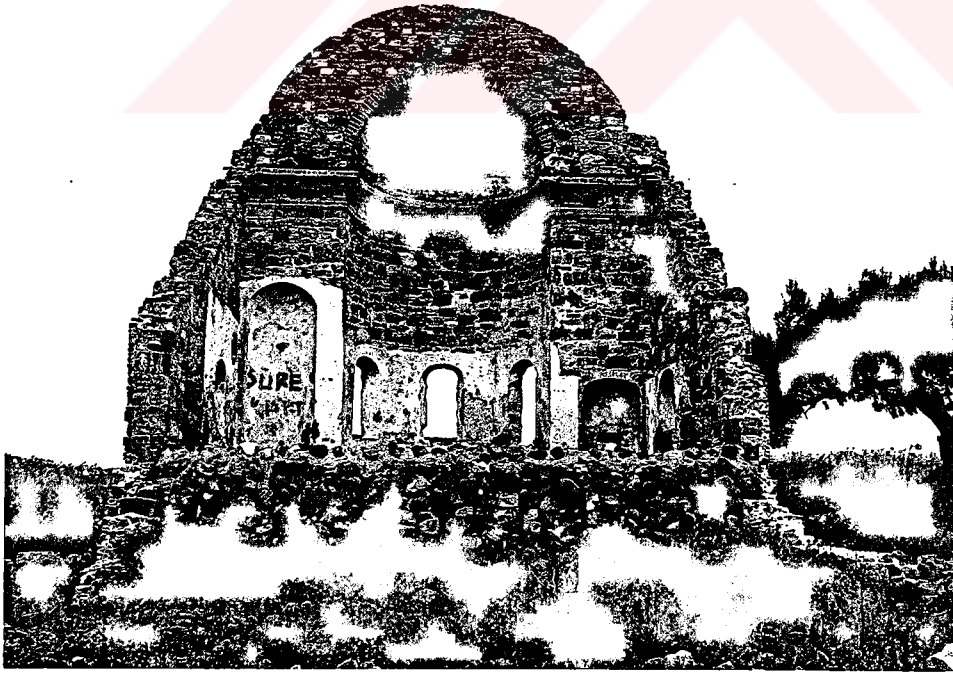
ŞEKİL 4.134 Kilisenin kuzey cephesi

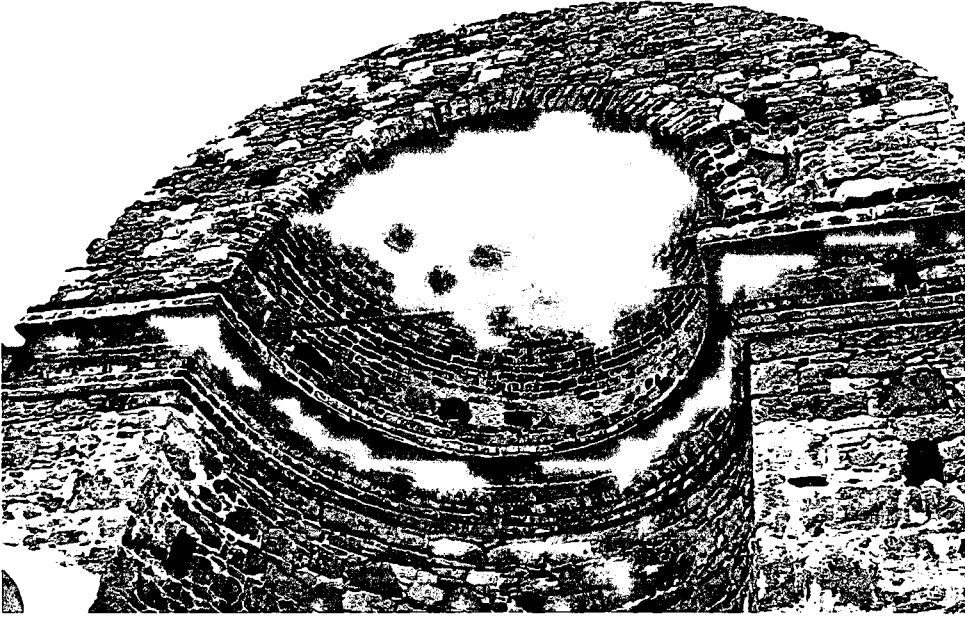
ŞEKİL 4.135 Kilisenin kuzey cephesindeki pencere

ŞEKİL 4.136 Kilisenin doğu cephesi (apsisi)

ŞEKİL 4.137 Kilisenin doğu duvarının içten görünüşü (apsis)

ŞEKİL 4.138 Apsisin üst örtüsü

ŞEKİL 4.139 Kilise duvar örgüsünde kullanılan sarımsak taşları

ÇEKÜL 4.140 Kilise duvar örgüsünde kullanılan Pateriça tepelerinden getirilen tüfler

ÇEKÜL 4.141 Kilisenin duvar  rg s 

4.8 EVANGELİSTRİA MANASTIRI

Evangelistria Manastırı, Moskonisia (Cunda) Adası'nın güney doğusunun en ucunda, Ayvalık'ın karşısında, alçak, kısmen düz ve çıplak bir tepeciğin üzerinde kurulmuştur. Tepe susuz ve bütün rüzgarlara açık olduğundan ağaçlardan yoksundu. Manastır konum itibarıyla zengin bir manzaraya sahipti. Doğu yönden Ayvalık'ın her tarafını, kuzeyden Dolap Boğazı'nı, Edremit Körfezi'ni ve adaları, güneyden bütün Ayvalık Körfezi'ni, batıdan Büyük Ada'nın bir kısmını ve Dalyan Boğazı'nı görebiliyordu.

Rum yazar Evstratios Drakos 1895 te yayınladığı kitabında ada manastırlarını 7 tane olarak göstermektedir. Ve Evangelistria Manastırı'ndan söz etmemektedir. Bu da bize manastırın 1900'lü yılların başlarında inşa edildiğini göstermektedir.

Şimdi ada doğumlu yazar Sitças Karaiskaki'nin yazdıklarına bakalım;

Evangelistria bir kadın manastırı olarak daima bakımlı ve bembeyazdı. Tepenin üzerinde beyaz güvercin gibi idi. Son yıllarda çalışkan zeki bir başrahibenin idaresi altında, birkaç rahibe ile beraber sakin, alıştırma ve dua ile yaşıyorlardı. Ama yalnız onlarla değil. Safi altın elleri vardı, ne kadar güzel elişleri çıkıyordu ellerinden, harika dokuyorlardı. Ağır yünlü battaniyeler, şayaklar, parlak keçi kılından yatak örtüleri ki kendileri bükerek zevkle, çeşitli renklere boyuyorlardı. İpekli gömlekler, bayanlar için ipekli buluzlar, ipekli çarşaf ve yastıklar gelinlik kızlar için. Kendileri çıkarıyordu ipeği ipek böceğinden, kendileri taşıyordu çeşitli yerlerden dut yapraklarını...

Kanevçe, çuha, patiska, keten, ipekli kumaşlar üzerine çok güzel desen ve motiflerle işlemeler yapıyorlardı. Çarşaf, yastıklar hazırlıyorlardı. Karyola ve kanepeler için iğne işleri, iğle danteller örüyorlardı. Çok değerli ve kıskanılacak el işlerini yapıyorlardı. Adanın bir çok genç kızları orada öğreniyordu o güzel kadın işlerini ki muhacirlikte ölümden ve açlıktan kurtardı onları. Bu ince işleri yapmasını bilmeyen rahibeler, manastırın bahçesinde ve aş topraklarında,

Panagia'nın mollarında, sebzeleri, hububatları ve yıllık zeytin yağlarının bulunması için çalışıyorlardı.

Manastır komüne idi. Hemen hemen bütün Hristiyan Anadolu'daki gibi. Rahibeler topluluğu sek bir bağlılık oluşturuyordu. İbadet, alıştırma, elzem ve çok çalışmak.

Bahçe yuvarlak ve uzun tanklarla çok renkli bir çiçek bahçesi idi. Ağaçları yoktu orada ama çok çiçekleri vardı kilise etrafında, bunları avlu duvarları rüzgardan koruyordu.

Genç kızlar elişleri için çizim, model aldıkları gibi, fidan da veriyordu çiçekler için , iyi huylu ve uzlaşıcı idi, büyük bir iltifatla veriyordu başrahibe.

Stoa bir örtü teşkil ediyordu sarımsak taşından kolonların üzerinde, ayinden sonra geziye gelenler dinlenmek için, ayini yaptıran bayanın sunacağı kahveyi içmek için, oradan seyrediyorlardı açık denizi ve adaları. Çekici ve büyüleyici adalar denizini ki, bizim diyorlardı. Ve onun için bütün adalılar gururlu idiler.

Kilisenin içi basitti ve sade Bizans ritmindeydi. Meryem Ana'nın büyük bir ikonu, kendisine mal edilen inanılmaz, hayret uyandıran olaylar, mucizeler. Denizciler diyordu ki; fırtınalı, karanlık, çalkantılı kış gecelerinde, güney veya kuzey liman girişini gemiler kullanamadıkları zamanlar, Evangelistria Kilisesinin üstünde yol gösteren bir ışık ve bu ışığı daima Evangelistria yakıyordu. Onun için eksik olmuyordu hediyeler sunmaları denizcilerin, ki daima yardımını görüyorlardı. Kandilleri altında bazen altın ve gümüş her cinsten gemiciğin açık yelkenle asılı olduğunu görürdünüz, havada sanki yol almak ister gibi.

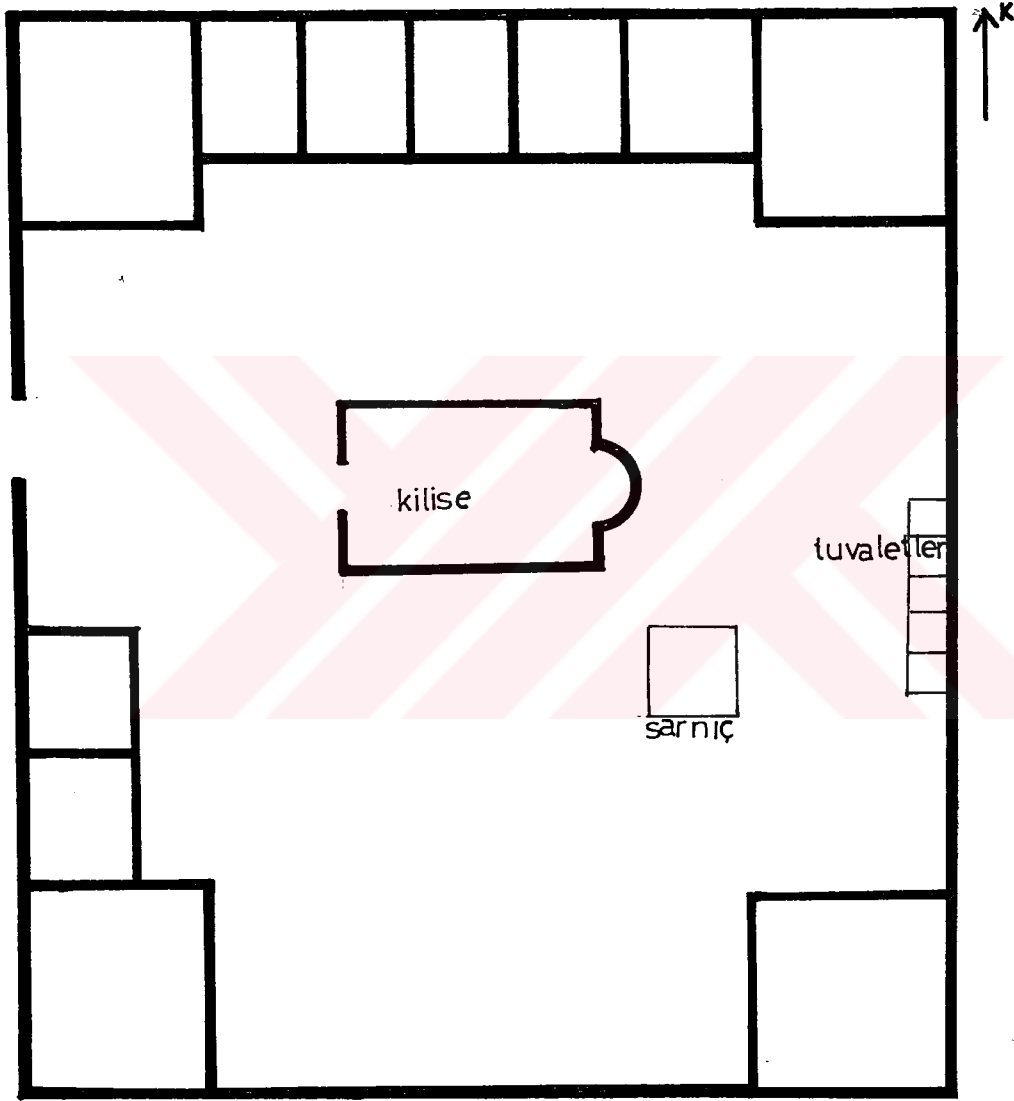
Her Pazar günü yaşlı bir papaz ayini yapıyordu. Rahibeler de ilahi okuyorlardı ve her Pazar denizci konuklar eksik olmuyordu. Kiliseye geliyorlardı Evangelistria'yı memnun etmek için ki onların hastalıklarına, işlerine yardımcı

oluyordu ve açık denizin temiz havasını alıp dinlenmek için dışarıya bırakıyorlardı sevgili ana elleri gibi adalarını.(Karaiskaki)

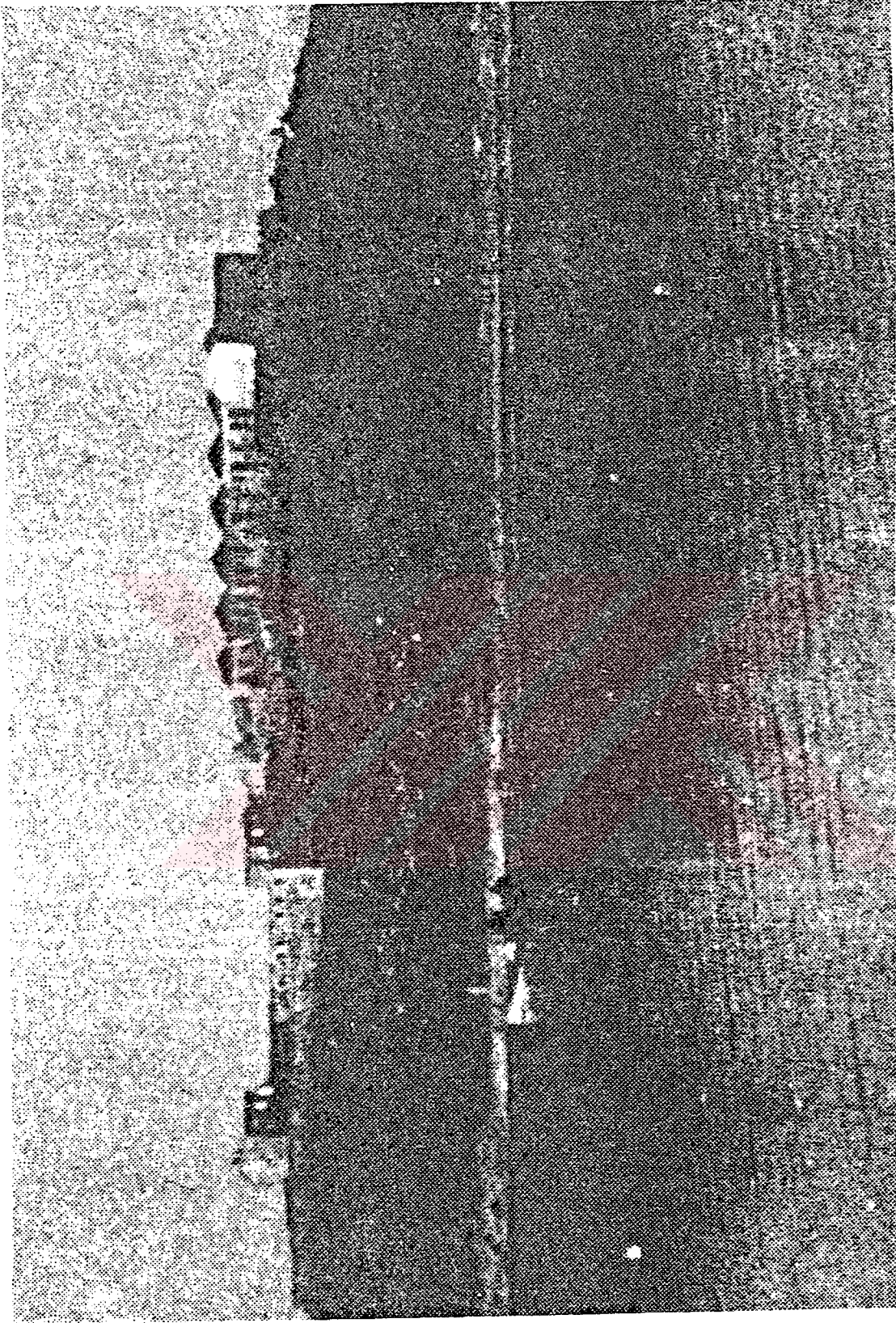
Manastır aşağı yukarı 2700-3000 metrekarelik bir arazi üzerinde, sarımsak taşı ve kireçle çok sağlam inşa edilmiş, Cunda Adası'nın en geniş ve yapıları en modern manastırı idi. (Şekil 4.142)

Manastır yalnız rahibeler için inşa edilmişti. Mübedelenin ilk yıllarında tertemiz ve el değmemiş bir durumda idi. (Şekil 4.143) Rahibelerin evleri genişçe kuzey avlu duvarına dayanmıştı. Çatıları kiremitli olan sıra evler yedi tane idi ve bu binaların önünde sütunlar üzerine dayanmış, yapılar boyunca geniş bir stoası vardı. Manastırın batı yönündeki giriş kapısının sağında ise bölümlü bir bina, sol tarafında da bir sarnıç vardı. Avlunun ortasındaki kilise çatısı kemerle çevrilmiş, üzeri kiremitle kaplı idi. Kilisenin doğu kısmında büyük bir sarnıç vardı. Avlunun güneydoğu köşesinde de ayrı olarak bir ev bulunuyordu. Doğu avlu duvarı ortasında da tuvaletler sıralanmıştı.

Ne yazık ki Kültür Bakanlığı'nın Ayvalık'taki yapıları koruma altına alacağını duyulduğu dönemde, manastır toprak sahipleri tarafından bir gecede büyük bir buldozerle yıkılmıştır. Günümüzde manastırın hiçbir kalıntısı yoktur. (Şekil 4.144, 4.145)

ŞEKİL 4.142 Evangelistria Manastırı plan şeması (Ali Onay'ın verdiği bilgiye göre çizilmiş ölçeksiz kroki)

ŞEKİL 4.143 Evangelistria Manastırı yıkılmadan önceki hali

ŞEKİL 4.144 Manastırın eskiden bulunduğu arazi

ŞEKİL 4.145 Manastırın yıkık halini gösteren eski bir fotoğraf

4.9 PANAGİAS TİS LEKAİ MANASTIRI

Leka isminin nereden geldiği bilinmemektedir. (Leka Yunanca'da çukur olan veya çukurda bulunan anlamına gelmektedir.) Kaldı ki manastır çukurda değil, denize yakın, çok güzel manzaralı ve yüksekçe bir düzlükte inşa edilmiştir. Diğer ada manastırları gibi.

Manastırın inşa tarihi bilinmemektedir. 1800 yıllarından evvel, manastırın sahibi, maliki olan, Moskonisi'nin (Cunda) Episkoposu Peisios, Moskonisi'li adanın ileri gelenleri ile tartışır ve İzmir Metropoliti Anthimu huzurunda istifasını verir. Metropolit Anthimu ve Türk donanması tercümanı İoanu Karaca'nın huzurunda, halefi Dianisios'a manastır 1800 kuruş karşılığında satmaya mutabık kalır. Ki bu parayı daha sonra İzmir Metropoliti'ne ödemiştir ve manastır kendi mülkü olarak idaresine geçmiştir. Aynısı ile yapılan bir anlaşma ile adadan ayrıldığı takdirde veya ölümünde, manastır ada halkının umumuna kalacaktı. Rum'ların ifadelerine göre, manastır ve şehir 3 haziran 1821 ihtilalinde harap olmuş ve ada halkı ile Ayvalık halkı başka adalara kaçmışlar, 1832 Eylül'ünde Sultan ikinci Mahmut'un fermanıyla adadan ve Ayvalık'tan kaçanların geri dönmesine mücadele edilmiştir. Geri dönenlerden Ayvalık'lı bir aile manastır için yardımda bulunarak, yavaş yavaş manastır iki kardeş şehir ve civar köyler için bir çiftlik haline getirilmiştir.

1924 mübadele sonrası manastır sapsağlam, binaların kapıları, çerçeve ve camları dahil sapsağlamdı. Manastıra duvarlarla çevrili, geniş bir demir kapıdan giriliyordu. Kuzey yöndeki küçük bölümler, çamur harçla inşa edilmiş, doğu yönde de manastırın kuruluşundan çok sonra inşa edildiği anlaşılan, büyük bir blok dahilinde iki kat olmak üzere kireç harçla ve %90 adanın taşlarından inşa edilmiş blokun 38 penceresi, 5 kapısı ve 5 konutu vardı. Ana giriş kapısının sol karşısında, küp şeklinde örülmüş çok güzel bir sarnıç, sarnıcın etrafı deniz kenarından toplanmış siyah ve beyaz çakıl taşlarından, şekilli döşenmiş bir mozaik, sarnıcın az güney batısında manastırın kilisesi ve kuzeybatısında da dağdan künklerle getirdikleri su için güzel bir havuzu ve çeşmesi vardı.

Avlu duvarları ve kuzey yöndeki binalar (hücreler) çamur (toprak) harçla örülmüş olduklarından, yılların ilgisizliği ve hava koşullarına, insanların harabiyetine dayanamayarak yıkılmışlardır. Beş konutluk blok ise kireç harçla inşa edilmiş olması nedeniyle yetmiş küsur yıl dış etkilere dayanabilmiştir.

Ali Onay'ın 1991 yılında yapmış olduğu ölçüme göre manastır 1456 metrekare arazi üzerine oturtulmuş, kilisenin ebadı da 950/550 cm dir.

Manastır 1992 yılında zeytinlikle beraber Halis Komili tarafından satın alınmış ve restorasyonu yapılarak yazlık ev haline dönüştürülmüştür.

4.9.1 Restorasyon öncesi yapının durumu

Manastır deniz kenarında çok güzel manzaraya sahip zeytin ağaçlarıyla çevrili bir arazi üzerinde Cunda Adası'nın (Moskonisia) arka tarafında inşa edilmiştir. Restorasyon çalışmalarından önce yapının oldukça harap bir durumda olduğu bilinmektedir. (Şekil 4.146)

Manastırı çevereleyen duvarlar hemen hemen yok olmuş durumdaydı. (Şekil 4.147) Kuzey kısımda bulunan geniş hücrelerinin sadece temel kalıntıları bulunmaktaydı. Bu kalıntılar sadece bir hat niteliğindeydi ve aydınlatıcı bir niteliği yoktu.

Manastırın avlusunun ortasında bulunan kilise de tamamen yıkılmış durumdaydı. (Şekil 4.148) Kilisenin önünde bulunan sarnıç da aynı şekilde yıkılmış durumdaydı. Ayakta olan tek yapı, beş bölümden oluşan blok halindeki, güneydeki geniş evleriydi. (Şekil 4.149, 4.150) Bu yapının da sadece dış duvarları ayakta kalmış, iç kısımları tamamen yıkılmıştı. Evlerin nasıl olduğu ancak iç duvarlarındaki izlerden anlaşılmaktaydı.

Manastır ilk olarak terk edilmişlikten ve doğa koşullarına açık olmasından dolayı çok tahrip olmuştur. Taş yapı malzemesinin bağlayıcıları toprak

olduğundan yağmur suları ve diğer doğa etkenleriyle bağlayıcı özelliğini kaybetmiştir. Ve yapıların yok olması bu şekilde hız kazanmıştır. Ayakta kalan tek yapı olan beş konutluk blokun kireç harç kullanılarak inşa edilmesinden dolayı tahribatı diğer yapılara göre daha yavaş gerçekleşmiştir.

Yapının restorasyon öncesi çizilen rölevellerinden de anlaşılacağı gibi yapının restitüsyonuna yardım edecek çok fazla ipucu bulunmamaktadır. Ayrıca yapının ilk halini belgeleyen herhangi bir fotoğraf veya çizim mevcut değildir. Bu da yapılan cephe çalışmalarının faraziyeyle dayalı yapıldığını göstermektedir.

4.9.2 Yapıdaki restorasyon çalışmaları

Restorasyon çalışmaları yapılırken ayakta bulunan tek yapı olan beş konutluk blok dış cepheleri tamamen korunarak, sadece iç düzenlemelerde birtakım değişiklikler yapılarak restore edilmiştir. (Şekil 4.151, 4.152) Eskiden herbiri ayrı 5 konuttan oluşan blok restorasyon sırasında en güneyde bulunan üç konut birleştirilerek tek daire haline getirilmiş, diğer iki konut ayrı ayrı birer misafirhane olarak düzenlenmiştir. (Şekil 4.153)

Genel olarak yerleşim planına baktığımızda, manastırın daha önceki sınırlarının dışına çıkmamıştır. Ve manastır duvarlarının içine bitişik olarak yaşama mekanları sıralanmıştır. Önceden sadece kuzey duvara bitişik yapılar olmasına karşın restorasyon sırasında duvarların dört bir yanında yaşama mekanları tasarlanmıştır.

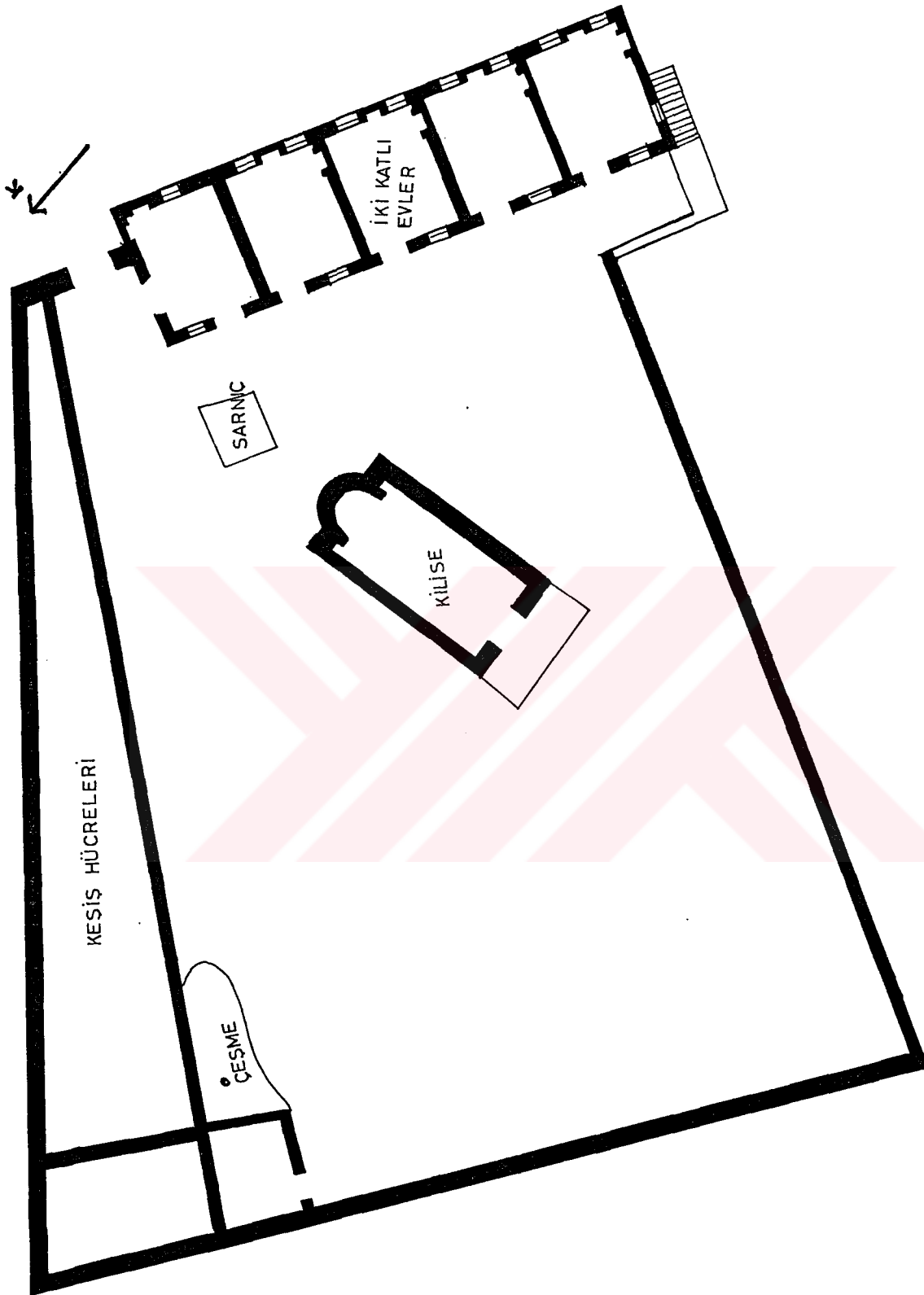
Yapının ana giriş kapısından girildiğinde, sağ tarafta bir bekçi odası, ve yanında bekçinin kalması için tasarlanmış bir konut görülmektedir. Bu tek katlı bir yapıdır ve kendine ait bir iç bahçesi vardır. Bu bahçe aynı zamanda servis girişi olarak da kullanılmaktadır. Bekçi konutunun yanında misafir odaları, çocuk bakıcısı odası, tezihin merkezi, mutfak, yemek odası, kitaplık, oturma odası, çalışma odası, veranda gibi yaşam mekanları sıralanmıştır. Bu yapılar beş konutluk blok ile birlikte tam kapalı bir iç avlu oluşturmaktadır. Avlunun

ortasında eskiden bulunan kilise sembolik olarak , çelik konstrüksüyon ve cam kullanılarak ayağa kaldırılmıştır ve sera olarak kullanılmaktadır. Kilisenin önündeki sarnıç da kendi işleviyle kullanılmaktadır. Avlu etrafına sıralanmış mekanlara revaklı koridor ile ulaşılmaktadır.

Yapı genel olarak tek katlıdır, sadece beş konutluk blok ve batı kısımdaki köşe daire iki katlıdır. Bu iki katlı dubleks dairenin ikinci katına yatak odaları yerleştirilmiştir. Ayrıca beş konutluk blok ve zemin katta görülen verandanın altında bodrum katları bulunmaktadır. Verandanın altındaki bodrum kata , havuz jimnastik salonu, sauna gibi birimler yerleştirilmiştir. Beş konutluk blokun bodrum katında ise yatak odaları yer almaktadır.

Restorasyonda kullanılan yapı malzemesi yerel malzeme olan sarımsak taşıdır. Zemin döşemeleri taş kaplamadır. Avlu ise çakıl taşlarıyla döşenmiştir. Yapının bazı bölümlerinde betonarme kullanılmış olsa bile taş kaplama ile taş duvar görüntüsü verilmiştir. (Şekil 4.154)

NOT: Manastırın restorasyon öncesi röleve projeleri ve restorasyon projeleri ekler başlığı altında yer almaktadır.

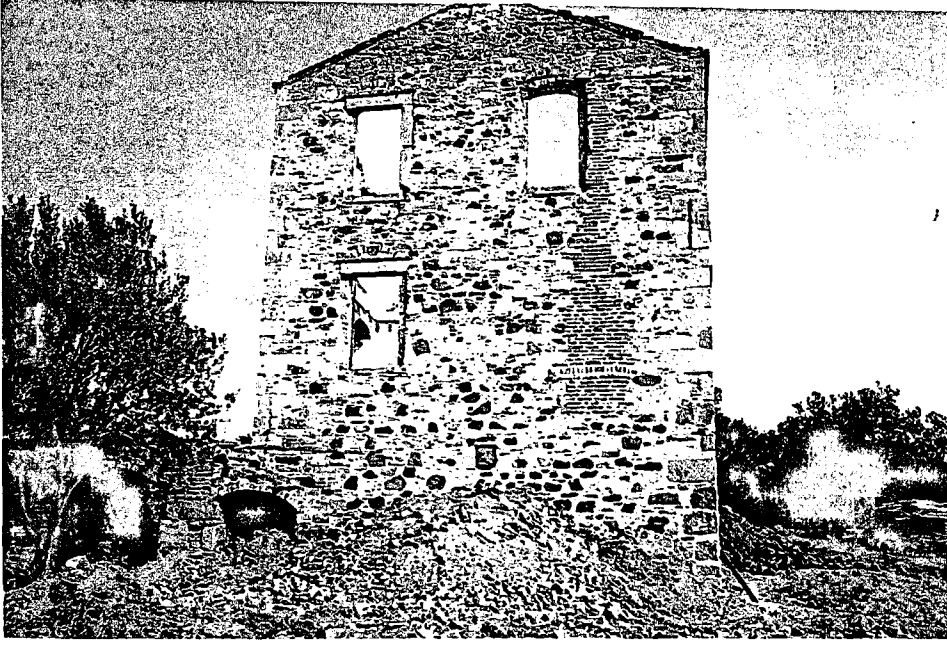
ŞEKİL 4.146 Panagias Tis Lekai Manastırı'nın restorasyon öncesi plan şeması

ŞEKİL 4.147 Restorasyon öncesi manastırın avlu duvarları

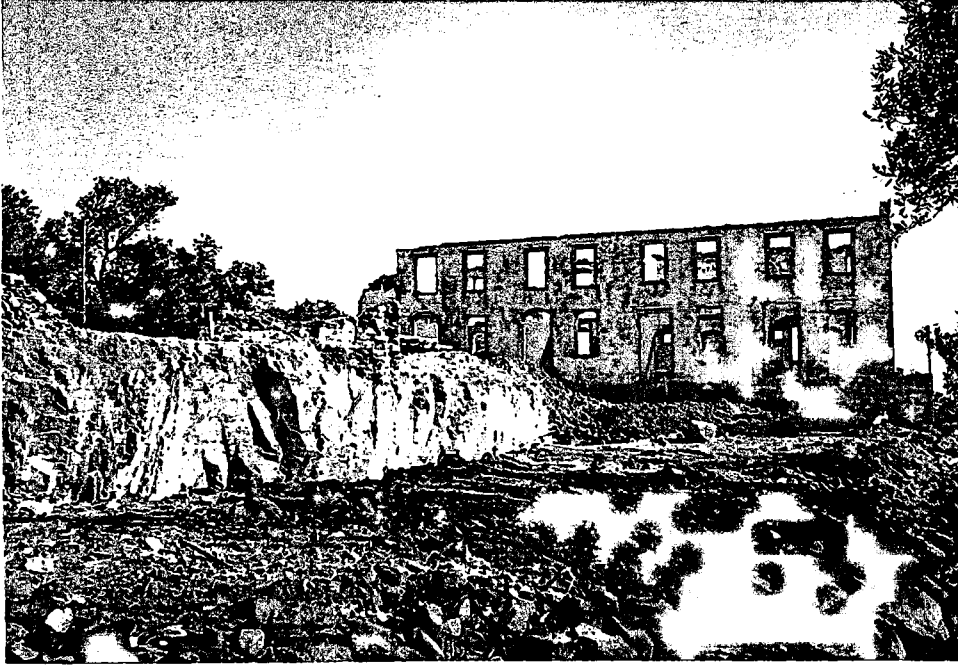
ŞEKİL 4.148 Restorasyon öncesi manastırın kilisesi ve sarnıcı

ŞEKİL 4.149 Restorasyon öncesi beş konutluk blok'un güney cephesi

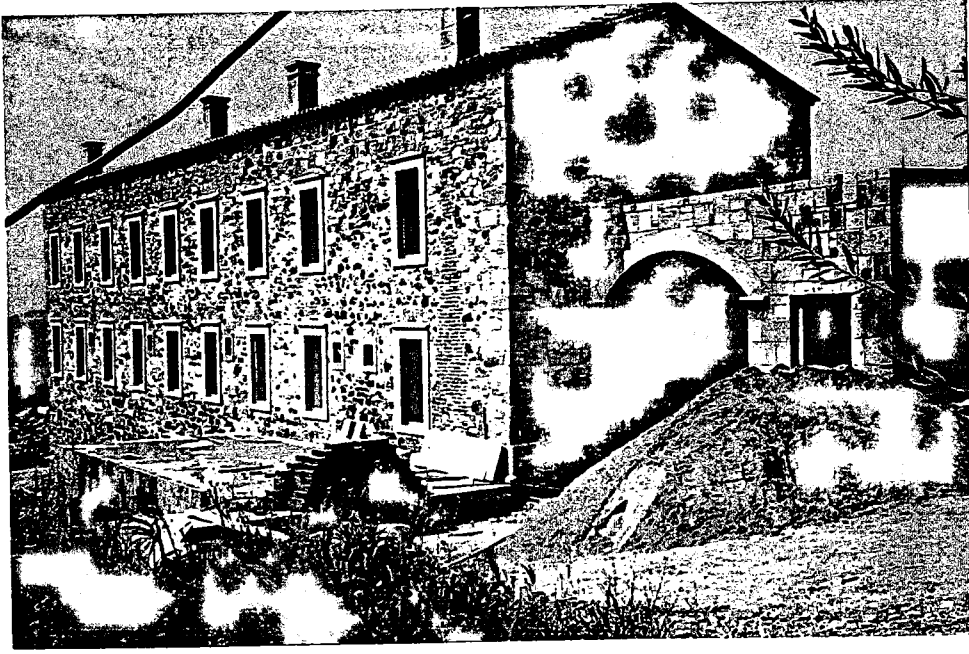
ŞEKİL 4.150 Restorasyon öncesi beş konutluk blok

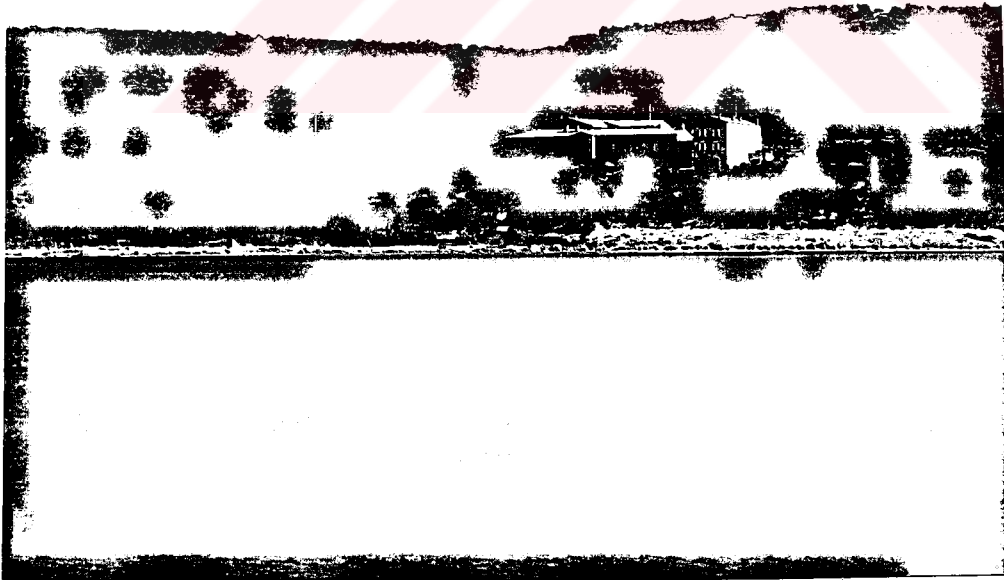
ŞEKİL 4.151 Restorasyon çalışmaları sırasında

ŞEKİL 4.152 Restorasyon çalışmaları sırasında

ŞEKİL 4.153 Restorasyon sonucunda beş konutluk blok

ŞEKİL 4.154 Restorasyon sonrası manastırın genel görünümü (deniz cephesi)

4.10 Aİ DİMİTRİ MANASTIRI

Moskonisia (Cunda Adası) hudutları içindeki manastırları Evstratios Drakos yedi tane olarak tanımlamakta, Moskonisia doğumlu Sitças Karaiskaki ise Moskonisia İ Patridamu (Moskonisia Vatanım) adlı kitabında adanın manastırlarını sekiz adet göstermektedir. Bu kitap 1973 yılında manastırların isimlerini vererek yayınlanmıştır. Fakat incelendiğinde yöredeki manastır sayısının dokuz olduğu görülmektedir.

Adadaki ilk yerleşim bölgesi olan, iki değirmenin bulunduğu yerleşim tamamıyla yöresel granit taşlarından inşa edilmiştir. Bu yerleşimde bir de Nasos kalıntılarından alınmış taşlar göze çarpmaktadır. Ai Dimitri Manastırı da bu mahallenin doğu yönünde adanın en son noktasında deniz seviyesinden aşağı yukarı 40 metre yükseklikte inşa edilmiştir.

Bu manastırın kayıtlara geçmemiş olduğunu görüyoruz. Halbuki manastır ilk yerleşimden sonra inşa edilmiş belki birinci veya kati olarak ikinci manastırdır. Çünkü bu manastır da ilk yerleşim gibi tamamen yöresel granit taşlarından inşa edilmiştir. İnşa tarzı ve malzemeler incelendiğinde manastırın eskiliği kanıtlanmaktadır.

Yalnız, manastırın kilisesinin 1840'lı yıllardan sonra yeniden inşa edildiği görülmektedir. Çünkü bu kilise inşasında sarımsak taşının bol miktarda kullanıldığı görülmektedir.

Manastıra ulaşımı sağlayan yol günümüzde mevcut değildir. Önceleri 4 metre genişliğinde iki tarafı duvarlarla diğer arazilerden ayrılmış, manastır kapısına kadar giden bir yol bulunmaktaydı. Fakat bazı tarla sahipleri, eski duvarları yol üzerine çıkartmak suretiyle kendi arazilerini genişletmişler, sonuçta yol ortadan kalkmıştır. 1983 yılında geçen kadastro da bu yolun varlığının farkına varmamış, yolun varlığından haberdar kişiler de bunu kadastroculara söylemediklerinden, yol belgeler üzerinde de tamamen ortadan kalkmıştır.

Manastırın plan şemasına baktığımızda; (Şekil 4.155) ana giriş batı yöndedir. Manastırın avlusunda hafif doğu yöne kaymış küçük bir kilisesi bulunmaktadır. Ana girişin bulunduğu batı avlu duvarına bitişik beş mekan, kuzey avlu duvarına bitişik 4 mekan ve küçük alt avluda fırının yanındaki mekan ile, manastırın toplam 10 binası bulunduğu görülmektedir. Bunların tek katlı yapılar olduğu Ali Onay tarafından belirtilmiştir. Manastır yaklaşık olarak 1300 metrekarelik bir arazi üzerine inşa edilmiştir. Kilise'nin bulunduğu avlunun doğusunda, asıl avludan daha düşük kotta bir küçük avlusu daha bulunmaktadır. Bu avluda da bir fırın ve hangi amaçla kullanıldığı tespit edilemeyen iki mekanlı, kare planlı yapı bulunmaktadır. Küçük avlunun da çevresi duvarlarla çevrilmiştir. Üst avludan bu küçük avluya geçiş küçük bir kapıdan merdivenle sağlanmıştır. Kilisenin güney yönünde manastırın sarnıcı bulunmaktadır. Bu sarnıç 1821 ihtilali sonrası yapılmıştır. Suyun sarnıca dağdan künkler yardımıyla getirildiği bilinmektedir. Bu zaten sarnıcın doğu kenarındaki su terazisinden de anlaşılmaktadır.

Manastırın ayakta kalan tek yapısı kilisesi'dir. Diğer yapıların ve avlu duvarlarının yer yer kalıntıları görülmektedir. Fakat bu duvar kalıntılarının da yükseklikleri en fazla 1-2 metreye kadar olduğundan, yapıların mimari tarzları hakkında bir ipucu vermemektedir. Yapının eski fotoğrafı da bulunmadığından, yıkılmadan önceki hali ancak temel kalıntılarından anlaşıldığı kadarıyla bilinmektedir. Kilisenin ayakta kalma sebebi de 1840'lı yıllardan sonra tekrar inşa edilmesi ve inşasında kireç harç kullanılmasıdır. Aynı zamanda yöresel granit taşı ve sarımsak taşı da kilisenin inşasında kullanılmıştır.

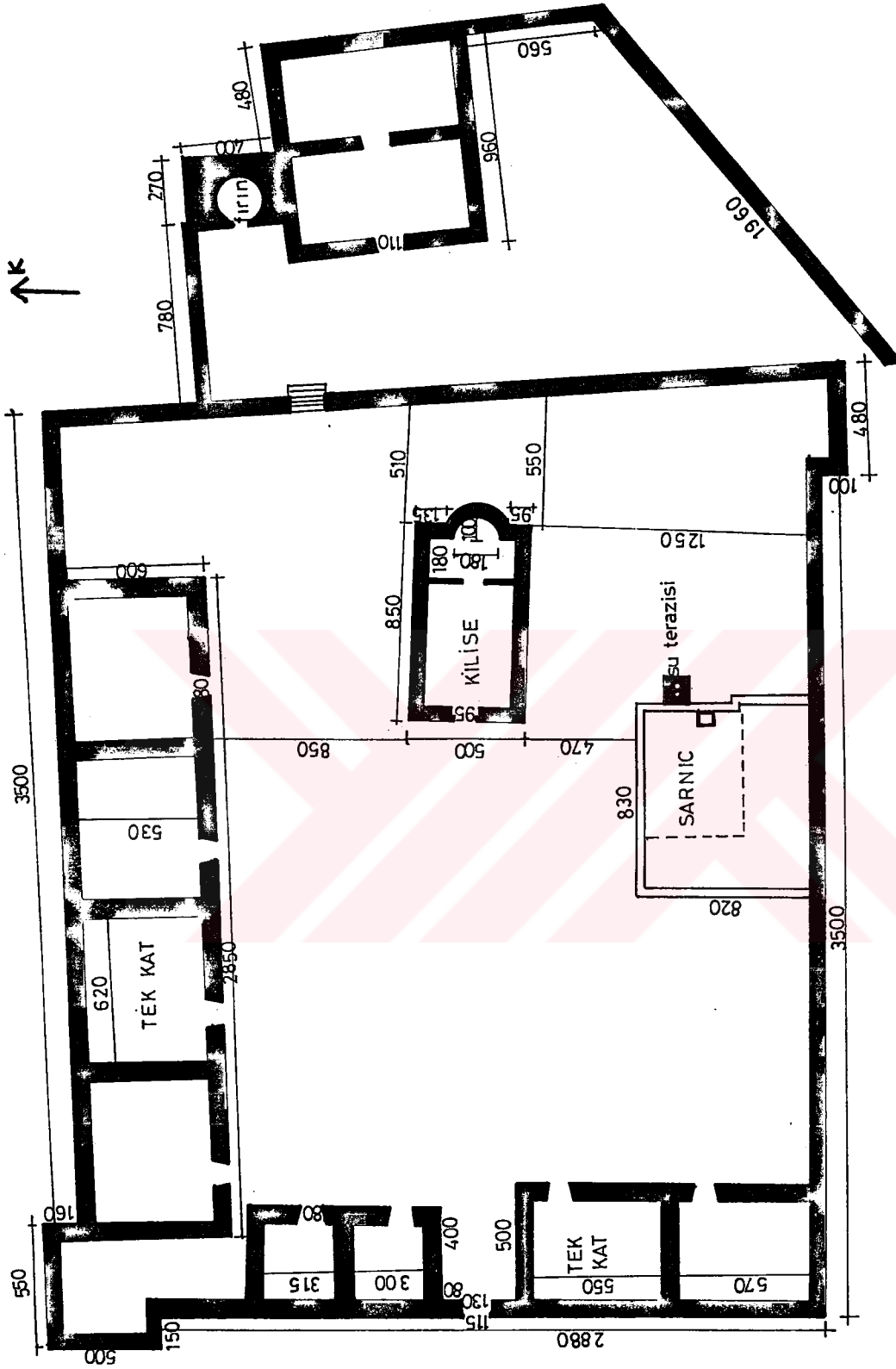
Kilise tek mekanlı, doğu duvarında apsisi bulunan küçük bir yapıdır. (Şekil 4.156) Giriş kapısı, yuvarlak kemerli ve batı duvarındadır. (Şekil 4.157) Kuzey duvarında bir, güney duvarında iki, ve apsisinde bir küçük pencere olmak üzere yapının dört penceresi vardır. (Şekil 4.158, 4.159, 4.160) yapının pencere sövelerinde ve köşe taşları olarak kesme sarımsak taşı kullanılmıştır.

Kilisenin içi çok küçük tek bir mekandır. Apsisinde ışıklandırma amaçlı küçük bir penceresi vardır. Apsisin yanında bir de küçük niş bulunmaktadır. (Şekil 4.161)

kilisenin içi harap durumdadır. Döşemeleri kazılmış, duvarları delinerek define aranmıştır. Duvarlarda görülen küpler dikkati çeker, bunlar akustiği sağlama amaçlı yerleştirilmişlerdir. Üst örtü sistemi içte beşik tonoz şeklinde örülmüştür. Dışta ise beşik çatı görünümü verilmiştir. Ve tavanda bulunduğu anlaşılan fresklerin sadece alçıdan kornişlerinin izleri kalmıştır. (Şekil 4.162) Yapıda yer yer çatlaklar göze çarpmaktadır.

Kilise dışında ayakta kalan yapı bulunmamaktadır. Doğu yöndeki düşük kotlu avlunun içindeki kare planlı, iki mekanlı olduğu anlaşılan yapının duvarları 1 metre kadar ayakta kalabilmiştir. (Şekil 4.163) Yapıda kullanılan malzeme, yöresel granit ve sarı soğan adası taşlarıdır. Bağlayıcı olarak da toprak harç kullanılmıştır.

Bunun dışında manastırın kilisesinin bulunduğu avlunun eskiden tamamen granit taşlarla döşeli olduğu Ali Onay tarafından belirtilmiştir. Manastırın avlu duvarlarından kısmen ayakta kalan bölümleri incelendiğinde, bu duvarlarda da yöresel granit taşı ve bağlayıcı olarak da toprak harç kullanıldığı görülmektedir. (Şekil 4.164) Ayrıca bu duvarlarda belli aralıklarla ahşap hatılama yapıldığı da göze çarpmaktadır. (Şekil 4.165) Manastırda tuğla kullanımı sadece su terazisinin üst kısmında görülmektedir ki bu da 1821 ayaklanmasından sonra inşa edilmiştir. (Şekil 4.166) Avlu duvarlarının köşe taşlarının da Nasos beldesinden getirilen taşlar olduğu tespit edilmiştir. (Şekil 4.167, 4.168) Manastırın yıkılmış yapılarının yapı taşlarının (granit) bir kısmı da kilisenin doğusunda yığın halinde durmaktadır. (Şekil 4.169)

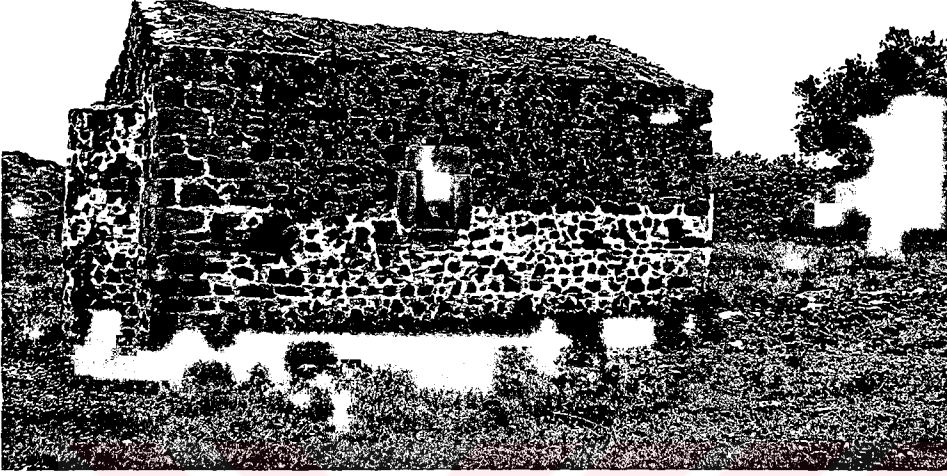
ŞEKİL 4.155 Ai Dimitri Manastırı plan şeması

ŞEKİL 4.156 Ai Dimitri Manastırı kilisesi

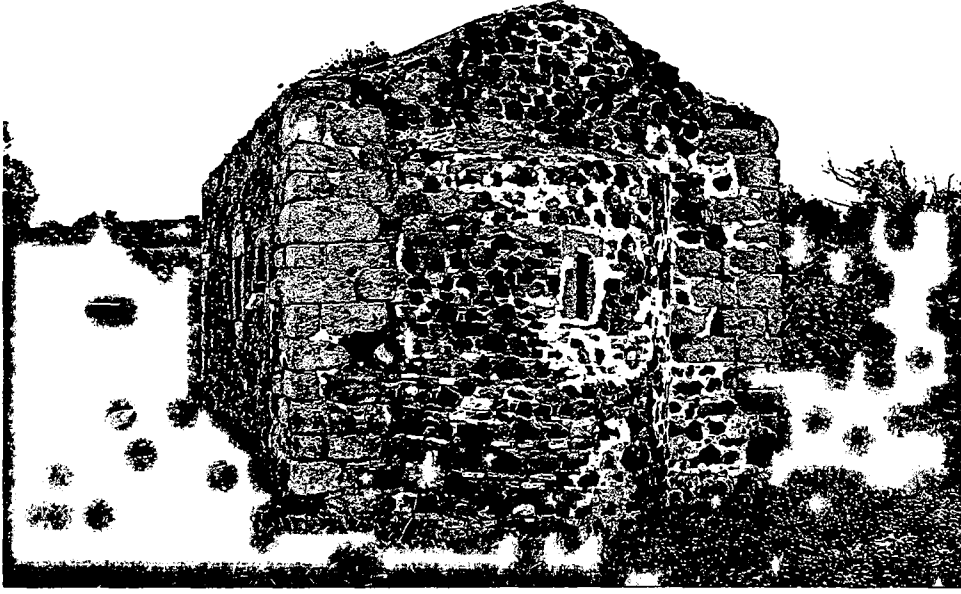
ŞEKİL 4.157 Kilisenin batı cephesi

ŞEKİL 4.158 Kilisenin kuzey cephesi

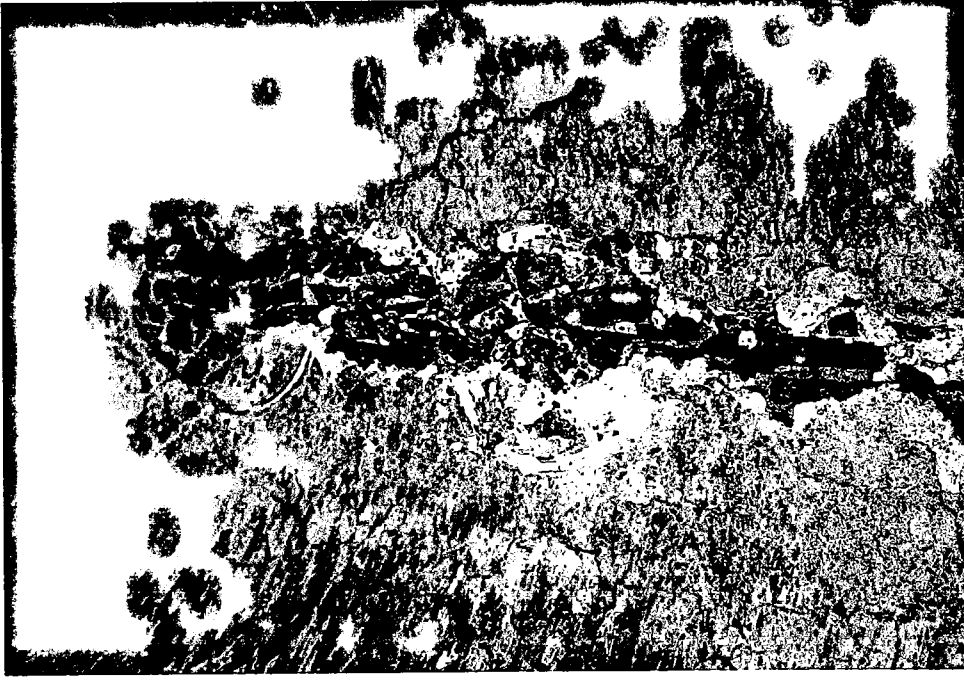
ŞEKİL 4.159 Kilisenin kuzey ve batı cephesi

ŞEKİL 4.160 Kilisenin doğu cephesi (Apsisi)

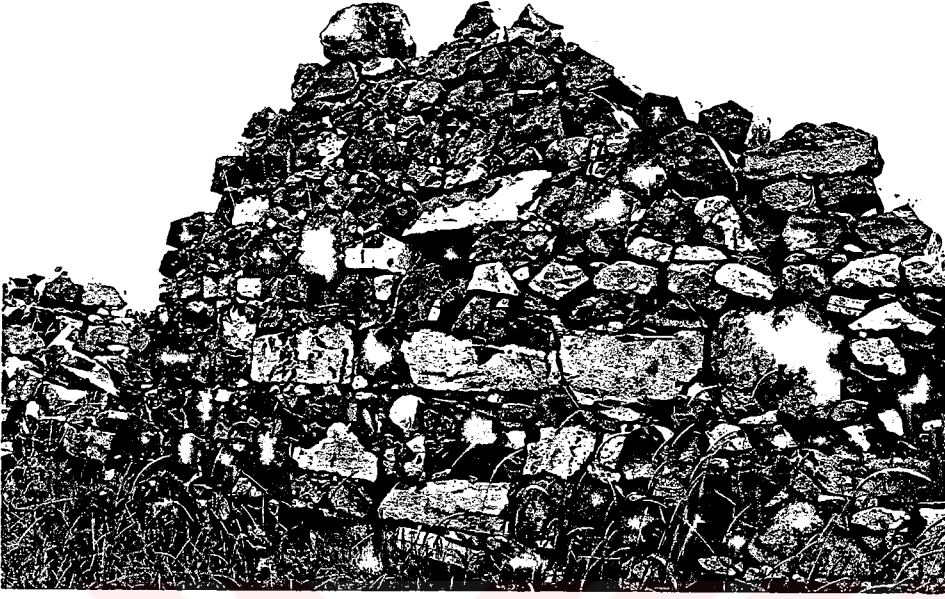
ŞEKİL 4.161 Kilisenin içi

ŞEKİL 4.162 Kilisenin tavanındaki fresk kornişlerinin izleri

ŞEKİL 4.163 Alt avludaki iki mekanlı kare planlı yapı

ŞEKİL 4.164 Manastırın avlu duvarı kalıntıları

ŞEKİL 4.165 Avlu duvarındaki ahşap hatıl

ŞEKİL 4.166 Sarnıcın yanındaki su terazisi

ŞEKİL 4.167 Avlu duvarlarının Nasos kalıntılarından getirilmiş köşe taşları

ŞEKİL 4.168 Avlu duvarında kullanılan köşe taşları

ŞEKİL 4.169 Kilisenin doğusunda yığın halindeki granit yapı taşları

4.11 PROFİTİ İLİA MANASTIRI

Şimdiki köprü'nün güney yönünde bulunan küçük koy ile Nasos'lulardan kalma küçük hisar arasında tarihi Nasos Beldesi kalıntıları üzerine kurulmuştur. (Şekil 4.170)

1928 tarihinde manastırın harap fakat yine de ayakta olduğu söylenmektedir. Fakat o tarihten sonra, boğazda bir yakadan diğer yakaya çalıştırılan salın çalışanları kışın damlarında ısınmak için manastırın ahşap elemanlarını yavaş yavaş götürmüşlerdir.

Manastırın duvarları 1970'li yıllara kadar yerinde kalmış fakat o tarihten sonra onlar da yavaş yavaş başka yerlerde kullanılmak üzere götürülmüştür. Fakat manastırın bulunduğu yer gezildiğinde oradaki yapının zamanında var olduğunu kanıtlayacak taşlar mevcuttur.

Evstratios Drakos'un 1895 yılında yayınladığı "Moskonisia Tarihi" adlı kitapta Profiti İlia Manastırı hakkında şöyle denmektedir;

Manastırın yapımını hali vakti yerinde hemşehri Antonion 1766 larda gerçekleştirdi. Basilion veya Benediktan gözlemci gibi idiler peygamberlerin ikonuna, ve Moskonisi'li baş rahip $\pi\alpha\iota\sigma\iota\omicron\varsigma\ \pi\rho\omicron\upsilon\pi\iota\delta\eta\varsigma$ (Pasion Prupidis), o 1795 te baş rahip olarak tayin edilmiş, kendi ailesinden kalan bütün mal varlığını manastıra bağışlamış ve onardıktan sonra, yirmi yıllık harcamaları beş ve yirmibin kuruştur. Uzunluk 64 , genişlik 53 adım idi.

" İnsanlardan uzak yaşamak isteyen (yanlızlığı seven) iki vatandaş geldi. Manastırı restore etmek, ayağa kaldırmak istediler. Fakat Kihlad Adalarında dinlenmekte olan Pasion dönünce kaçmak zorunda kaldılar." (Drakos, 1895) Yazar burada dolaylı olarak, Osmanlı'ya karşı 1821 ihtilalini hatırlatıyor ve o zaman manastırın harap olduğunu söylemek istiyor.

ŞEKİL 4.170 Profiti İlia Manastırı'nın eskiden üzerinde olduğu arazi

4.12 AYİON APOSTOLON MANASTIRI

Ayion Apostolon Manastırı, Ai Dimitri Ta Selina Manastırı'nın biraz güney doğusunda ve aşağı yukarı 1 km. mesafede zengin bir tropikal dağının, yeşilliğin içinde bulunmakta idi.

Bu manastırın inşasının Ai Dimitri Manastırından sonra olduğu anlaşılmaktadır. Mübadele ile gelindiğinde manastırın zaten kısmen yıkılmış olduğu Ali Onay tarafından söylenmektedir. 1930 yıllarında E.M. tayfalarını yerleştirecek damları inşa ederken bu manastırın taşlarını kullanmıştır. Şimdi orada bir sarnıç kalıntısından başka bir şey görülmemektedir.

V. BÖLÜM

AYVALIK'TAKİ MANASTIRLARIN KARŞILAŞTIRILMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Yaptığım araştırmalar sonucunda Ayvalık merkez ve adalarında oniki manastır bulunduğu ortaya çıkmıştır. Bu manastır kompleksleri içerisinde ibadet mekanı olarak kiliseler, su ihtiyacını karşılayan sarnıçlar, keşişlerin yalnız ibadet ve uyku mekanı olan hücreler ve ortak yaşam mekanlarının duvar ve temel kalıntıları incelenerek plan şemaları çıkarılmış, kalıntılar fotoğraflanarak belgelenmiştir.

5.1 PLAN VE MEKAN ANLAYIŞI

5.1.1 Manastır komplekslerinde

“Hristiyan dini mimarisinde manastırlar, din adamlarının inzivaya çekildikleri, kent hayatından uzak, dağlık ve tenha yerlerde kurulmuş, aynı zamanda eğitim ve öğretimin de verildiği kompleks yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır.” (Hasol, 1990, s. 345)

“Genellikle etrafı duvarlarla çevrili bir arazi içerisinde yer alan manastırlarda, kurumun ihtiyaçlarını karşılamak için, kilise başta olmak üzere keşişhane, şapel, vaftizhane, çan kulesi, kütüphane, yemekhane, ayazma, zindan ve mahzen gibi dinsel ve sosyal amaçlı yapılar bulunmaktadır.” (Eyice, 1994, s. 288)

Manastırlar bir bakıma da İslam Medeniyeti'nde görülen ve Osmanlılar'da daha da gelişen külliye yapılarıdır. Ancak külliye yapıları manastırlardan farklı olarak şehrin önemli merkezlerinde, bulundukları yerin odak noktasını oluşturacak tarzda yapılmıştır. Bir cami etrafında gelişen külliye yapılarında medrese, kütüphane, sıbyan

mektebi gibi eğitim kurumları, darüşşifa, bimarhane, sebil gibi toplumsal, arasta, han, kervansaray gibi ticaret işlevine yönelik çok fonksiyonlu yapılarla ele alındıkları görülür. (Ana Britannica, 1983, s. 1270)

Manastırlarla külliyeleer arasındaki en önemli fark külliyeleerde halka hizmet hedeflenirken, manastırlarda sadece din adamlarına hizmet ve toplumdan uzak durma gözlenir. Külliyeleer şehircilik anlayışına uygun kompozisyonlarda planlanırken, manastırlar genellikle sarp ve kayalık yerlerde olduklarından plan düzenlemeleri bulundukları konuma göre yapılmıştır.

Ayvalık merkez ve adalarında bulunan oniki manastırın da genel olarak kent hayatından uzak ve ulaşımın zor olduğu bölgelerde kuruldukları gözlenmektedir. Mübadele öncesine kadar tümü ayakta olan manastırların, 1924 mübadelesi sonrası insanların yaptıkları tahribat sonucu çoğu ayakta değildir.

Ayvalık yöresinde inşa edilen bu Ortodoks Rum Manastırlarını konumları açısından iki grup halinde ele alabiliriz;

Birinci grup deniz kıyısında inşa edilmiş olanlardır. Bu manastırlar ya küçük bir adanın üzerinde ya da deniz kenarında tepelik bir arazinin yamacında hemen hemen denize sıfır olarak inşa edilmişlerdir. Tavuk Adası'ndaki Ayiu İoanu Tu Podromu Manastırı, Güvercin Adası'ndaki Ai Yorgi Manastırı, Pateriça'daki Ai Dimitri Ta Selina Manastırı, Cunda Adası'na girişte köprünün hemen solunda bulunan Evangelistria Manastırı, Çamlık Mevkii'ndeki Aya Nikola Manastırı ve yine köprü bölgesindeki Profiti İlia Manastırı bu grubu oluşturan manastırlardır.

İkinci grubu ise bulundukları alanın tepesinde ya da denizden oldukça yüksek kotta inşa edilmiş manastırlar oluşturmaktadır. Tımarhane Adası'ndaki Aya Paraskevi Manastırı, Kurufitilya Tepesi'ndeki Profit İlias Manastırı, Cunda Adasındaki Panagias Tis Lekai Manastırı, Taksıyarhis Manastırı, Ai Dimitri Manastırı ve Ayion Apostolon Manastırı bu gruba giren manastırlardır. Bu

manastırlar denizden uzak olmalarına karşın, hepsinin denizi görecektir şekilde inşa edildikleri göze çarpmaktadır.

Ayrıca önemli olan bir konu da; manastırların mutlaka en azından iki tanesinin birbirini görecektir şekilde konumlandırılmalarının dikkat çekici olmasıdır. Ayvalık'taki kiliseler siyasi amaca hizmet ettiklerinden, yöredeki bu kilise ve manastırların ışık yardımıyla birbirleriyle haberleştikleri, hatta Midilli'deki kilise ile ilişkilerini bu şekilde sağladıkları söylenmektedir. Bu da manastırların ve kiliselerin neden birbirini görecektir şekilde konumlandıklarına bir açıklık getirmektedir.

Manastırların plan şemalarına bakıldığında, planlarının kuruldukları araziye göre şekillendiği görülmektedir. Gereken yerlerde dolgular yapılmış, tesviyelerle, setlemelerle planlar araziye göre şekillenmiştir.

Ayvalık'taki manastırların tümünde iki yönde yapılaşma görülmektedir. Bu yapılar, keşiş hücreleri, yemekhane, kitaplık gibi kişisel ve ortak yaşam mekanlarıdır. Diğer yönlerde manastırlar yüksek beden duvarlarıyla çevrelenerek iç avlular oluşturulmuştur. Kilise de bu avlunun ortasında yer almaktadır ve kiliselerin tümünde apsislerinin doğuya yönlendiği dikkat çekicidir ki bu kudüse yönelme sebebidir. Tüm manastırların avlularında su ihtiyacını karşılamak için sarnıçlar bulunmaktadır.

Ayvalık manastırları çok kapsamlı ve büyük manastırlar değildir. Az sayıda keşiş barındıracak şekilde en fazla 2500-3000 metrekairelik araziler üzerine kurulmuşlardır. Güvercin Adası'ndaki Ai Yorgi Manastırı (beş köşeli) ve Ai Dimitri Ta Selina Manastırı (5 köşeli) hariç tüm manastırlarda oturumda dörtgen form tercih edilmiştir.

Manastırlar kendi içlerinde ihtiyaçlarını gördüklerinden, genellikle avluları dışında ekilecek arazileri ve avlu içinde bazılarında da avlu dışında hayvan damları bulunmaktadır.

Avlu duvarlarına bitişik olarak inşa edilmiş keşiş hücrelerinin büyüklüklerinin genel olarak 12-15 metrekare arası değiştiği, kiliselerinin tek mekanlı ve küçük yapılar olduğu, hücrelerin, kiliselerin, ortak yaşam mekanlarının ve sarnıçların genel olarak dikdörtgen formda şekillendiği görülmektedir.

Manastırların ortak yaşam yapıları en fazla üç kata kadar çıkmıştır. Bu yapıların genel olarak iki katlı inşa edildiği tespit edilmiştir. Keşiş hücreleri genel olarak tek katlıdır. Üç kata çıktığı sadece Ai Dimitri Ta Selina Manastırı'nda , iki katlı olduğu Aya Nikola ve Ayiu İoanu Tu Podromu Manastırları'nda görülmektedir. (Eski fotoğraflarından anlaşılmıştır.) Manastırların kiliseleri tek veya iki mekanlı dikdörtgen formda karşımıza çıkmaktadır.

5.1.2 Kiliselerde

Tarihte ilk kiliseler Hristiyan dininin ortaya çıkmasından birkaç yüzyıl sonra inşa edilmeye başlanmıştır. 4. Yy'la kadar farklı mekanlar küçük değişikliklerle kilise haline dönüştürülerek kullanılmış ve 4. Yy başlarından itibaren Erken Hristiyan Çağı'nın ve İlk Bizans Devri'nin başlıca kilise mimarisinin şaşmaz yapı tipi olan bazilikal planlı yapılar tasarlanmıştır. Erken Devir Bizans Mimarisi Roma'nın hamam ve mezar binalarından ilham alırken, bir taraftan da merkezi planlı dini yapılar meydana getirmiştir. 5. Yy'la doğru Anadolu'da bu iki mimari anlayışın birleşmesiyle 'kubbeli bazilika' adı verilen yeni bir plan şeması ortaya çıkmıştır. (Özyurt, 1997, s. 53)

Ayvalık'taki kiliseler arasında kubbeli bazilikal planlı kiliselere rastlanmaktadır. Manastırların kiliselerinde ise bazilikal plan görülmemekle birlikte iki manastırın dikdörtgen formlu kilisesinde kubbe kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunlar Aya Nikola Manastırı ve Ai Dimitri Ta Selina Manastırı'dır. Ai Dimitri Ta Selina Manastırında görüldüğü üzere kubbe kemerlerle taşınmaktadır ve geçiş elemanı olarak da pendentif kullanılmıştır. Diğer manastırların kiliselerinde kubbe bulunmamaktadır. Bu manastırlarda kiliseler tek mekanlı veya iki mekanlı, dikdörtgen formda inşa edilmiştir. İki mekanlı manastırlarda ikinci mekanı duvarla

ayrılmış bema bölümü oluşturmaktadır. Bu kiliselerin üst örtüleri içte beşik tonoz, dışta ise kiremitli beşik çatı görünümündedir.

5.1.3 Sarnıçlarda

“Sarnıçların esas görevleri olan su biriktirme işi dışında şehrin engebeli arazisini düzelterek bir bir teras oluşturulmasını sağlamak ve sarnıç üzerine inşa edilen yapılar için de bir alt yapı görevi de üstlenmektedir.” (Eyice, 1994, ss. 469,470)

Bunun tek örneği Güvercin Adasında bulunan Ai Yorgi Manastırındaki kule evde görülmektedir. Üç katlı kule ev sarnıç üzerine inşa edilmiştir. Diğer manastırların sarnıçları manastırların avlularında bulunmaktadır. Sarnıçların hepsi dikdörtgen planlıdır. Toprak altında olduklarından inşa tarzları incelenememiştir. Fakat Ai Yorgi Manastırı'nın avlusundaki sarnıçlardan birinin güney yönü yıkıldığından içi incelenebilmiştir. Sarnıç diğerlerinde olduğu gibi dikgörtgen planlıdır, içi sıvalıdır, üst örtüsü beşik tonoz şeklinde yöre taşları kullanılarak örülmüştür.

Sarnıçlarda suyun toplanma şekli, ya su yolları vasıtası ile ya da saçaklarda toplanan yağmur sularıyla kimi zaman da her iki sistem kullanılarak doldurulmuştur. Su getiren kanallar ufak künkler yardımıyla sağlanmıştır ki bu sistemin Ai Dimitri Ta Selina Manastırında ve Duba'daki Ai Dimitri Manastırında kullanıldığı bilinmektedir.

5.2 YAPI ELEMANLARI

5.2.1 Cephe düzenleri

Ayvalık'taki tüm manastırlarda yapıların süslemeden uzak çok sade bir mimari tarzda inşa edildiklerini görüyoruz. Sahile yakın inşa edilmiş manastırlarda ön cephede denizden gelebilecek saldırılara karşı zemin katlarda pencere ve kapı açıklıklarına yer verilmediği görülmektedir. Avlu duvarları Ai Yorgi Manastırında

görüldüğü gibi 6 metre yüksekliğinde inşa edilmiş, giriş kapısının üzerinde gözetici ve koruyucu mazgal deliği inşa edilmiştir. Deniz kenarında inşa edilmiş diğer manastırlarda da avlu duvarlarının yüksek inşa edildiği ve zemin kat hizalarında açıklığa yer verilmediği tespit edilmiştir. Tüm manastırlardaki ortak yaşam mekanlarında kullanılan pencere formu genellikle dikdörtgen bunun yanında nadir olarak yuvarlak kemerlidir. Pencere çevreleri genellikle sövelidir. Kapılarda da taş söveler kullanılmıştır. Kapılarda da genellikle dikdörtgen form tercih edilmesinin yanında yuvarlak kemerli olanlara da rastlanmaktadır.

Manastırların kiliselerinde de kuzey ve güney cephelerde olmak üzere, genellikle dikdörtgen bazılarında da yuvarlak kemerli pencereler bulunduğu tespit edilmiştir. Kiliselerin batı cephesinde sadece giriş kapısı, doğu cephesinde de apsisi bulunmaktadır. Apsisler üzerinde de küçük ışıktandırma pencerelerine rastlanmaktadır. Apsislerde genel olarak tek bir pencere bulunmasına karşın Tavuk Adasındaki Ayiu İoanu Tu Podromu Manastırının kilisesinin apsisinde üç pencere açıklığı bulunduğu görülmektedir. Bu pencereler ayrıca diğer kilise apsis pencerelerinden daha büyük boyuttadır.

Kilise cepheleri genel olarak hareketsiz dikdörtgen formda inşa edilmişlerdir. Sadece Tavuk Adası'ndaki Ayiu İoanu Tu Podromu Manastırı'nın kilisesinde cephe payelerle hareketlendirilmeye çalışılmış, bir de Taksiyarhis Manastırı'nın kilisesi dolgu bir zemin üzerinde olduğundan, cephe duvarlarının payandalarla desteklendiği görülmektedir bu da kilisenin cephesine bir hareket kazandırmıştır.

“Hristiyan kilise mimarisine Roma bazilikalarından geçtiği bilinen apsis, kiliselerde camilerdeki mihrabın görevini yerine getiren, ana eksenin doğu ucunda yer alan, papazın ayin yapmak için kullandığı üstü yarım daire veya tonozla örtülü olan bir niştir.” (Turani, 1993, s. 14)

Kilise apsilerini Ayvalık'taki manastırlarda “dışa taşıntılı ve taşıntısız” olarak iki tipte görmekteyiz. Ai Dimitri Ta Selina Manastırı ve Aya Nikola Manastırlarının kiliselerinde apsisler dışa taşıntısız olarak görülmektedir. Ki bu kiliselerde

diğerlerinden farklı olarak kubbe de bulunmaktadır. Diğer manastırların hepsinde apsisler dışa taşıntılı olarak görülmektedirler. Hem içte hem de dışta yuvarlak bir düzenlemeye sahip olan apsislerde birer pencere açıklığına yer verildiği görülmektedir. Fakat sadece Ayiu İoanu Tu Podromu Manastırı kilisesinde apsis içte yuvarlak formlu dışta ise üç kenarlı olarak inşa edilmiştir. Apsiste yine diğerlerinden farklı olarak üç penceresi bulunmaktadır.

5.2.2 Strüktürel elemanlar

Manastır yapılarında genel olarak sütuna rastlanmamaktadır. Sadece Tavuk Adası'nda bulunan Ayiu İoanu Tu Podromu Manastırı'nın kilisesinin giriş önündeki sundurmasında kullanıldığı yapıdaki izlerden anlaşılmaktadır.

Ai Dimitri Ta Selina Manastırı kilisesinde kubbeyi taşımak için payeler üzerine bindirilmiş dört kemer kullanılmıştır. Taksiarhis Manastırı kilisesinde kilisenin kuzey ve güney duvarları ile birlikte örülen payandalara rastlanmaktadır. Bu da kilisenin dolgu bir zemin üzerine inşa edilmesinden kaynaklanmaktadır. Kiliselerde genellikle üst örtüyü taşımak amaçlı, kuzey ve güney duvarlarında araları kemerli payeler göze çarpmaktadır. Kiliselerin üst örtüsü kubbeli olanlar dışında içte beşik tonoz dışta ise beşik çatı görünümündedir. Dışa taşıntılı apsislerin üzeri de yarım küre şeklinde örülmüştür. (yarım kubbe de diyebiliriz)

Ortak yaşam mekanlarının genelde yığma olarak ve moloz taştan inşa edildiklerini görmekteyiz. Fakat Ai Dimitri Ta Selina Manastırı'nda ön cephede bulunan ortak yaşam mekanının, arası yuvarlak kemerli payeler üzerinde taşındığı görülmektedir. Ayrıca yine bu manastırdaki günümüzde ayakta olmayan üç katlı, keşiş hücrelerinin içinde bulunduğu yapının, hücrelere girişi sağlayan koridorlarının da arası yuvarlak kemerli sütunlarla taşındığı eski fotoğrafından anlaşılmaktadır. Ortak yaşam mekanlarında döşemeler ahşap malzeme ile inşa edilmişlerdir. Kullanılan sistem; ortada kalın bir ana ahşap hatıl üzerine bindirilen kısa aralıklı ahşap kirişlemeler üzerine kaplama tahtalarının çakılmasıyla oluşturulmuştur. Yapıların iç merdivenlerinde de ahşap kullanıldığı tespit edilmiştir. Üst örtü

sistemlerine baktığımızda; ortak yaşam mekanlarında ve keşiş hücrelerinde üstü kiremitli ahşap kırma çatı kullanıldığı görülmektedir.

5.2.3 Süsleme

Süslemek, tezyin etmek, donatmak anlamını taşıyan ve sanatın her dalında kullanılan bezeme eski dönemlerden beri çeşitli malzemelerle, her kültürün kendi gelenekleri ve inançları doğrultusunda uygulanagelmıştır. Yapıldığı alana göre farklılık gösteren bezemenin, mimarideki amacı yapıdaki sağır alanları hareketlendirmek ve daha canlı bir görüntü sağlamaktır. (Özyurt, 1997, s. 67)

Ayvalık'taki manastırların kiliselerinde bulunan freskler (yaş sıva üzerine suda çözölmüş boya pigmentleri kullanılarak yapılan duvar resmi) ve bunların etrafında alçıdan yapılmış korniş izlerine rastlanmıştır. Bunun dışında süsleme amaçlı olarak Ai Dimitri Ta Selina Manastırında kemer ve kubbe kasnağında alçı silmeler, Tavuk Adası'ndaki Aiyu İoanu Tu Podromu Manastırı kilisesinde apsis üstünde tuğladan örölmüş silmeler ve Güvercin Adası'ndaki Ai Yorgi Manastırı kilisenindeki tavan süslemesi dışında, diğer yapılar çok tahrip olduğundan, günümüze süslemeler ile ilgili çok fazla kalıntı ulaşamamıştır.

5.3 MALZEME VE TEKNİK

Ayvalık bölgesindeki Rum Ortodoks'lara ait manastır yapılarında kullanılan malzeme, yöreden çıkarılan moloz taşlar, pembe renkli bir tuf taşı olan sarımsak taşı, Soğan Adası'ndan çıkarılan sarı renkli taşlar, yine Ayvalık yöresinden çıkarılan granit taşları, tuğla ve ahşaptır. Bağlayıcı malzeme olarak da toprak harç ve kireç harç kullanıldığı tespit edilmiştir.

İlk kurulan manastır olduğunu düşündüğümüz Duba'daki Ai Dimitri Manastırı tamamen granit taşlardan inşa edilmiştir ve bağlayıcı olarak toprak harç kullanılmıştır.

Toprak harcın kullanıldığı yapıların günümüze ulaşamadığı görülmektedir. Çünkü yapıların üst örtüleri yıkıldıktan sonra yapılar dış etkilere (yağmur, rüzgar vs.) açıldığından, toprak harç bağlayıcı özelliğini yitirerek, yapılar yavaş yavaş yıkılmışlardır. 1840'lı yıllara kadar yapılmış olan manastır yapılarında gördüğümüz malzeme moloz yöre taşları ve toprak harçtır. 1840'lı yıllardan sonra ise yörede sarımsak taşı ve kireç harç kullanımına başlandığı görülmektedir. Yöredeki konutlarda ve manastır kiliseleri haricindeki kiliselerde de bu gözlenmektedir. İncelediğimiz manastır yapılarının kalıntılarının ve ayakta kalan yapılarının günümüze kadar ulaşabilme nedenleri, 1840'lı yıllardan sonra tekrar kireç harç kullanılarak inşa edilmiş olmalarıdır. Toprak harç kullanılan yapıların hemen hemen tamamen yıkılmış olduklarını görmekteyiz.

Manastırların ayakta kalan bölümleri; Ai Dimitri Ta Selina Manastırı'nda ortak yaşam mekanları ve kilisesidir. Eski fotoğrafında gördüğümüz keşiş hücreleri, toprak harç ile inşa edildiğinden sadece temel kalıntıları mevcuttur. Bu manastırda kullanılan malzeme pencere, kapı sövelerinde ve duvarlarda sarımsak taşı, duvarlarda yöre taşları ve tuğla da kullanılmıştır. Duvarlarda bu malzemelerin alternatif dizilimleri görülmektedir. Ayrıca bazı iç bölme duvarlarında sadece tuğla kullanıldığı da görülmektedir. Ayakta kalan bu yapılarda bağlayıcı malzeme daha önce de belirttiğim gibi kireç harçtır. Döşeme ve çatılarda ahşap kullanılmıştır.

Taksiyarhis Manastırı'nda kullanılan yapı malzemesi, moloz yöre taşı, tuğla ve toprak harçtır. Fakat bu manastırın yapıları oldukça harap durumdadır. Sadece kuzey batı yönde görülen köşe yapının duvarlarında sarımsak taşı ve kireç harç kullanıldığı görülmektedir. Zaten manastırın en iyi durumda olan kalıntısı da bu duvardır. Manastırın tüm yapıları oldukça harap durumdadır.

Ai Yorgi Manastırı'nda da yöre taşları tuğla ve sadece kuzey avlu duvarında %10 oranında sarımsak taşı ve antik beldelerden getirildiği anlaşılan Babakale taşları kullanıldığı görülmektedir.

Diğer manastırların kiliselerinden başka ayakta olan yapıları bulunmamaktadır. Bu da bize sadece kiliselerinin 1840'lı yıllardan sonra tekrar inşa edildiğini göstermektedir.

Genel olarak baktığımızda yapılarda kullanılan moloz taşların, tuğla ile birlikte düzensiz bir örgü sisteminde örüldüğü, duvar köşelerinde kesme sarımsak taşı veya antik beldelerden getirilen babakale taşlarının kullanıldığı, kemer ve tonozlarda tuğla veya moloz taş, pencere ve kapı sövelerinde sarımsak taşı veya Babakale taşları kullanıldığı tespit edilmiştir. Tüm diğer manastırlarda görülmeyen pateriça tepelerinden çıkarılan beyaz sünger görünümündeki beyaz tuf taşının sadece Tavuk Adası'ndaki Ayiu Ioanu Tu Podromu Manastırı kilisesi duvarlarında kullanıldığı görülmektedir.

Bunun dışında döşemelerde ve çatılarda ahşap elemanlar, kiliselerde gergi demirleri, ve çatı kaplaması olarak kiremit kullanıldığı gözlenmiştir. Bir başka göze çarpan malzeme de fresk kornişlerinde ve silmelerin şekillendirilmesinde kullanılan alçıdır. Manastırların avlu döşemelerinde ise, Ai Dimitri Ta Selina ve Panagias Tis Lekai Manastırlarında çakıl taşları kullanıldığı bilinmektedir.

5.3 MANASTIRLARDA GÖRÜLEN YAPISAL BOZULMALAR VE DEFORMASYONLAR

Daha önce de belirttiğim gibi Ayvalık'taki manastırların çok az yapısı ayakta kalabilmiştir. Bu yapıların bu kadar tahrip olmasına meydan veren sebepler ve ayakta kalan yapılardaki sorunlar şunlardır;

5.3.1 Temel sorunlar

1924 mübadelesinden sonra yapıların terk edilmesi ve kullanılmaması, 1944 depreminden etkilenmeleri, hiçbir onarıma tabi tutulmamaları, dış etkenlere tamamen açık duruma gelmeleri, insan eliyle gerçekleştirilen tahribat.

5.3.2 Taşıyıcı sistem sorunları

Duvarlarda tespit edilen çatlaklar, kemerlerde görülen çatlaklar, kiliselerin gergi demirlerinin çalınması, insan eliyle yapılan yıkımlar, dış tesirlere açık kalmaları, kubbe ve tonozlardaki çatlamalar, yoşunlaşmalar.

5.3.3 Kaplama ve örtü malzemesine ait sorunlar

Sıva dökülmeleri, kiremitlerin çalınması ve zaman aşımına uğrayarak bozulması, yer döşemelerinin define ararken sökülmesi, Alçı sıvaların su ve nem etkisiyle zaman içinde bozulması.

5.4 İnsan eliyle meydana getirilen tahribat

Mübadele sonrası insanların bu yapılara gelerek ikonları sökmeleri, alıp götürmeleri, fresklerin boyanması ve çizilmesi, ahşap elemanların sökülüp götürülmesi, altarlara ve kurşunların sökülmesi, ikonostasislerin sökülüp yıkılması, merdivenlerin sökülüp ahşaplarının alınması, pencerelerin camlarının kırılması, define kazıları yapılırken döşemelerin sökülmesi ve zeminlerin kazılması, yapıların kiremitlerinin, pencere ve kapı elemanlarının sökülerek götürülmesi, kilise gergi demirlerinin kesilerek alınması, en önemlisi iki manastırın birer gecede, biri dinamitlenerek diğeri ise buldozerle yıkılması.

5.3.4 Malzeme sorunları

Rüzgar, kar, yağmur, don etkisiyle malzemelerde görülen tahribat, yer altı sularının etkisi, hayvanların duvarlara yuva yapmaları, duvarlarda yetişen bitkilerin etkisi, her türlü malzemenin en önemli sorunu zaman aşımıdır. İnsan eliyle oluşturulan tahribat, mekanik erozyon, yüzey ayrışması ile süreye bağlı korozyon olayları.

VI. BÖLÜM

AYVALIK'TAKİ MANASTIRLAR İÇİN KORUMA ÖNERİLERİ

Toplum içinde yaşayan bireylerin sağlıklı bir tarih bilincine sahip olması ve toplumsallaşabilmesi biraz da yaşadığı çevrenin ona geçmişin simgelerini, işaretlerini aktarabilen bir çevre olmasıyla ilintilidir. Toplumda her kuşağa, bir önceki dönemden kalan kültürel değer ve göstergeleri bozmadan aktarmak ve anlatmak, gelecek nesillere olan saygının bir gereğidir.

Ayvalık'taki manastır yapıları da bir dönem Ayvalık Tarihi içinde önemli yeri olan yapılardır. En azından ayakta kalabilen yapıların daha fazla bozulmadan gelecek nesillere aktarılmasının bir görev olduğu kanısındayım. Ayrıca bir toplumun kültür mirası olan bu yapıların, başka bir kültür tarafından da olsa korunması, bu yapıların sahibi olan topluma da saygının bir gereğidir.

Ayvalık'taki manastırların hemen hepsi bu bilince sahip olmayan kişiler tarafından oldukça çok tahrip edilmiştir. Yapılardan iki tanesi özel mülkiyette bulundukları dönemde arazi sahipleri tarafından yıkılmışlardır. Tavuk Adası'nda bulunan Ayiu İoanu Tu Podromu Manastırı bir gecede dinamitlenerek yıkılmış, Evangelistria Manastırı da yine bir gecede buldozerle yerle bir edilmiştir ve şu an temel kalıntıları bile mevcut değildir. Kurufitilya Tepesi'ndeki Profiti İlia Manastırı'nın temelleri üzerinde şu an bir yaşlılar evi bulunmaktadır ve bu yapının manastırın eski haliyle hiçbir ilgisi yoktur. Çamlık Mevkii'nde bulunan Aya Nikola Manastırı meydan açmak için yıkılmıştır ve şu an temel kalıntıları bile bulunmamaktadır. Ayion Apostolon ve Profit İlias Manastırlarının da yapı elemanları tek tek sökülerek başka yapılarda kullanılmış ve geriye temel kalıntıları bile kalmamıştır.

Hemen hemen ayakta kalabilmiş manastırlar; Ai Dimitri Ta Selina Manastırı ki bu manastır mal sahibi tarafından ölünceye kadar kapalı tutulmuş, bakımı yapılmış, ve yazlık olarak kullanılmıştır, Ai Yorgi Manastırı ve Taksıyarhis Manastırıdır. Bu manastırların da tüm yapıları ayakta değildir. Ama en azından bakıldığında manastır oldukları anlaşılabilir bir durumdadırlar. Ai Dimitri ve Aya Paraskevi Manastırlarının sadece kiliseleri ayaktaadır. Ayiu İoanu Tu Podromu Manastırı'nın da sadece kilisesinin doğu duvarı ve kuzey, güney duvarlarının bir kısmı ayaktaadır.

Bu durumda korunabilecek yapılar zaten sınırlı sayıdadır. Bunların insanlar tarafından daha fazla tahrip edilmemesi için ilk olarak halkın bu konuda bilinçlendirilmesi gerektiği kanaatindeyim. Ayrıca yapılara acil olarak müdahale edilmezse çok kısa sürede bu yapılardan da geriye hiç birşey kalmayacaktır.

İlk olarak yapıları dış tesirlerin etkilerinden korumak şarttır. Manastır yapılarının yıkılma nedenlerinin en başta geleni insanların etkileridir. Bu yüzden insanların bu yapılara istediği gibi girip çıkmasını engellemek için gerekirse yapıların etrafı tellerle çevrilmelidir.

Daha sonra tüm doğa etkilerine açık olan bu kalıntıların en azından yağmur sularından etkilenmesi engellenmeli kalıntılar için geçici bir üst örtü sistemi oluşturulmalı, ayakta olan yapıların da üst örtü sistemleri onarılarak veya tamamlanarak, pencere ve kapıları geçici olarak örülerek, rüzgar ve yağmur sularına karşı kontrol altına alınmalıdır.

Kalıntılar ve yapılar dış tesirlere karşı korunduktan sonra, en önemli problem olarak yapıların ana taşıyıcılarındaki çatlaklar ve açılmalar karşımıza çıkmaktadır. Bu aşamada Ai Dimitri Ta Selina Manastırı'nda görülen kemerler mutlak surette askıya alınmalıdır. Kiliselerde görülen tonozlarda da çatlaklar görülmektedir. Bunların da askıya alınması gerekebilir. Kiliselerden sökülüp götürülen gergi demirleri tamamlanmalı, yapıların duvarlarında görülen çatlaklar da dikilmeli, yapılar yıkılma tehlikesine karşı sağıklaştırılmalıdır. Taksıyarhis Manastırı'nın zemini dolgu olduğundan, günden güne kaymaktadır. Bu manastırın dolgu zeminini

tutan istinat duvarına dayama olarak inşa edilmiş payandalar tamamlanmalı, gerekiyorsa payandalar eklenmelidir. Yoksa manastır kalıntıları da kayan toprakla beraber yok olup gidecektir.

Tüm bu sağlamlaştırma işlemleri tamamlandıktan sonra yapılara ve kalıntılara sürekli bakımlarını sağlayabilmek için gelir getirebilecek çözümler bulunması gerekmektedir. Aksi taktirde yine aynı sorunlarla karşılaşılması olasıdır.

Sürekli gelir getirebilecek bir yöntem olarak yapıların ayağa kaldırılıp işlevlendirilmesi önerilebilir fakat çoğu yapının temel kalıntıları bile mevcut olmadığından ve yapılar hakkında yeterli done de bulunmadığından restütisyon projelerinin yapılması mümkün değildir. Restorasyonu yapılarak ayağa kaldırılabilir yapılar Ai Dimitri Ta Selina Manastırı ve Ai Yorgi Manastırıdır. Bu yapılar diğer manastırlara göre çok daha iyi durumda olduklarından, eski halleri hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir.

Restütisyonları belge yetersizliğinden yapılamayacak olan Taksiharhis, Ayiu İoanu Tu Podromu, Ai Dimitri ve Aya Paraskevi Manastırlarının temel kazıları yapılarak temel kalıntılarına ulaşılabilir ve buradan yola çıkılarak yapılacak anastylosis veya bilinen kısımlarının ayağa kaldırılması suretiyle yapılar birer açık hava müzesi haline getirilebilir. Bu şekilde en azından yapıların bir zamanki mevcudiyetleri ispat edilmiş olur. Hem de müzelere girişler ücretli olacağından sürekli bir gelir sağlanarak yapıların bakımı da sağlanmış olacaktır.

Tabi bunların yapılabilmesi için öncelikle finansman sağlanması gerekmektedir. Bu da ancak ya devlet yardımı ile, ya vakıflar yardımı ile ya da halkın da katılımı ile bir örgüt oluşturulması ve bu örgütün mali yardımı ile mümkündür. Ayrıca özel mülkiyette bulunan manastırların da sahiplerinden satın alınması gerekmektedir.

Manastırlar içinde diğerlerinden çok daha iyi durumda olan Ai Dimitri Ta Selina Manastırı ve Ai Yorgi Manastırı için açık hava müzesi olma fikri haricinde bu yapıların restorasyon projelerinin yapılarak işlevlendirilmeleri de teklif edilebilir.

Yapıların eski işlevleri ile yaşatılması mümkün olmayacağından (çünkü Ayvalık'ta günümüzde Hristiyan halk yaşamamaktadır.) yeni bir işlev verilerek yapıların yaşatılarak korunması sağlanabilir.

Yurt dışındaki birçok manastır yapısının artık hostel olarak kullanılmaya başlandığı bilinmektedir. İnsanlar artık modern yapılar yerine tarihi yapılarda nostaljik bir ortamda konaklamayı ve tatil yapmayı tercih etmektedirler. İnanç turizmi bağlamında sadece yurt dışından gelecek Hristiyanların kullanımına sunulacak, hem ibadetlerini gerçekleştirebilecekleri, hem de bir süre kafa dinleyecekleri yapılar halinde, bu manastırlar restore edilerek, belli dönemlerde belli sayıda inançlı Hristiyanların kullanımına açılacak şekilde, yurt dışından organize edilecek turlar vasıtası ile, yapıların bu şekilde kullanımı mümkün olabilir. Hatta bunlar yapılırken Yunan hükümeti ile ilişkiye geçilerek, yapıların restorasyonu ortak olarak yürütülebilir. Bu şekilde sürekli gelir de sağlanarak yapıların bakımı yapılacaktır.

Restorasyon sırasında ve kalıntıların ayağa kaldırılacak, bilinen kısımlarının inşasında kullanılacak yapı malzemesi de hep yöre taşları olduğundan, malzeme temininde de problemlerle karşılaşılmayacaktır. Tamamlamalar gerektiği yerlerde aynı malzemelerle gerçekleştirilirken, bazı bölümlerde de farklı malzeme ile gerçekleştirilebilecektir.

Daha önce de belirttiğim gibi zaman içinde kendi haline bırakılan bu yapıların kısa sürede bir müdahaleye ciddi boyutta ihtiyacı bulunmaktadır.

SONUÇ

Ayvalık ve adalarında tespit ettiğimiz kalıntı ve yapılar manastır kompleksleri içerisinde yer alan yapılara ait buluntulardır.

Rum Ortodokslara ait kalıntılardan günümüze gelen 6 manastırda 6 kilise, 8 sarnıç, 5 ortak yaşam mekanının ve hücrelerin bulunduğu yapı (ayakta kalanlardan) ve birçok duvar kalıntısı tespit edilmiştir. Yapıların ve kalıntıların 17. Ve 18. Yy'la ait buluntular oldukları bilinmektedir.

Bu dönemde Ayvalık'ta inşa edilmiş konutların ve kiliselerin neoklasik tarzda inşa edildikleri bilinmektedir. Neoklasik mimari tarzı Antik Yunan ve Roma'dan etkilenen bir tarzdır. Ayvalık Manastırları'nda görülen bazı özellikler de Bizans Stili'ni yansıtmaktadır. Tonybee'nin belirttiği gibi Bizans sanatı da Antik Yunan ve Helen Uygarlıklarına dayanıyorsa, Ayvalık'taki Manastırlarda görülen mimari tarzı Antik Yunan ile ilişkilendirmek daha doğru olabilir.

Ayvalık'taki manastır yapılarında farklı dönem izlerine ve eklerine de rastlanmıştır. Kullanılan yapı malzemesi taş, tuğla, ve ahşaptır. Kullanılan taş çeşitlerine göre bu farklı dönem ekleri tespit edilmiştir.

17. ve 18. Yy'da Ayvalık ve adalarında kurulmuş çok büyük boyutta olmayan bu manastır komplekslerinden günümüze daha önce de belirttiğim gibi çok fazla bir şey ulaşmamıştır. 1924 mübadelesinden sonra bu yapıların yavaş yavaş yok olduğu görülmektedir. Manastır yapıları korunmamıştır, tam aksine insan eliyle tahrip edilmiştir. Bir toplumun kültür mirası olan yapıların bu hale gelmesi çok üzücüdür. Çok kısa sürede yapıların korunmasına ilişkin bir atılımda bulunulmazsa, Ayvalık Manastırları'ndan geriye hiçbir iz kalmayacaktır.

KAYNAKLAR

- Aktepe, H. M. (1994). Ayvalık'ta Dini Yapıların Fiziksel Çevre Etkenlerine Bağlı Oluşumu. İstanbul : M.S.Ü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ankara, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayını. (1984). Ayvalık'ta Tarihsel Dokunun Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanımı. Ankara.
- Bahtiyar, M. (1998). Restorasyonda Strüktürel Sorunlar Taş Yapılarda Konunun İrdelenmesi ve Örnekler. İzmir. DEU yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Bayraktar, B. (1998) Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Ayvalık Tarihi. Ankara. AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi.
- Bimpi , K.Y. (1996). Yera Moni Agnountos. Athina.
- Bizans Özel Sayısı.(1998). Sanat Dünyamız. Sayı:69-70. İstanbul.
- Bozoğlu, T. (1998). Yöresel Taş Malzemeli Yapılarda Taş Malzeme Bozulmaları Ve Restorasyon Yöntemleri Üzerine İrdeme. İzmir. DEU yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Büktel, Y. (1995). Studios Manastırı Bazilikasının Üst Örtü Problemi. İstanbul. İ.Ü yayınlanmamış doktora tezi.
- Copp, J.(1999). İn Europe: Forget The Hostel Try A Monastery. İnternet.Chicago.
- Drakos, E. (1895). İstoria Ton Moskonision . Atina.

Ekdosi To Yero Proskinitatos Panagias Ariasoy.(1992). I Panagias Tis Ayasu.
Midilli.

Erim, H. (1948). Ayvalık Tarihi . Ankara, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik TAO.

Evans, J.A. (1999). The Flavour Of Anatolia . Chicago.

Eyice, S. (1994). İstanbul Ansiklopedisi . İstanbul.

Foto Rüya (2000) Ayvalık Fotoğraf Arşivi

Hasol, D. (1990). Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü. İstanbul.

Hellier, C. (1995). Monasteries Of Greece. London.

İTÜ Şehircilik Kürsüsü Yayını. (1964). Ayvalık'ta Şehircilik Araştırmaları. İstanbul.

Kadiroğlu, M. (1989). Doğu Anadolu'da 8.-11. Yy Manastır Toplulukları. Ankara .
H.Ü. Yayınlanmamış doktora tezi.

Karamila, İ.N. (1949). İsoria Ton Kydonion. Volume 1-2. Atina.

Kıyak, A.E. (1997) Kentin Biçimsel Ve Mekansal Kurgusunun Çözümlemesine
Dair Bir Yöntem Önerisi Ve Ayvalık Örneği. İstanbul. İ.U. Yayınlanmamış
yüksek lisans tezi.

Kleıdara, E. (1994). Historic Facts Of St. Raphael's Holly Monastery. Athens.

Kleombotos, Y.G. (1984). Sinoptiki Historia Tis Ekkilias Tis Lesvos. Midilli.

Manastır.(1993). Ana Britannica. İstanbul.

Manastır. (1996). Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi. İstanbul.

Monasteries. (1998). Monasteries In Medieval Europe. Athina.

Onay,A. (1999).(kişisel görüşme)

Onay, A.(1999) Ayvalık Fotoğraf Arşivi

Özteke, E. (1997) Manastır Yapılarına Bir Bizans Örneği, Halep Aziz Simeon Manastırı. Yapı Dergisi. Sayı:187,ss.85-92.

Özyurt, H. (1997). İstanbul Adalarındaki Bizans Dönemi Mimarisi. Erzurum. A.U. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

Paylopoglu, N.(1994). Tu Historia Tis Monis Limonos. Midilli.

Sakkari , G. (1920). İstoria Ton Kydonion. Atina.

Soylu, M. (2000) Ayvalık Fotoğraf Arşivi

Sözen, M. Sanat Kavram Ve Terimleri Sözlüğü. İstanbul

Ünverdi, L. (1990) Ayvalık Merkezi Kentsel Sit Alanı Koruma Ve Geliştirme Projesi. İzmir. DEU Lisans tezi.

Yıldırım, B. (1999). Foça Kule Evleri. Mimarlık , 286, ss. 32-38.

Yorulmaz, A. (1994) Ayvalık'ı Gezerken. İstanbul. Geylan Kitabevi.

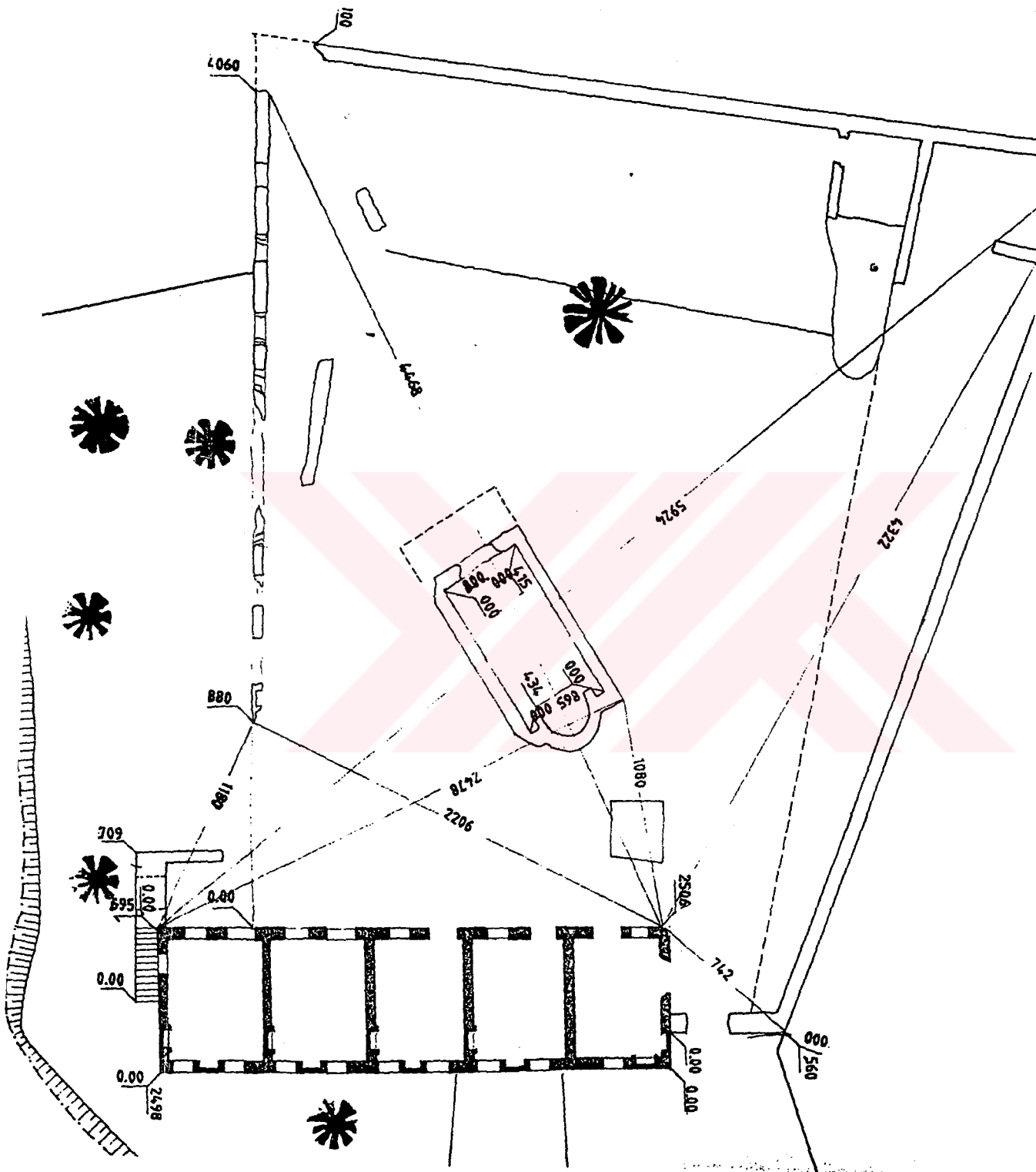
EKLER

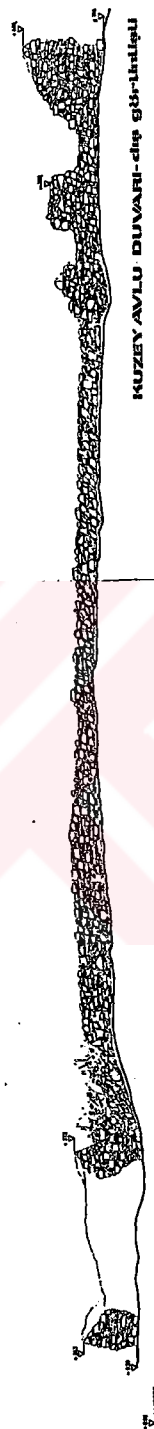
Ayvalık'taki manastırlardan restorasyonu yapılan Panagias Tis Lekai Manastırı'nın Prof. Dr. Arkeolog. Mimar. Ümit Serdaroğlu başkanlığında hazırlanan röleve ve restorasyon projeleri bu bölümde bulunmaktadır.

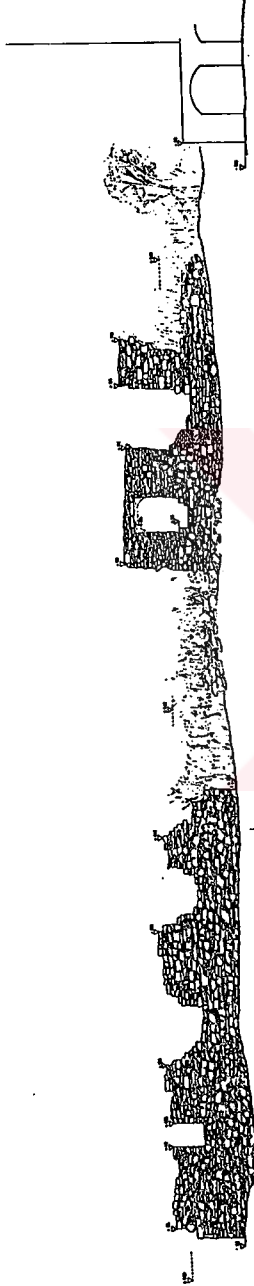
Ayrıca Dokuz Eylül Üniversitesi Restorasyon Ana bilim Dalı Restorasyon projesi dersi kapsamında Yüksel Üstüngel başkanlığında, Güzide Budun ve Cenk Öztibet tarafından hazırlanan Ai Dimitri Ta Selina Manastırı rölöve Projeleri de bu bölümde sunulmuştur.

**PANAGİAS TİS LEKAİ MANASTIRI RÖLEVE
PROJELERİ**

GÜNEY AVLU DUVARI-nın görünüşü

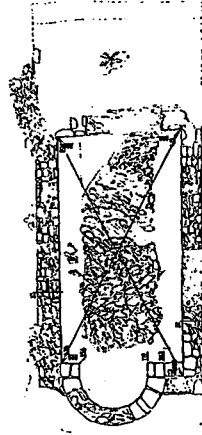
GÜNEY AVLU DUVARI-nın görünüşü

GÜNEY AVLU DUVARI-nın görünüşü

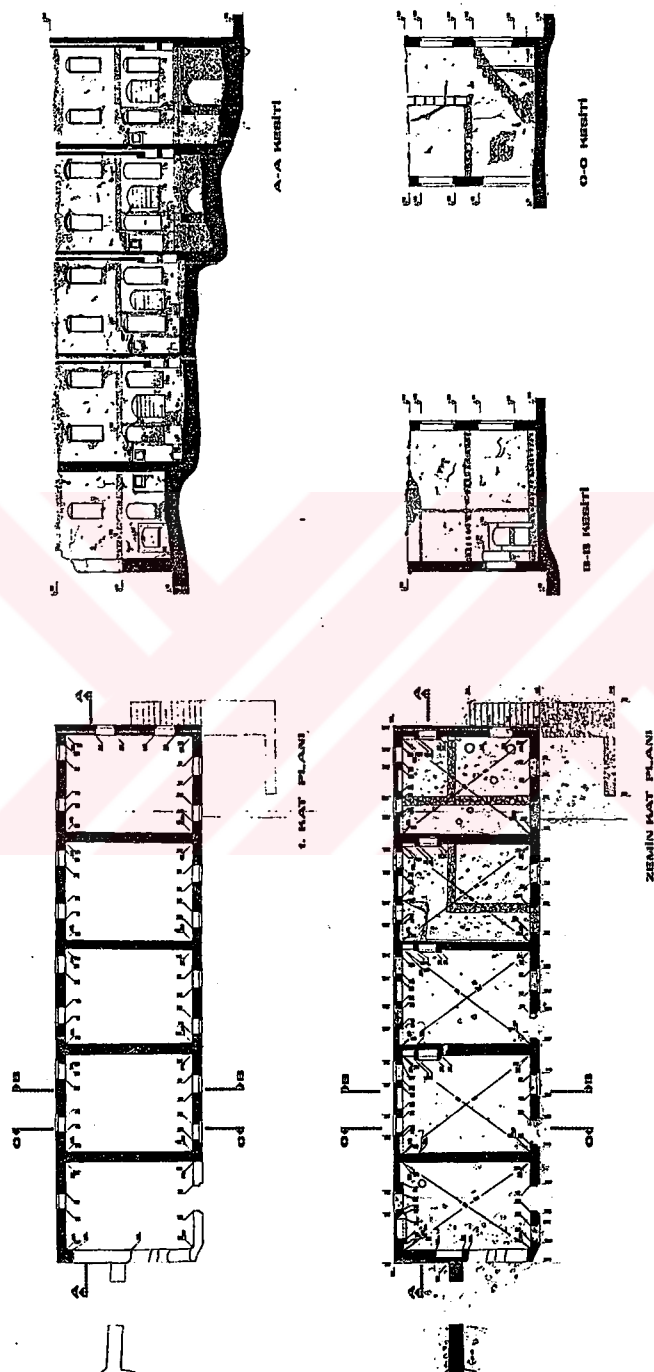
SARAY

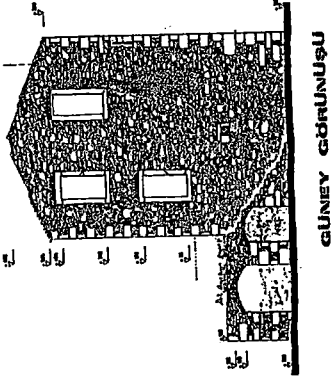

SARAY PLANI

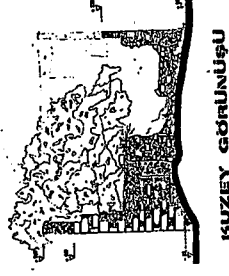

SARAY DUVARI-nın görünüşü

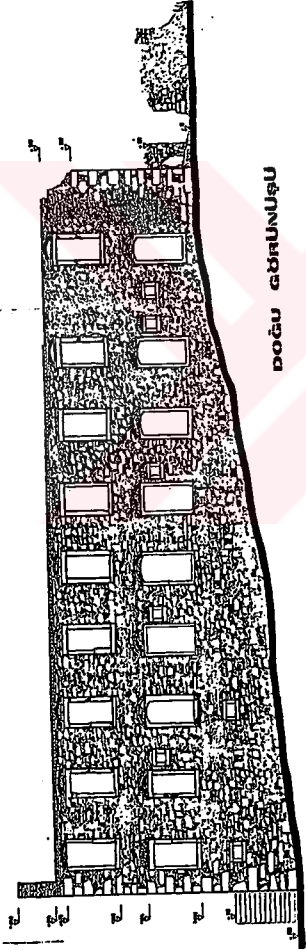

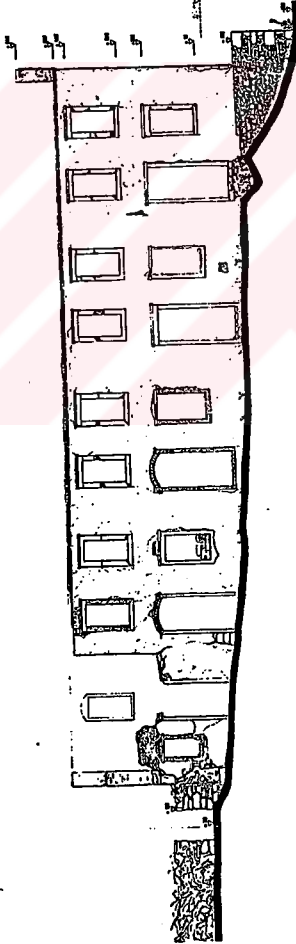
GÜNEY GÖRÜNÜŞÜ

KUZUY GÖRÜNÜŞÜ

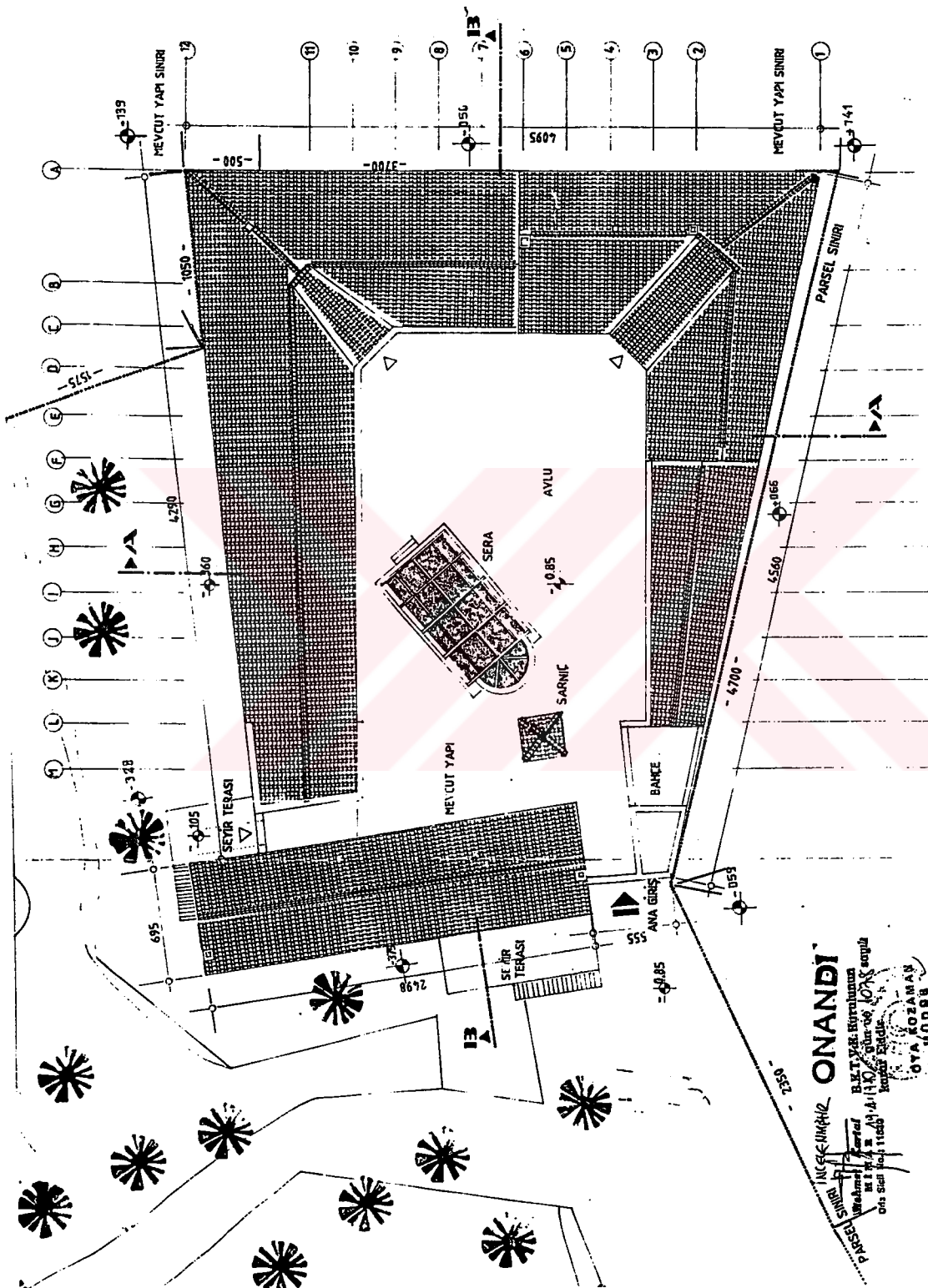

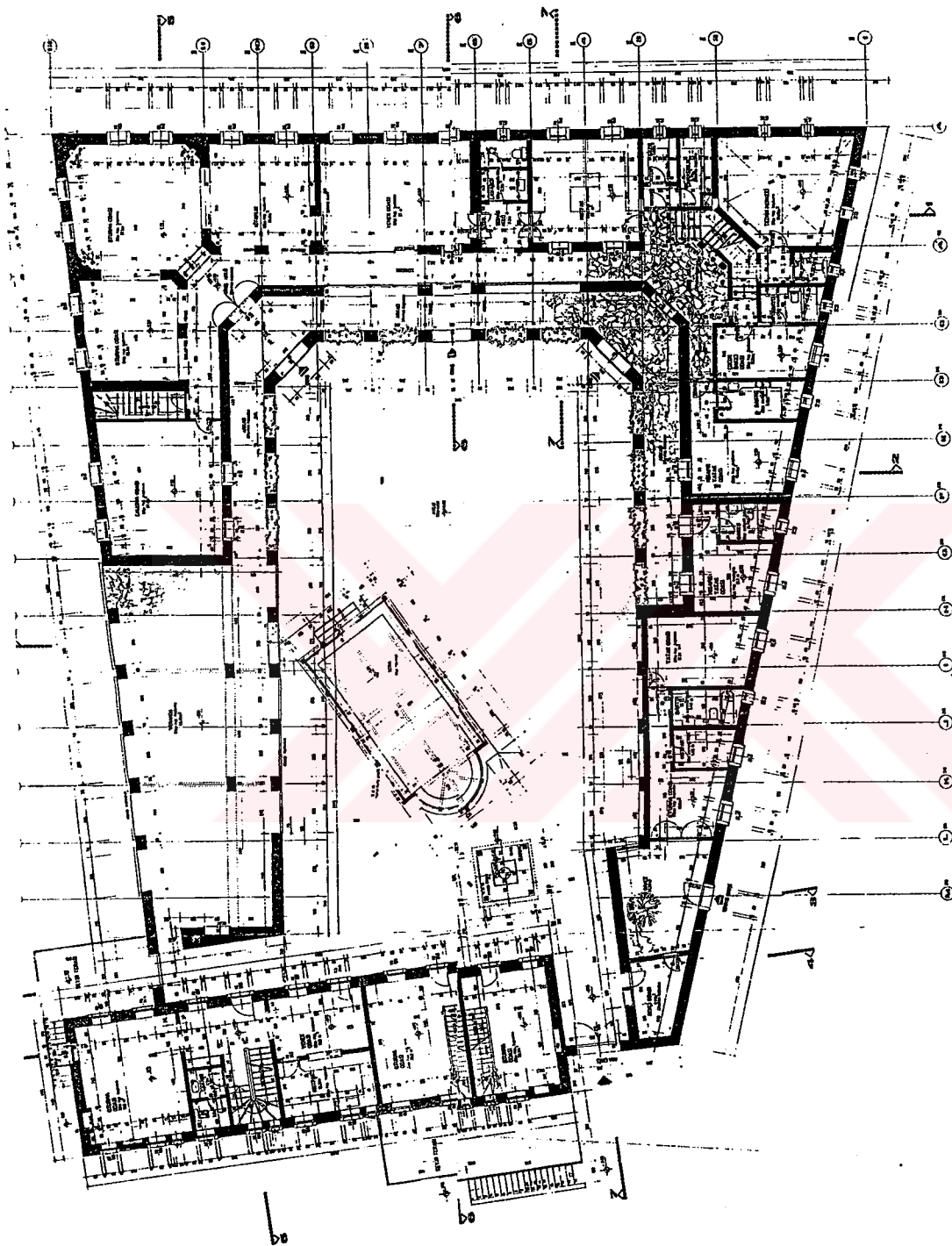
DOĞU GÖRÜNÜŞÜ

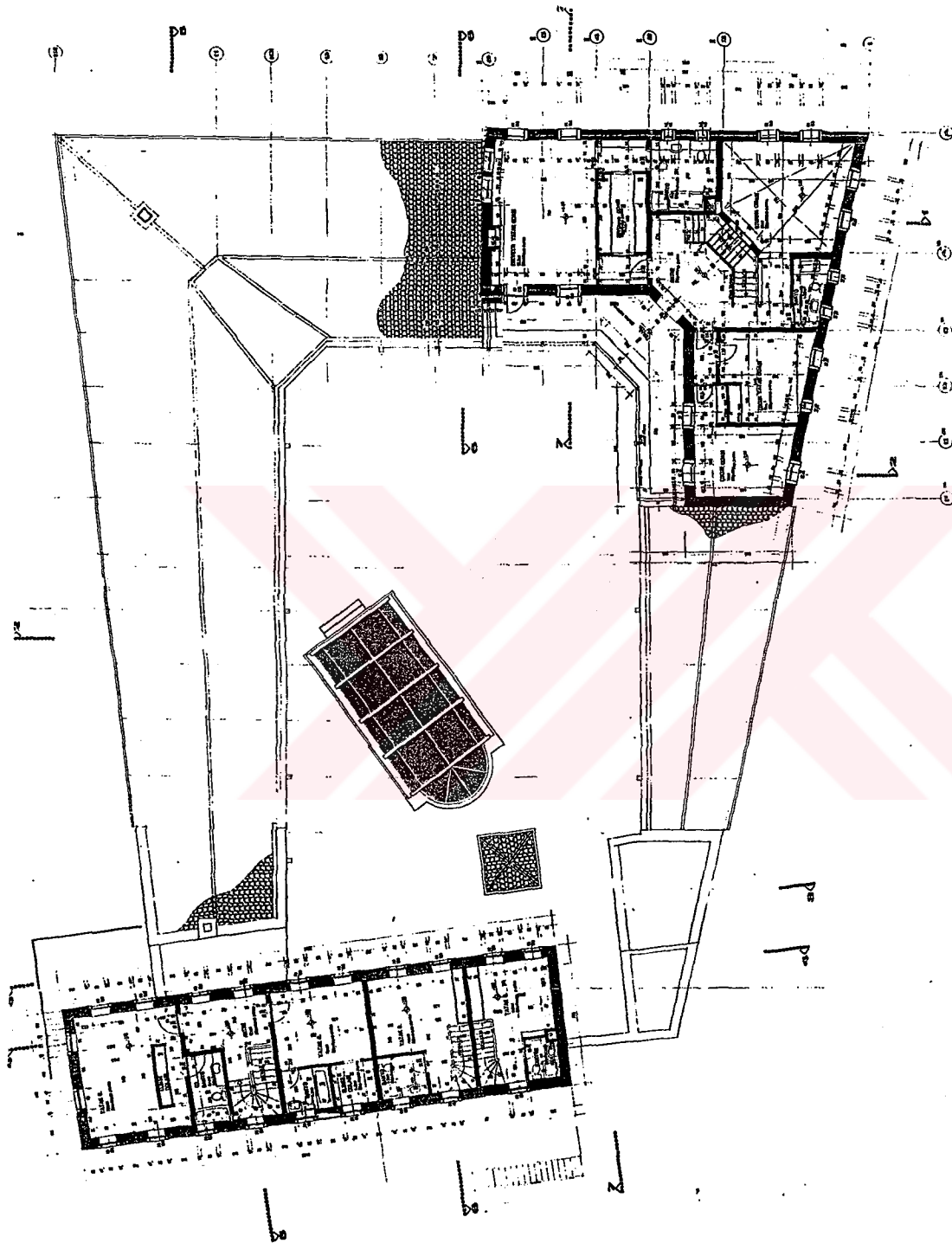

BATI GÖRÜNÜŞÜ

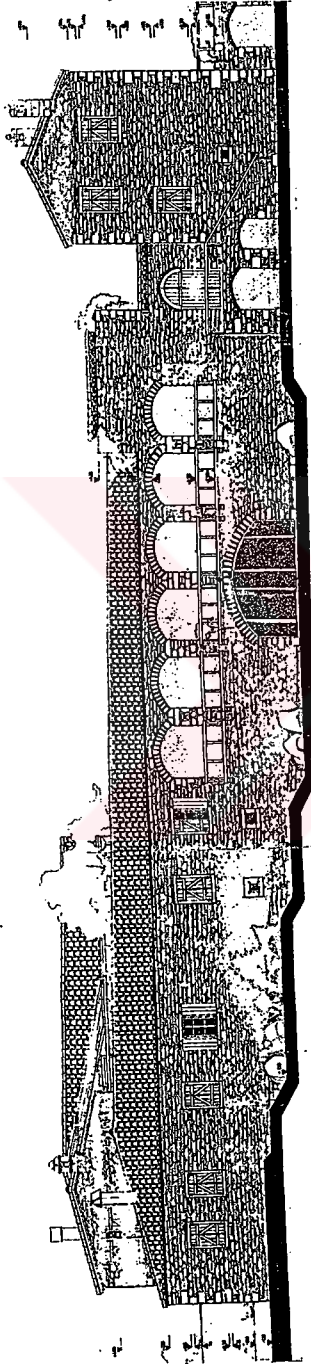
**PANAGİAS TİS LEKAİ MANASTIRI
RESTORASYON PROJELERİ**

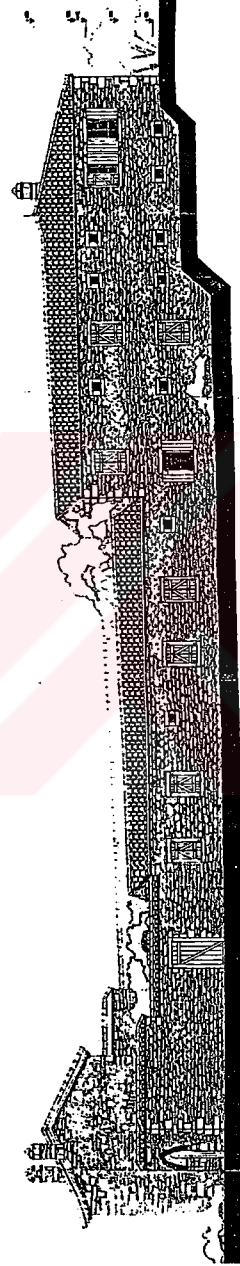

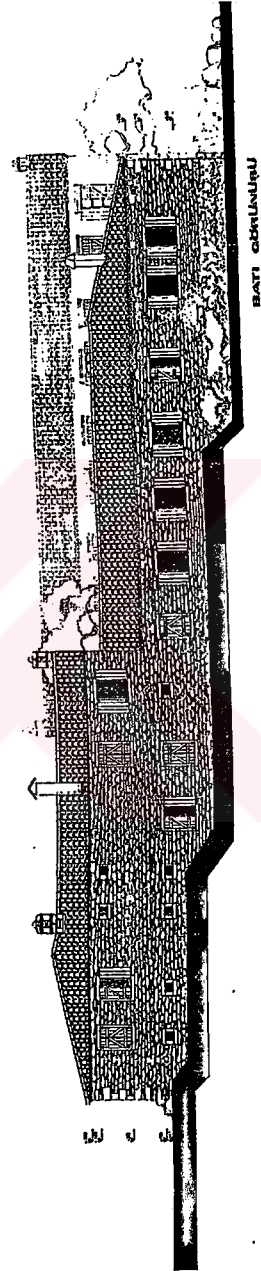
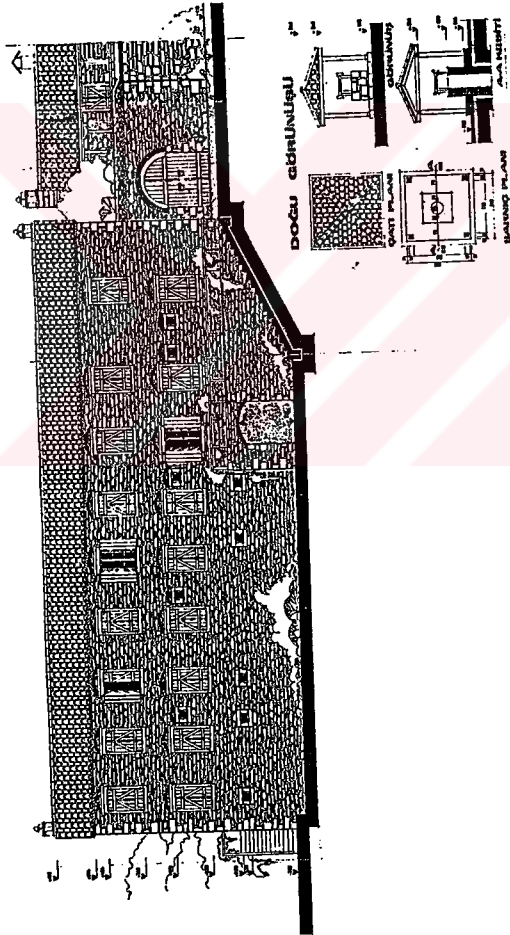
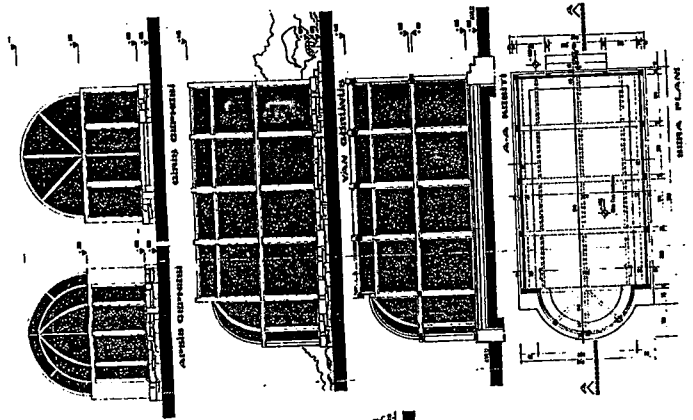

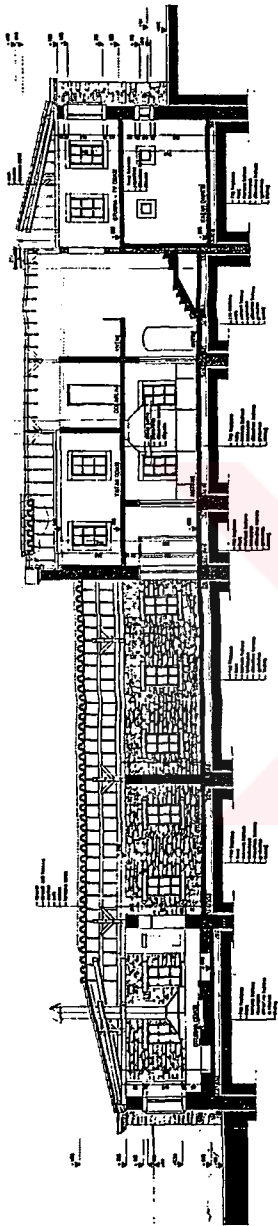

GÜNEY CİBRLİNDİ

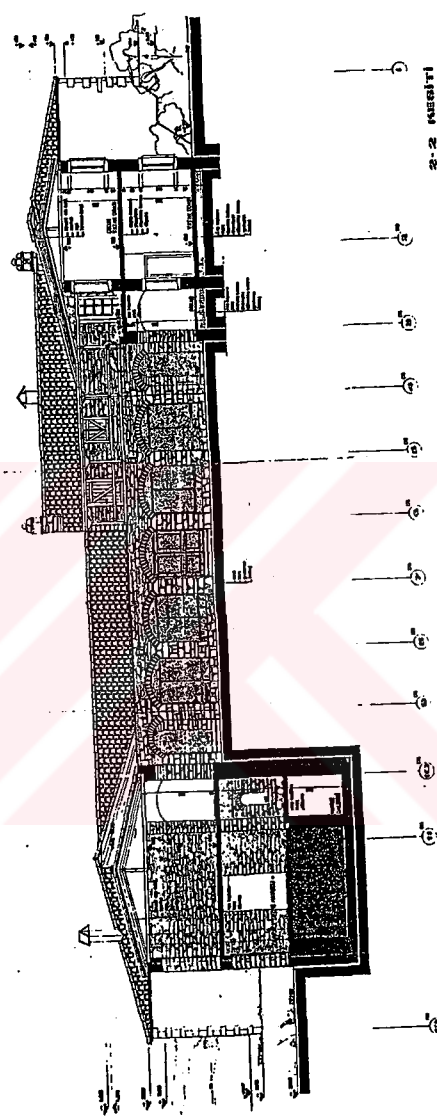

KUZUY CİBRLİNDİ

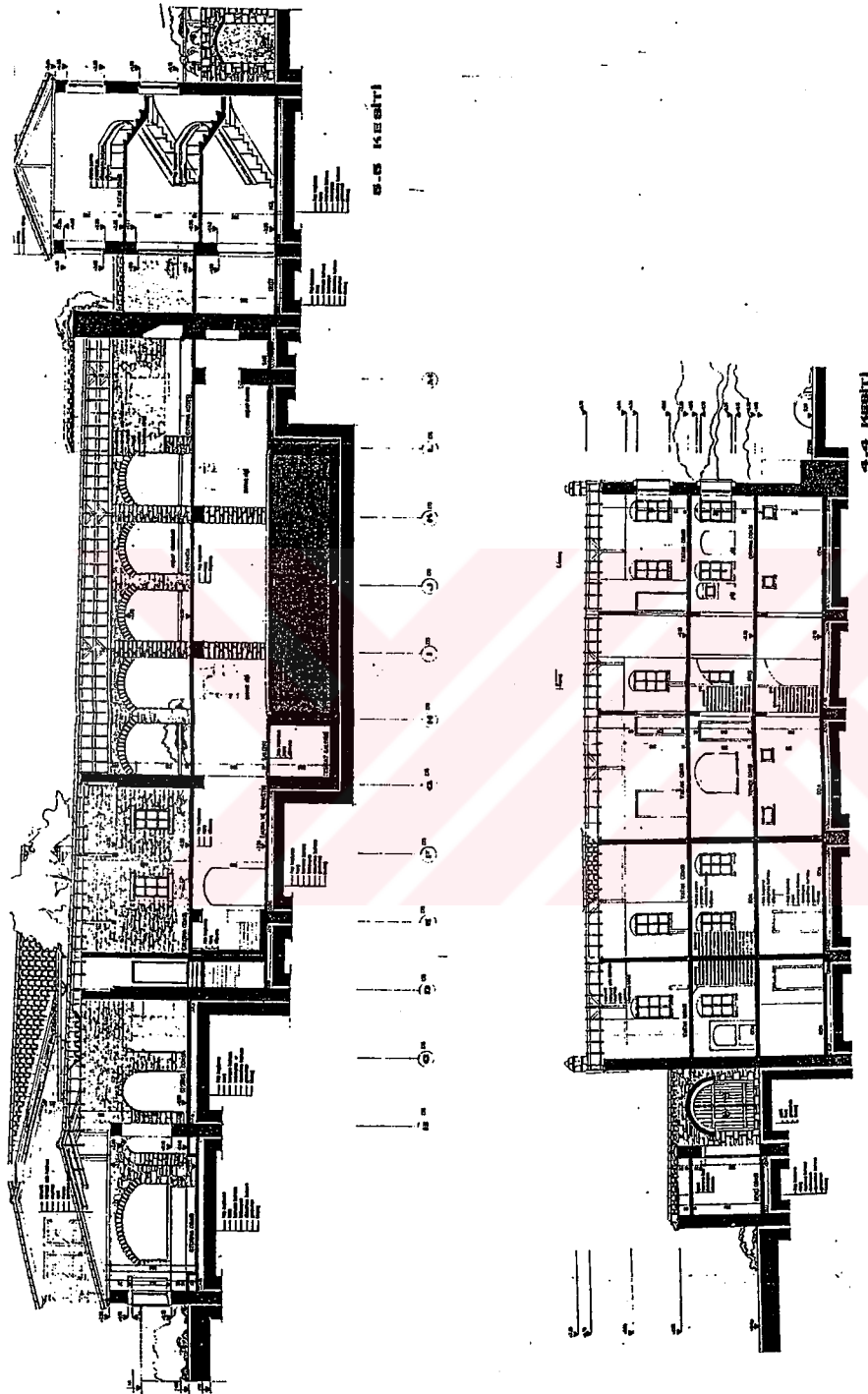

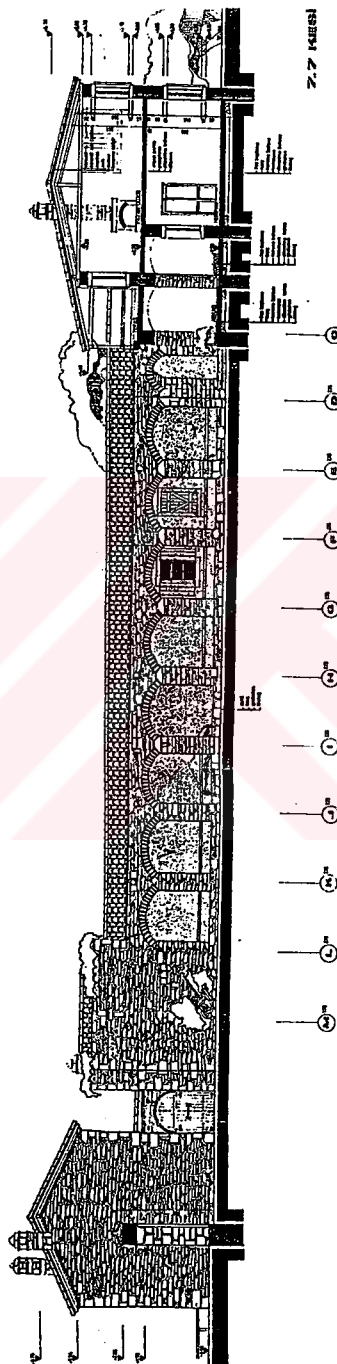
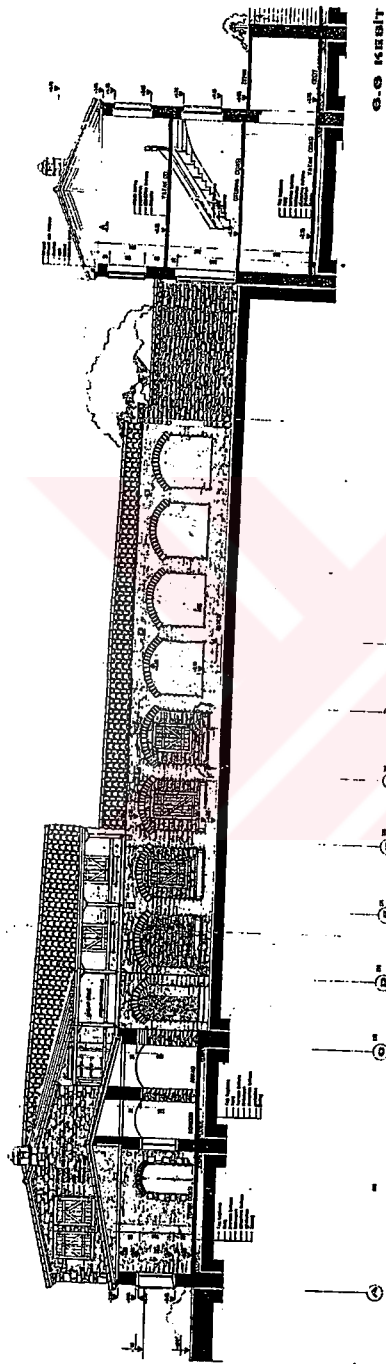

1-1 KESKIRTI

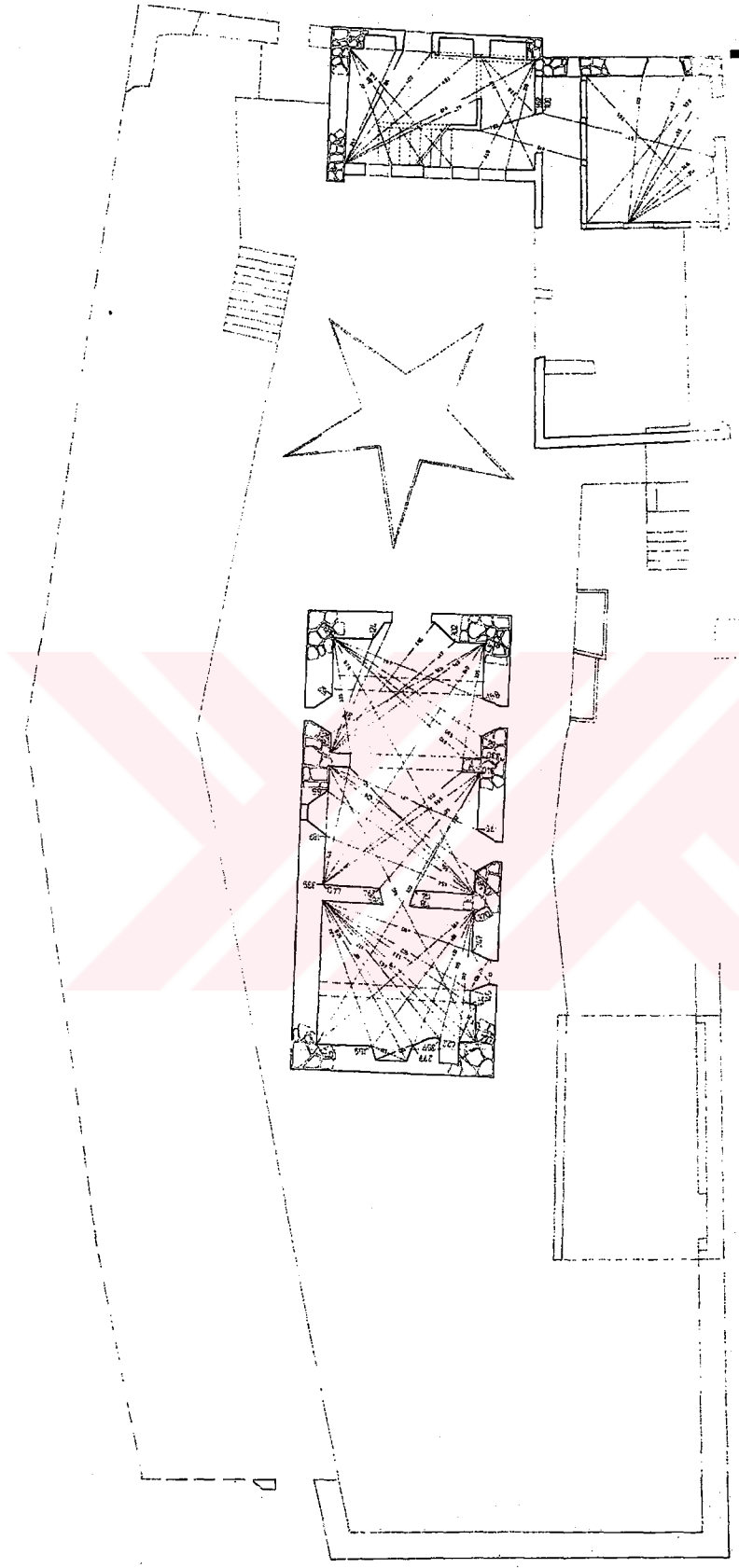
2-2 KESKIRTI

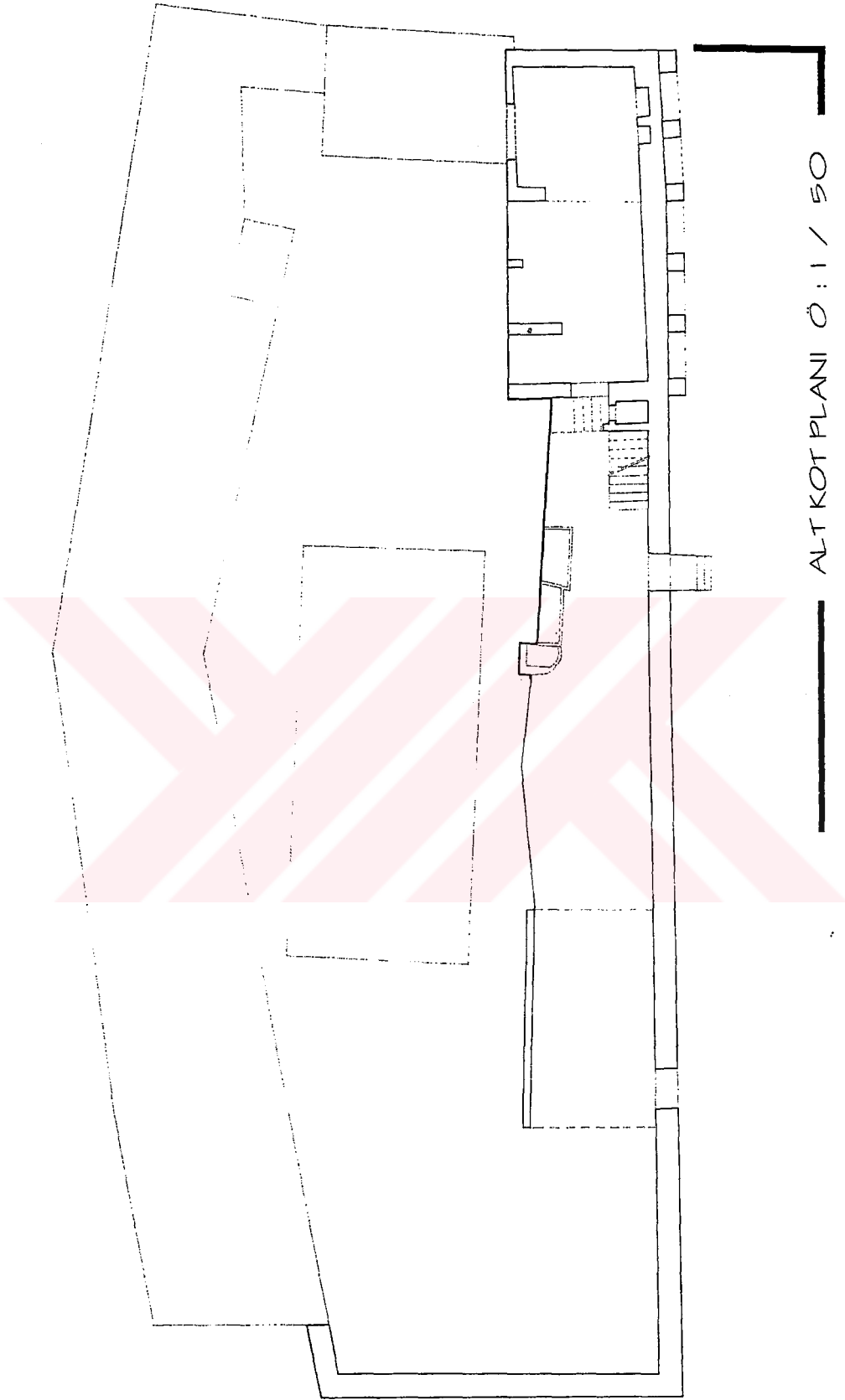
**Aİ DİMİTRİ TA SELİNA MANASTIRI
RÖLEVE PROJELERİ**

AYISIGI MANASTIRI

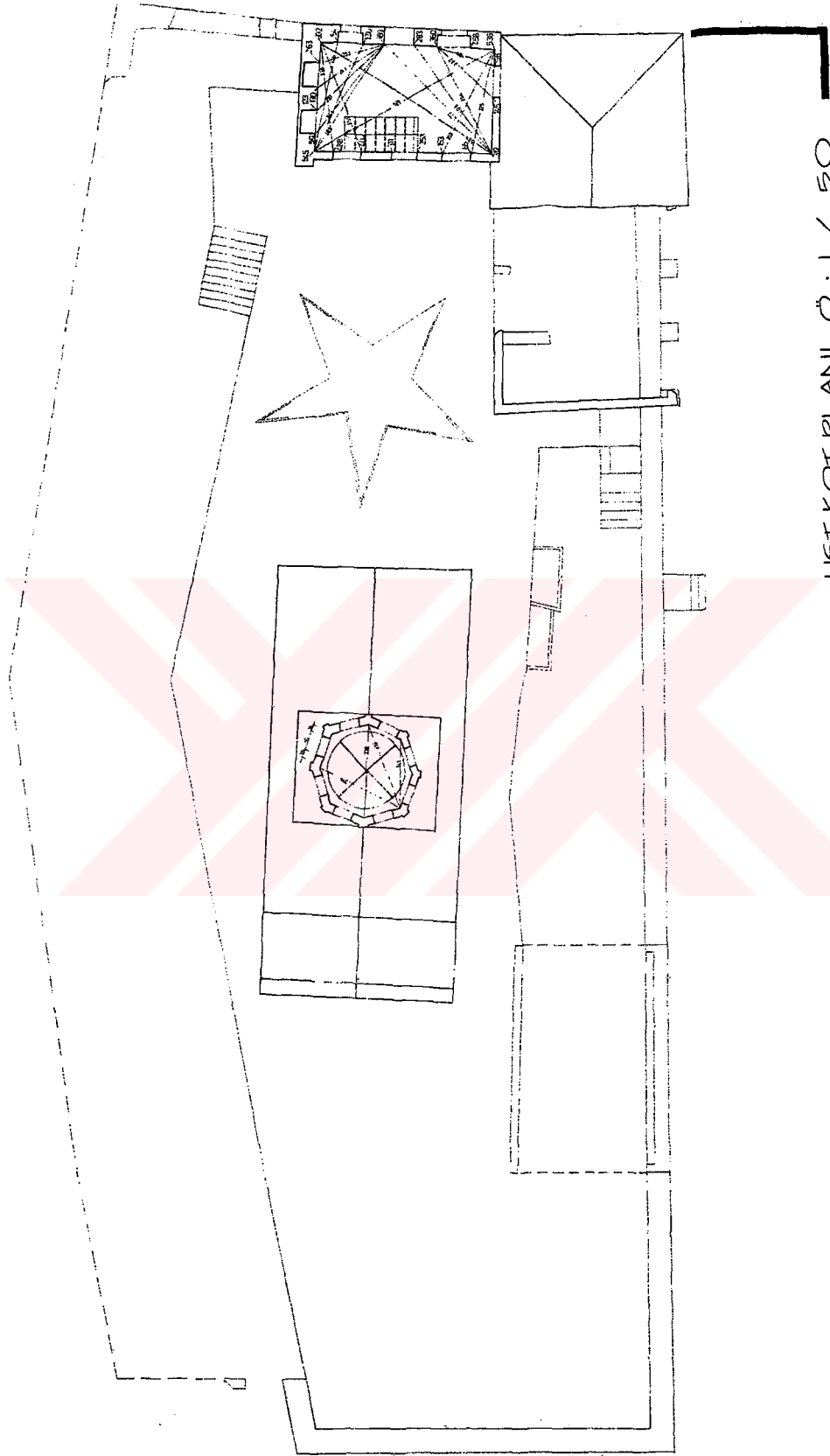
GIRIS KOT PLANI Ö : 1 / 50

AYISIGI MANASTIRI

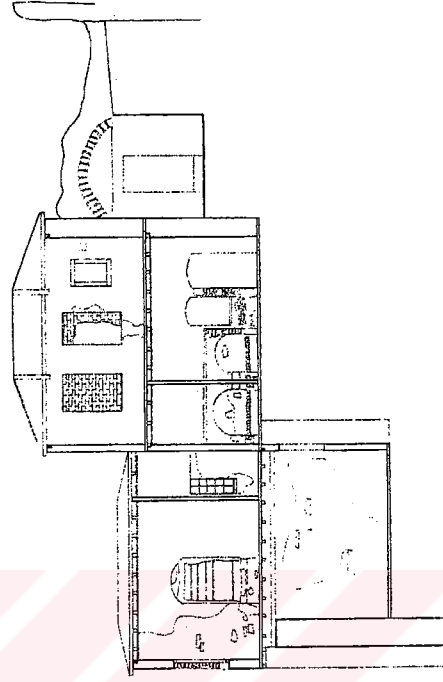
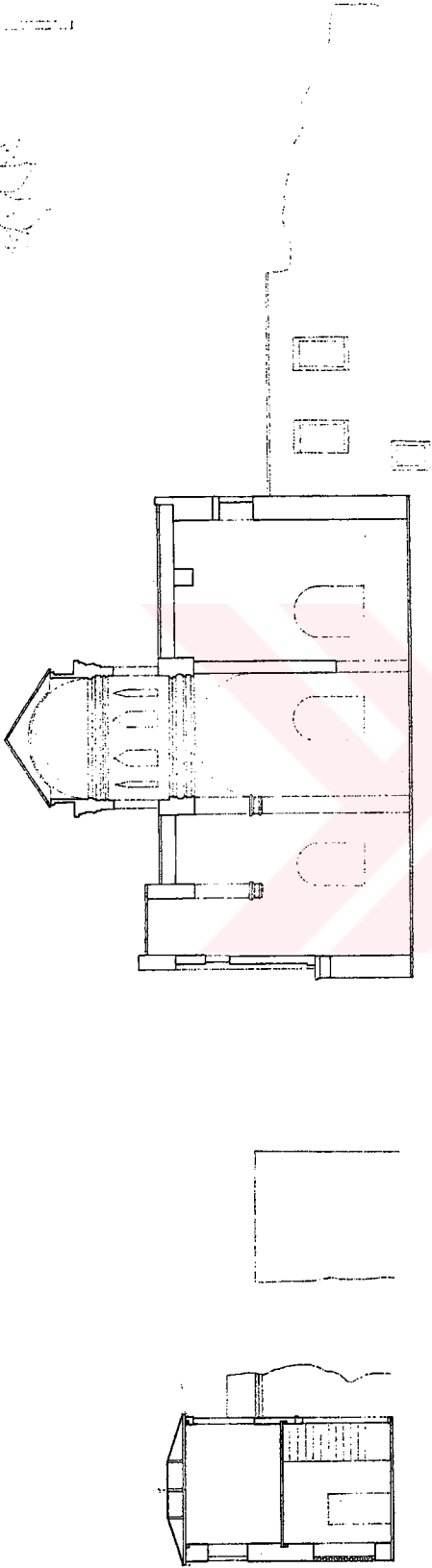

ALT KOT PLANI Ö : 1 / 50

AYISIGI MANASTIRI

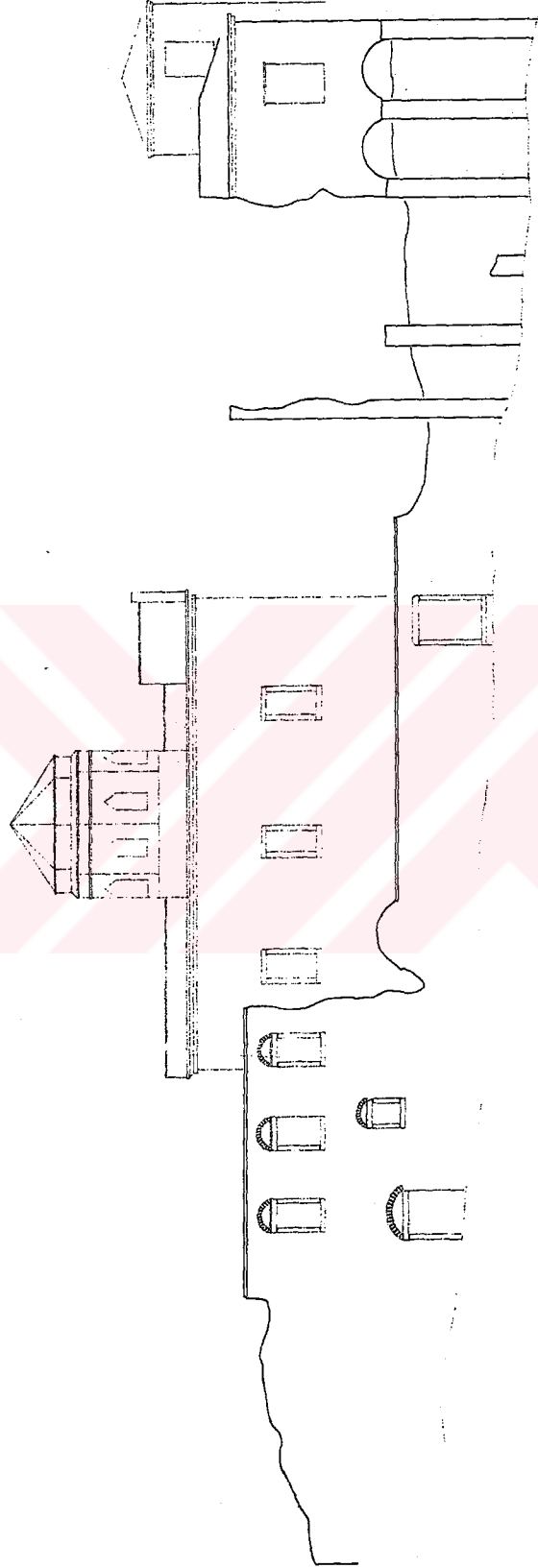

AYISIGI MANASTIRI

KESIT VE CEPHE 0 : 1 / 50

AYISIGI MANASTIRI

ON GORUNUS Ö : 1 / 50